

Ref

Internationella förmynderskapsfrågor

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2014

SOU 1987:73

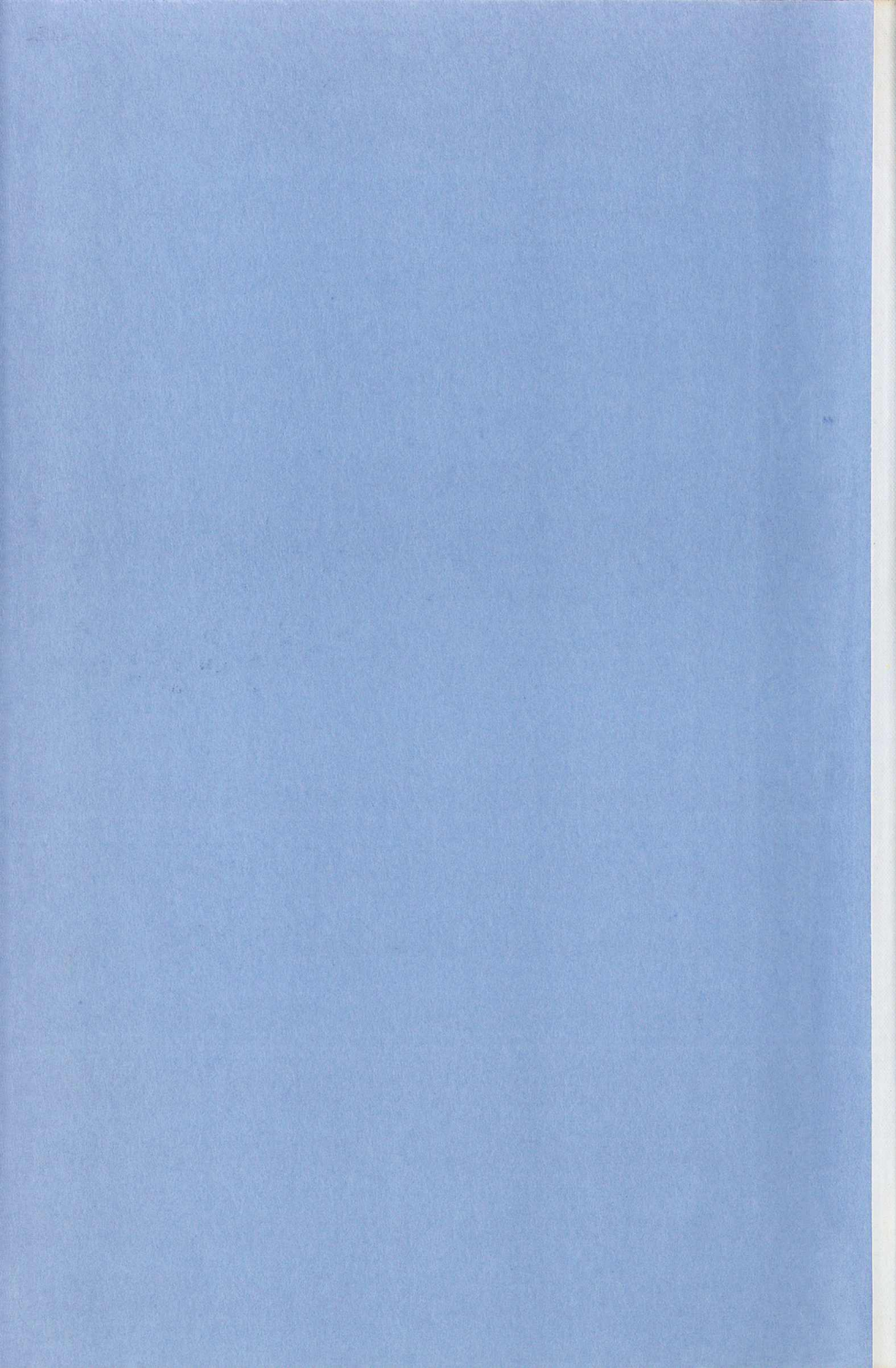
Ref

Internationella förmynderskapsfrågor

Betänkande av förmynderskapsutredningen

SOU 1987:73

Statens offentliga utredningar
1987:73
Justitiedepartementet

Internationella förmynderskapsfrågor

Betänkande av förmynderskapsutredningen
Stockholm 1987

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30
Informationsbokhandeln
Malmtorgsgatan 5

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 STOCKHOLM
Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8⁰⁰ – 12⁰⁰ (externt och internt)
08/763 10 05 12⁰⁰ – 16⁰⁰ (endast internt)

Till statsrådet och chefen
för justitiedepartementet

Genom tilläggsdirektiv år 1982 fick utredningen (Ju 1977:08) om barnens rätt i uppdrag att se över lagstiftningen om förmynderskap och godmanskap. År 1984 fördes denna del av utredningens uppdrag över till en särskild utredare. Med entledigande av den tidigare utredaren förordnades justitierådet Staffan Magnusson i december 1985 till ny utredare. Till sekreterare åt utredningen förordnades hovrättsassessorn Krister Thelin. Utredningen har antagit namnet förmynderskapsutredningen.

Sedan utredningen genom tilläggsdirektiv i december 1985 fått i uppdrag att med förtur undersöka möjligheterna att avskaffa institutet omyndigförklaring, redovisade utredningen resultatet av sina överväganden i delbetänkandet (SOU 1986:50) God man och förvaltare. I betänkandet föreslogs bl.a. att omyndigförklaringsinstitutet skulle upphävas och ersättas av ett system med förvaltarskap. Under hösten 1987 har regeringen beslutat en lagrådsremiss på grundval av betänkandet. Grundlagsfrågorna har sedan brutits ut och behandlats i en särskild proposition (prop. 1987/88:32).

I en andra etapp har utredningen behandlat de internationellträttsliga frågor som rör förmynderskap.

Resultatet av arbetet redovisas i detta betänkande. Ändringar föreslås i såväl den nordiska som den utomnordiska regleringen.

I arbetet med detta betänkande har som sakkunnig deltagit försäkringsrättsrådet Anna-Karin Lundin. Som experter har medverkat chefsjuristen Olov Lydén, Svenska Sparbanksföreningen, bankjuristen Margareta Helldén, Svenska Handelsbanken, professorn i internationell rätt vid Lunds universitet Lennart Pålsson, hovrättsassessorn Sten Pålsson, civildepartementet, samt kanslichefen Eric Sehlin, överförmyndarnämnden i Stockholm.

Utredningen fortsätter sitt arbete med att se över bl.a. förvaltnings- och handläggningsbestämmelserna i föräldrabalken.

Stockholm i december 1987

Staffan Magnusson

Krister Thelin

I N N E H Å L L

SAMMANFATTNING	9
FÖRFATTNINGSFÖRSLAG	13
1 DIREKTIVEN	29
2 UTREDNINGSPÅRBEJET	31
3 GÅLLANDE RÄTT	33
3.1 1904 års lag	33
3.2 1931 års förordning	40
3.3 Övriga författningar	42
3.3.1 Nordiska verkställighetslagen	42
3.3.2 Lagen angående schweiziska domar, m.m.	43
3.4 Omfattningen och handläggningen av vissa internationella förmynderskapsärenden i Sverige, m.m.	44
3.4.1 Svenska medborgare med hemvist utomlands	44
3.4.2 Utländska medborgare	47
3.4.3 Invandringen till Sverige	50
4 UTLÄNSK RÄTT	55
4.1 Förhållandena i Norden	55
4.1.1 Förmyndarförvaltning i Danmark	55
4.1.2 Förmyndarförvaltning i Finland	60
4.1.3 Förmyndarförvaltning i Norge	67
4.2 Utom Norden - en översikt	73
4.2.1 Föräldrar - förmyndare	73
4.2.2 Föräldrars förmögenhetsförvaltning	75
4.2.3 Förmyndare	78
4.2.4 Sammanfattande synpunkter	84

4.3	Schweizisk rätt	85
4.3.1	Bakgrund	85
4.3.2	Föräldraförvaltning	87
4.3.3	Förvaltning av förordnad förmyndare	89
4.4	Huvuddragen av den internationellt privaträttsliga regleringen enligt utländsk rätt	89
5	PÅGÅENDE KONVENTIONS- OCH LAGSTIFTNINGS- ARBETE	93
5.1	1961 års konvention om skydd för underåriga, m.m	93
5.1.1	Konventionens huvuddrag och bakgrund	94
5.1.2	De särskilda artiklarna	95
5.1.3	Hittillsvarande överväganden av frågan om en anslutning till konventionen	104
5.1.4	Frågan om en konvention rörande omyndig- förklarade	105
5.2	Konventioner angående vårdnad om barn och bortförande av barn	106
5.2.1	1980 års Europarådskonvention	107
5.2.2	1980 års Haagkonvention	109
5.3	Familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor	111
6	ALLMÄNNA ÖVERVÄGANDEN	117
6.1	Reformbehov och utgångspunkter för en reform	117
6.2	Nordiska förmyndarskapsfrågor	120
6.3	Utomnordiska förmyndarskapsfrågor	124
6.3.1	Bakgrund	124
6.3.2	Nationalitets- eller hemvistprincipen	126
6.3.3	1961 års konvention om skydd för underåriga ..	130
6.3.4	Svensk domsrätt	132
6.3.5	Tillämplig lag	134
6.3.6	Erkännande av utländska avgöranden	136
6.4	Ikraftträdande m.m.	140

7	SPECIALMOTIVERING	143
7.1	Inledning	143
7.2	Lagen om internationella familjerättsfrågor ..	143
7.3	1931 års förordning	161
7.4	Provisoriska ändringar i 1904 års lag	163

Bilagor

1.	Summary	169
2.	1961 års konvention om skydd för underåriga	173

SAMMANFATTNING

Utredningen har i ett tidigare betänkande (SOU 1986:50) God man och förvaltare föreslagit bl.a. att omyndigförklaringsinstitutet skall avskaffas och att, om någon behöver hjälp med att sköta sina angelägenheter och det inte är tillräckligt med ett godmansförordnande, en förvaltare skall kunna utses. Under hösten 1987 har regeringen beslutat en lagrådsremiss på grundval av betänkandet. Grundlagsfrågorna har sedan brutits ut och behandlats i en särskild proposition (prop. 1987/88:32).

Utredningen har fortsatt sitt arbete med att se över de internationella förmynderskapsfrågorna. Resultatet av översynen redovisas i detta betänkande. De förslag som utredningen lägger fram är delvis föranledda av förslaget om omyndigförklaringsinstitutets avskaffande. Utredningen har också beaktat de förslag som har lagts fram av familjelagssakkunniga i betänkandet (SOU 1987:18) Internationella familjerättsfrågor.

På förmynderskapsområdet, liksom inom andra delar av familjerätten, finns det i dag särskilda regler för nordiska medborgare. Reglerna, som grundar sig på en nordisk konvention, finns intagna i en förordning från 1931. Principen i den nordiska regleringen är att en persons hemvist är avgörande för vilket lands myndigheter som är behöriga att vidta åtgärder och vilket lands lag som skall gälla. Det innebär exempelvis att, om någon behöver förmyndare, förmynderskapet skall anordnas i det land där han eller hon har sitt hemvist och med tillämpning av det landets lag.

Utredningen föreslår inga andra ändringar i den nordiska regleringen än som är föranledda av förslaget om avskaffande av omyndigförklaringsinstitutet. Utgångspunkten är att ingen som har hemvist här i landet skall vara omyndigförklarad. I enlighet härmed föreslås att, om en nordisk medborgare som har hemvist i Sverige tidigare har omyndigförklarats, antingen här eller i ett annat nordiskt land, förvaltare skall kunna förordnas för honom eller henne. I samband därmed skall omyndigförklaringen hävas. Det skall också vara möjligt att upphäva en omyndigförklaring utan att förvaltare utses.

När det gäller förmynderskapsfrågor med utomnordisk anknytning finns det f.n. bestämmelser i en lag från 1904. Bestämmelserna är till stor del föråldrade och svårgenomträngliga. Till skillnad från den nordiska regleringen är principen i 1904 års lag att en persons medborgarskap är avgörande för vilket lands myndigheter som är behöriga att besluta om åtgärder och vilket lands lag som skall tillämpas.

Utredningen konstaterar att det innebär en rad fördelar att lägga en persons hemvist till grund även för den utomnordiska regleringen på förmynderskapsområdet. En person har ofta en starkare anknytning till det land där han eller hon lever än till medborgarskapslandet. Rent praktiskt är det också i allmänhet enklast för den enskilde att få klarhet i vilka regler som gäller i hemvistlandet. Hemvistprincipen underlättar verksamheten för myndigheter och juridiska rådgivare, som får förutsättas vara mer förtrogna med det egna landets bestämmelser än med utländska förhållanden.

Vad särskilt gäller förmynderskapsrätten är det enligt utredningens mening angeläget att alla som mera varaktigt vistas här i landet får det skydd som den svenska förmynderskapslagstiftningen avser att ge. Det är också önskvärt att den tanke som ligger bakom bl.a. avskaffandet av omyndigförklaringsinstitutet, att ingen skall behöva utsättas

för mer ingripande åtgärder än som är klart motiverat, får slå igenom beträffande alla som har hemvist här.

Utredningen anser alltså att även den utomnordiska regleringen bör bygga på hemvistprincipen. Rent lagtekniskt föreslår utredningen att reglerna skall samordnas med familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor och bilda ett särskilt kapitel där.

Huvudpunkterna i den utomnordiska regleringen är följande:

o Svenska domstolar och andra svenska myndigheter är behöriga att ta upp frågor om förordnande av förmyndare (för underårig), god man och förvaltare, liksom andra förmynderskapsrättsliga frågor, förutsatt att den som frågan gäller har hemvist här i landet. Svenska myndigheter får också ta upp frågor om tillfälligt förmynderskap, godmanskap och förvaltarskap i fråga om personer som vistas tillfälligt i Sverige eller som har egendom här eller behöver få sin rätt bevakad här.

o När en svensk domstol eller myndighet tar upp en förmynderskapsfråga skall svensk lag tillämpas. För att t.ex. en förvaltare skall kunna förordnas måste alltså förutsättningarna i föräldrabalken vara uppfyllda.

o När det gäller föräldrars rätt att företräda en underårig och den underåriges behörighet att själv ingå rättshandlingar tillämpas lagen i den stat där den underåriga har hemvist. En artonåring med hemvist i Sverige kan alltså ingå bindande rättshandlingar även om han eller hon är medborgare i ett land där myndighetsåldern är högre.

o Oavsett vad som gäller enligt hemvistlandets lag är en rättshandling bindande, om den är giltig enligt lagen i det land där rättshandlingen företas och den som rättshandlingen riktar sig mot är i god tro.

o Utländska avgöranden på förmynderskapsområdet skall i princip gälla i Sverige. Undantag gäller dock, om t.ex. talan inte har väckts på ett riktigt sätt eller om det utländska avgörandet strider mot ett svenskt avgörande.

o Om den som omfattas av ett utländskt avgörande flyttar till Sverige, kan avgörandet upphävas och, allt efter det behov som föreligger, ersättas av ett svenskt förordnande om förmyndare, god man eller förvaltare.

För den händelse utredningens förslag på det utomnordiska området inte kan träda i kraft samtidigt som reformen om avskaffande av omyndigförklaringsinstitutet lägger utredningen fram förslag om sådana provisoriska ändringar i 1904 års lag som är direkt föranledda av avskaffandet av omyndigförklaringarna.

Utredningen fortsätter sitt arbete med att se över reglerna i föräldrabalcken om förvaltning av omyndigas egendom m.m. Enligt direktiven skall utredningen bl.a. undersöka om det är möjligt att ge föräldrar större frihet vid förvaltningen av sina barns medel samt pröva möjligheterna att decentralisera och förenkla handläggningen hos överförmyndarna och tingsrätterna.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1. Förslag till ändring i förslaget till
Lag om internationella familjesrättsfrågor

Utredningen föreslår beträffande familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjesrättsfrågor dels att nuvarande 5 och 6 kap. i lagen skall betecknas 6 respektive 7 kap., dels att nuvarande 6 kap. 1 och 4 §§ skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas nya bestämmelser och rubriker av följande lydelse.

1.1 Förslag till ett kapitel om förmynderskap m.m.

5 kap. Förmynderskap m.m.

=====

Ställföreträdarskap utan särskilt beslut

1 § Beträffande den rätt att företräda någon som utan särskilt beslut tillkommer en förälder eller annan liknande ställföreträdare tillämpas lagen i den stat där den som företräds har hemvist. Detsamma gäller den enskildes rätt att själv företa rättshandlingar.

Förmynderskap m.m. på grund av myndighets beslut

2 § Frågor om förordnande av förmyndare, god man eller förvaltare och andra förmynderskapsrättsliga frågor får tas upp av svensk domstol eller annan svensk myndighet, om den underårige eller den som frågan annars gäller har hemvist i Sverige.

Om en fråga som avses i första stycket gäller en svensk medborgare med hemvist utomlands, är svenska myndigheter behöriga att ta upp frågan, såvida hemviststatens myndigheter saknar behörighet.

I fråga om den som utan att ha hemvist i Sverige vistas här, har egendom här eller annars behöver få sin rätt bevakad här får svensk myndighet ta upp frågor om tillfälligt förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap.

3 § I frågor som enligt 2 § tas upp av svensk domstol eller annan svensk myndighet tillämpas svensk lag.

Rättsverkningarna av avgöranden som har meddelats med stöd av 2 § bedöms enligt svensk lag.

Erkännande av utländska avgöranden m.m.

4 § Ett lagakraftvunnet avgörande av utländsk domstol eller annan utländsk myndighet i en fråga som rör förmynderskap, godmanskap eller annat liknande ställföreträdarskap gäller i Sverige, om avgörandet har meddelats eller annars gäller i den stat där den som hade eller genom avgörandet fick ställföreträdare hade hemvist.

5 § Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige,

1. om det har meddelats mot en part som inte har gått i svaromål och som inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller om en part annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet,
2. om avgörandet strider mot ett svenskt avgörande,
3. om avgörandet strider mot ett här i landet giltigt utländskt avgörande i ett förfarande som började tidigare än det andra utländska förfarandet,
4. om det i Sverige pågår ett förfarande som kan utnytna i ett motstridigt avgörande, eller
5. om det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, såvida det förfarandet har börjat tidigare än det andra utländska förfarandet och kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

6 § Ett utländskt avgörande som gäller här i landet skall prövas av Svea hovrätt innan verkställighet får ske.

7 § I fråga om den som har tagit hemvist i Sverige får, utan hinder av att ett utländskt avgörande gäller enligt 4 §, förmyndare, god man eller förvaltare förordnas enligt svensk lag. I samband därmed skall domstolen förklara att det utländska avgörandet, i den mån det strider mot förordnandet, inte längre skall gälla.

Även i övrigt får svensk domstol förklara att ett utländskt avgörande som avses i 4 § inte längre skall gälla, om det avser någon som har tagit hemvist i Sverige. Härvid tillämpas vad som i svensk lag är föreskrivet om upphörande av förvaltarskap.

8 § Rättsverkningarna av ett utländskt avgörande som enligt 4 § skall gälla i Sverige bedöms enligt lagen i det land där avgörandet har meddelats.

Verkan av vissa rättshandlingar

9 § Oavsett vad som föreskrivs i 1 §, 3 § andra stycket och 8 § är en rättshandling som någon har företagit i Sverige eller utomlands bindande mot den som företog rättshandlingen om behörighet förelåg enligt lagen i det land där rättshandlingen företogs och den mot vilken rättshandlingen företogs var i god tro.

Om verkan av förbindelse enligt växel eller check finns särskilda bestämmelser.

1.2 Förslag till ändring i ett nytt 7 kap.
Gemensamma bestämmelser

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

1 §

Finns det inte någon be-
hörig domstol när svensk
domsrätt föreligger enligt
denna lag, tas målet eller
ärendet upp av Stockholms
tingsrätt.

Finns det inte någon be-
hörig domstol när svensk
domsrätt föreligger enligt
denna lag, tas målet eller
ärendet upp av Stockholms
tingsrätt.

Skall ett ärende tas upp av
svensk överförmyndare, tas
ärendet upp av överförmyndaren
i Stockholm, om det inte finns
någon annan behörig överför-
förmyndare.

4 §

Om det sedan talan har
väckts inträffar en ändring
av de omständigheter som
grundar svensk domstols be-
hörighet enligt denna lag,
upphör inte domstolens
behörighet.

Om det sedan talan har
väckts eller ansökan har
gjorts inträffar en ändring
av de omständigheter som
grundar svensk domstols
eller annan myndighets be-
hörighet enligt denna lag,
upphör inte domstolens eller
myndighetens behörighet.

2. Förslag till
Lag om upphävande av lagen (1904:26 s. 1) om vissa
internationella rättsförhållanden rörande
äktenskap och förmynderskap.

Härigenom föreskrivs att lagen (1904:26 s. 1) om vissa
internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och
förmynderskap skall upphöra att gälla vid utgången av år 198 .

Denna lag träder i kraft

3. Förslag till
Lag om ändring i förordningen (1931:429) om vissa
internationella rättsförhållanden rörande äkten-
skap, adoption och förmynderskap

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap dels att 19 och 22 § skall ha följande lydelse, dels att det i förordningen skall införas en ny paragraf, 21 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

19 §

Fråga om hävande av omyndighetsförklaring, som meddelats i fördragslutande stat, skall, om den omyndigförklarade är medborgare i sådan stat, prövas i den stat, där förmynderskapet är anordnat.

Vid prövningen tillämpas i varje stat där gällande lag.

Fråga om hävande av omyndighetsförklaring, som meddelats i fördragslutande stat, skall, om den omyndigförklarade är medborgare i sådan stat, prövas i den stat, där förmynderskapet är anordnat.

Vid prövningen tillämpas i varje stat där gällande lag.

I fråga om den som har hemvist i Sverige gäller 21 a §.

21 a §

Har en medborgare i en fördragslutande stat hemvist i Sverige, kan förvaltare

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

förordnas för honom eller henne enligt svensk lag. Är han eller hon omyndigförklarad, skall omyndigförklaringen samtidigt hävas.

Även i övrigt kan svensk domstol häva en omyndigförklaring beträffande den som har hemvist i Sverige. Härvid tillämpas vad som i svensk lag är föreskrivet om upphörande av förvaltar-
skap.

Bestämmelserna i 17 och 20 §§ om omyndigförklaring tillämpas också när förvaltare har förordnats enligt första stycket.

Den för vilken förvaltare har förordnats i Sverige får utan hinder därav omyndigförklaras i en annan fördragslutande stat där han eller hon har tagit hemvist.

22 §

Lagakraftvunnen dom eller administrativ myndighets beslut, som i en av staterna meddelats jäm-

Lagakraftvunnen dom eller administrativ myndighets beslut, som i en av staterna meddelats jäm-

Nuvarande lydelse

likt 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 19 eller 21 §, skall gälla i övriga stater utan särskild stadfästelse och utan prövning av avgörandets riktighet eller av dess förutsättningar med hänsyn till hemvist eller medborgarskap i den ena eller andra av de fördragslutande staterna. Detsamma gäller lagakraftvunnen dom som meddelats i en av staterna och avser ogiltighet eller återgång av äktenskap mellan medborgare i fördragslutande stat.

Föreslagen lydelse

likt 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 19, 21 eller 21 a §, skall gälla i övriga stater utan särskild stadfästelse och utan prövning av avgörandets riktighet eller av dess förutsättningar med hänsyn till hemvist eller medborgarskap i den ena eller andra av de fördragslutande staterna. Detsamma gäller lagakraftvunnen dom som meddelats i en av staterna och avser ogiltighet eller återgång av äktenskap mellan medborgare i fördragslutande stat.

Denna lag träder i kraft den

4. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa
internationella rättsförhållanden rörande
äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att rubriken till 5 kap. och 5 kap. samt 7 kap. 5 § i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

5 kap. Om förmynderskap
för omyndigförklarade

Föreslagen lydelse

5 kap. Om förvaltarskap m.m.

1 §

Vad i svensk lag är stadgat om omyndighetsförklaring och om förmynderskap för omyndigförklarade skall äga tillämpning jämväl i avseende å svensk undersåte, som ej har hemvist inom riket. Varder förmynderskap anordnat i främmande stat för svensk undersåte, som där har hemvist men som är förklarad omyndig här i riket eller om vars försättande i omyndighet här är fråga, må dock rätten, såframt ej särskilda omständigheter påkalla, att förmynderskap är anordnat här i riket, besluta, att för-

Vad som föreskrivs i svensk lag om förvaltarskap skall tillämpas också på svensk medborgare som inte har hemvist här i landet. Om förmynderskap anordnas i ett annat land för en svensk medborgare som har hemvist där och denne redan har förvaltare här i landet eller ansökan därom har gjorts, får domstolen besluta att förvaltare inte skall vara förordnad enligt svensk lag. Detta gäller dock inte, om särskilda omständigheter påkallar att förvaltarskap är anordnat här i landet.

Nuvarande lydelse

mynderskap ej skall vara anordnat enligt svensk lag.

Regeringen äger beträffande förmynderskap för omyndigförklarade svenska undersåtar, som hava hemvist i främmande stat, meddela särskilda bestämmelser angående vården av omyndigs värdehandlingar, så ock förordna svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar fråga om entledigande av sådan överförmyndare.

Förmynderskap som avses i första stycket och som är anordnat enligt svensk lag skall vara inskrivet vid Stockholms tingsrätt. Ersättning till överförmyndare beträffande sådant förmynderskap utgår av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förmyndare i den mån ersättningen ej enligt 15 kap. 19 § föräldrabalken skall utgå av den omyndiges medel.

Föreslagen lydelse

Regeringen får beträffande svensk medborgare, för vilken förvaltare har förordnats och som har hemvist i ett annat land, meddela särskilda föreskrifter om vården av den svenske medborgarens värdehandlingar samt förordna svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar frågan om entledigande av sådan överförmyndare.

Förvaltarskap som avses i första stycket och som är anordnat enligt svensk lag skall vara inskrivet vid Stockholms tingsrätt. Ersättning till överförmyndare beträffande sådant förvaltarskap utgår av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förvaltare i den mån ersättningen inte enligt 15 kap. 20 § föräldrabalken skall utgå av den enskildes medel.

Nuvarande lydelseFöreslagen lydelse

2 §

Har ansökan gjorts om omyndighetsförklaring av utländsk undersåte, som har hemvist här i riket, inhämta rätten, genom bemedling av ministern för utrikes ärendena, huruvida förmynderskap kommer att anordnas enligt den främmande statens lag. Upplyses det, att sådant förmynderskap icke kommer att anordnas, eller erhålles ej svar inom sex månader, varde omyndighetsförklaring av rätten meddelad och förmynderskap här anordnat enligt svensk lag.

Har en ansökan gjorts om att förvaltare skall förordnas för en utländsk medborgare som har hemvist här i landet, skall domstolen genom utrikesdepartementets försorg inhämta upplysning huruvida förmynderskap kommer att anordnas enligt den främmande statens lag. Om det upplyses att förmynderskap inte kommer att anordnas eller svar inte erhålls inom sex månader, får förvaltare förordnas enligt svensk lag.

3 §

Är svensk undersåte förklarad omyndig i främmande stat, kan omyndighetsförklaringen hävas jämväl här i riket enligt svensk lag.

Om en svensk medborgare har blivit omyndigförklarad i ett annat land, kan omyndigförklaringen hävas även här i landet. Härvid tillämpas vad som i svensk lag är föreskrivet om upphörande av förvaltarskap.

Har undersåte i främmande stat förklarats omyndig här i riket, men varder förmynderskap för honom

Har det för en medborgare i ett annat land förordnats förvaltare här i landet, men anordnas förmynderskap

Nuvarande lydelse

anordnat enligt den främmande statens lag, skall den här förordnade förmyndaren entledigas.

Föreslagen lydelse

för honom enligt den främmande statens lag, skall den här i landet förordnade förvaltaren entledigas.

4 §

Skall i visst fall svensk lag ej äga tillämpning be- träffande omyndighetsför- klaring av någon, som vistas här i riket, eller är ännu ej utrett, om det skall ske, äge likväl rätten, om dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara, förordna, att han skall vara omyndig under tiden intill dess vård om hans angelägen- heter anordnats i enlighet med lagen i hans hemland eller rätten meddelat dom, så ock för samma tid för- ordna förmyndare. I avseende å förordnande, varom nu är sagt, skall vad i 10 kap. 14 §, 11 kap. 15 § andra stycket och 20 kap. 11 § föräldrabalken är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Skall i ett visst fall svensk lag om förordnande av för- valtaren inte tillämpas be- träffande någon som vistas här i landet, eller är frågan om tillämplig lag inte utredd, får domstolen förordna för- valtaren enligt 11 kap. 18 § föräldrabalken, om den enskil- des angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål annars skulle med- föra uppenbar skada för den enskilde.

Är förmynderskap anordnat enligt lagen i främmande

Har förmynderskap anordnats för någon enligt ett annat

Nuvarande lydelse

stat, må ock i trängande fall god man enligt svensk lag förordnas att vårda den omyndiges angelägenheter.

Föreslagen lydelse

lands lag, får domstolen i trängande fall också förordna god man enligt 11 kap. 2 eller 3 § föräldrabalken för att tillvarata den enskildes rätt.

5 §

Om omyndighetsförklaring, som meddelats av behörig utländsk myndighet, skall genom svensk domstols försorg, på begäran, kungörelse införas i Post- och Inrikes Tidningar. Den utländska myndighetens behörighet skall styrkas genom intyg av här i riket anställd diplomatisk eller konsulär tjänsteman eller av svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman.

En omyndigförklaring, som har meddelats av behörig utländsk myndighet, skall genom svensk domstols försorg på begäran kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Den utländska myndighetens behörighet skall styrkas genom intyg av en diplomatisk eller konsulär tjänsteman, som är anställd här i landet, eller av en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning, då omyndighetsförklaring blivit hävd av behörig utländsk myndighet.

Första stycket tillämpas även när en omyndigförklaring har hävts av en behörig utländsk myndighet.

6 §

Är förmynderskap för omyndigförklarad efter vad ovan sägs anordnat i enlighet med

Om förmynderskap är anordnat enligt utländsk lag, tillämpas vad som föreskrivs i

Nuvarande lydelse

utländsk lag, skall vad i 4 kap. 5 § är stadgat i avseende å underårig äga motsvarande tillämpning.

Har omyndighetsförklaringen kungjorts efter vad i detta kap. 5 § är sagt, må dock den, mot vilken den omyndigförklarade här i riket företagit rättshandling, icke åberopa, att han ej ägde eller bort äga känne- dom om omyndighetsförkla- ringen.

Föreslagen lydelse

4 kap. 5 § beträffande underåriga.

Om en omyndigförklaring har kungjorts enligt 5 §, får dock den mot vilken den omyndigförklarade här i landet har företagit en rättshandling inte åberopa att han inte kände till eller bort känna till omyndigförklaringen.

7 §

Vad i detta kapitel sägs om omyndighetsförklaring och förmynderskaps anordnande enligt utländsk lag skall äga motsvarande tillämp- ning i avseende å annan därmed jämförlig åtgärd, som är förenad med in- skränkning i den rätts- liga handlingsförmågan.

Vad som i detta kapitel före- skrivs om omyndigförklaring och anordnande av förmynder- skap enligt utländsk lag till- lämpas också på annan jämför- lig åtgärd, som är förenad med inskränkning i den rättsliga handlingsförmågan.

8 §

Varder svensk undersåte, som har hemvist i främman- de stat, här i riket för- klarad omyndig och för-

Om förvaltare förordnas här i landet för en svensk medborgare som har hemvist i ett främmande land, skall

Nuvarande lydelse

myndare för honom förord-
nad, göre rätten oför-
dröjligen anmälan där-
om till ministern för
utrikes ärenden.

Föreslagen lydelse

rätten genast anmäla detta
till utrikesdepartementet.

7 kap. 5 §

Regeringen äger, efter avtal
med Danmark, Finland, Island
och Norge eller med en eller
flera av dessa stater,
stadga avvikelser från de
i denna lag givna bestäm-
melser om internationella
rättsförhållanden rörande
äktenskaps ingående,
äktenskapsskillnad, för-
mynderskap för underåriga
och omyndigförklarade
så ock i övrigt meddela
föreskrifter i dessa
hänseenden.

Efter avtal med annan stat
än nu är sagt äger rege-
ringen, med avseende å
undersåtar i fördrags-
slutande stat, stadga
avvikelser från de i 4
och 5 kap. meddelade be-
stämmelserna.

Skall, enligt de i viss
främmande stat gällande

Regeringen får, efter avtal
med Danmark, Finland, Island
och Norge eller med en eller
flera av dessa stater
föreskriva avvikelser från be-
stämmelserna i denna lag om
internationella rättsför-
hållanden rörande äktenskaps
ingående, äktenskapsskillnad,
förmynderskap för underåriga
och omyndigförklarade samt
förvaltarskap och också i
övrigt meddela föreskrifter
i dessa hänseenden.

Efter avtal med annan stat
än nu är sagt får rege-
ringen, när det gäller
medborgare i fördrags-
slutande stat, föreskriva
avvikelser från de i 4
och 5 kap. meddelade be-
stämmelserna.

Skall, enligt de i en viss
främmande stat gällande

Nuvarande lydelse

allmänna reglerna om internationella rättsförhållanden, lagen i den stat, där hemvistet är, äga tillämpning med avseende å omyndighetsförklaring och anordnande av förmynderskap för underårig och omyndigförklarad, äger ock regeringen förordna be-
 träffande undersåtar i den staten, vilka hava hemvist här i riket, att omyndighetsförklaring må ske och förmynderskap anordnas enligt svensk lag, samt i fråga om svenska undersåtar, vilka hava hemvist i den främmande staten, att omyndighetsförklaring må ske och förmynderskap anordnas i den främmande staten.

Föreslagen lydelse

allmänna reglerna om internationella rättsförhållanden, lagen i hemviststaten tillämpas på omyndigförklaring och anordnande av förmynderskap för underårig och omyndigförklarad, får regeringen också be- träffande medborgare i den staten, som har hemvist här i landet, besluta att förvaltare får förordnas enligt svensk lag, samt i fråga om svenska medborgare som har hemvist i den främmande staten besluta att omyndigförklaring får ske och förmynderskap anordnas i den främmande staten.

Denna lag träder i kraft den

1 DIREKTIVEN M.M.

Utredningen har enligt sina direktiv (Dir. 1982:25, 1984:35 och 1985:55) i uppdrag att göra en allmän översyn av gällande regler i föräldrabalken om omyndigförklaring och utseeende av god man m.m samt att överväga möjligheterna att förenkla reglerna om förmyndares rättigheter och skyldigheter, liksom att pröva frågan om en rationalisering av ärendehandläggningen hos domstolar och överförmyndare. I 1982 års direktiv anges särskilt att utredningen bör kunna ta upp frågor om förmynderskap och godmanskap som har internationell anknytning.

I betänkandet (SOU 1986:50) God man och förvaltare har utredningen lagt fram förslag om att omyndigförklaringsinstitutet skall avskaffas och att det i stället, vid sidan om godmansinstitutet, skall införas ett system med förvaltarskap. Efter remissbehandling har regeringen den 24 september 1987 beslutat om en lagrådsremiss på grundval av betänkandet. Grundlagsfrågorna har sedan brutits ut och behandlats i en särskild proposition (1987/88:32).

Utredningens förslag innefattade vidsträckta ändringar i föräldrabalken och dessutom en rad följdändringar i andra författningar. Förslag till sådana ändringar i ett fyrtiotal lagar redovisades i betänkandet. De internationellt privaträttsliga författningarna lämnades emellertid oförändrade. Det angavs i betänkandet att dessa bestämmelser krävde särskilda överväganden som fick anstå till en senare etapp av utredningsarbetet.

Mot bakgrund av de redovisade direktiven och utredningens tidigare förslag behandlas i detta betänkande de internationella förmynderskapsfrågorna.

2 UTREDNINGSGÄRNET

De internationella förmynderskapsfrågorna ingår som en andra etapp i utredningsuppdraget. Som framgår av föregående avsnitt har utredningen i en första etapp behandlat instituten omyndigförklaring och god man enligt föräldrakalken (FB) och därvid bl.a. föreslagit att omyndigförklaringsinstitutet skall avskaffas (SOU 1986:50).

I en tredje etapp kommer utredningen att ta upp bl.a. frågorna om förmyndares förvaltning och redovisning samt handläggningen hos domstolar och överförmyndare.

De internationella förmynderskapsfrågorna har utredningen behandlat med utgångspunkt i de konventioner som finns på området och de svenska bestämmelser som har införts på grundval av dem. Bestämmelserna finns framför allt i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (nedan kallad 1904 års lag) och förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (nedan kallad 1931 års förordning). 1904 års lag går, när det gäller förmynderskap, tillbaka på två konventioner från år 1902 och 1905 som utarbetats vid konferenser i Haag år 1894, 1900 och 1904, medan 1931 års förordning vilar på en konvention mellan de nordiska länderna år 1931. De angivna Haagkonventionerna är numera uppsagda från svensk sida.

Av intresse är vidare lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område. Även den lagen grundar sig på en nordisk konvention.

I utredningsarbetet har utredningen också tagit hänsyn till vissa andra konventioner. Det gäller särskilt 1961 års

Haagkonvention om skydd för underåriga. Även en Haagkonvention från år 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn och en Europarådskonvention från samma år om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn har varit av betydelse för utredningens arbete. De sistnämnda två konventionerna finns behandlade i promemorian (Ds Ju 1986:7) Olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden.

Vidare har utredningen i hög grad haft att beakta det förslag till lag om internationella familjerättsfrågor som familjelagssakkunniga nyligen har lagt fram i sitt slutbetänkande (SOU 1987:18) Internationella familjerättsfrågor.

Under den aktuella etappen av utredningsarbetet har studiebesök gjorts vid bl.a. Stockholms tingsrätt och överförmyndarnämnden i Stockholm.

Upplysningar om innehållet i utländska rättssystem har inhämtats genom utrikesdepartementet och juridiska fakulteten i Lund.

Vid sina överväganden har utredningen haft kontakter med företrädare för justitiedepartementen i Danmark, Finland, Island och Norge.

Som tidigare nämnts behandlas frågor om förmynderskap och godmanskap med internationell anknytning främst i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (1904 års lag) och förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (1931 års förordning). Även lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område och lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz är av intresse. I det följande skall dessa författningar redovisas. I ett avslutande avsnitt (3.4) behandlas omfattningen och handläggningen av vissa internationella förmynderskapsärenden i Sverige, m.m.

3.1 1904 års lag

Huvuddrag

1904 års lag infördes som en följd av att Sverige ratificerat vissa konventioner som hade utarbetats vid Haagkonferenserna rörande internationell privaträtt åren 1894, 1900 och 1904. Konferenserna resulterade i fem konventioner på familjerättens område, varav två behandlade förmynderskapsrättsliga ämnen (konventioner år 1902 resp. 1905) och tre äktenskapsrättsliga. Samtliga konventioner har numera upphört att gälla för svensk del.

Lagens bestämmelser om äktenskap har varit föremål för översyn av familjelagssakkunniga (Ju 1970:52). I sitt slutbetänkande (SOU 1987:18) Internationella familjerettsfrågor (se avsnitt 5.3) föreslår de sakkunniga att 1 och 3 kap. i 1904 års lag, om äktenskaps ingående resp. äktenskapsmål m.m., skall upphöra att gälla. Det tidigare 2 kap. om återgång av äktenskap är redan upphävt.

Genom en lagändring år 1971 upphävdes 6 kap. om adoption i lagen. Bestämmelserna däri ersattes av lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption. Denna lag tillkom som följd av en inom Haagkonferensen utarbetad konvention på området år 1965.

Av de återstående tre kapitlen i 1904 års lag handlar ett (4 kap.) om förmynderskap för underåriga och ett (5 kap.) om förmynderskap för omyndigförklarade. 7 kap. slutligen innehåller vissa särskilda och för hela lagen gemensamma bestämmelser.

Till grund för lagstiftningen i 4 kap. rörande förmynderskap för underåriga ligger en konvention den 12 juni 1902. Denna konvention sades upp från svensk sida år 1959 (se kungörelsen, 1959:543).

I 4 kap. regleras bl.a. vilket lands lag som skall tillämpas. Bestämmelserna grundas på den s.k. nationalitetsprincipen, dvs. lagvalet följer den underåriges medborgarskap. Det innebär som huvudregel att svensk rätt skall gälla för underåriga svenska medborgare även om den underåriga har sitt hemvist utomlands. För utländska medborgare med hemvist här i riket gäller de svenska reglerna enligt huvudregeln endast om förmynderskap inte anordnas enligt det främmande landets lag (1 och 2 §§). I lagen regleras även vissa undantagsfall (3-6 §§).

Som framgår av redovisningen av 1931 års förordning (se avsnitt 3.2) tillämpas inte 1904 års lag i förhållande till nordiska medborgare med hemvist i ett nordiskt land.

Bestämmelserna i 4 kap. i 1904 års lag erhöll sin huvudsakliga nuvarande lydelse i samband med 1924 års förmynderskapslagstiftning. Ändringar har därefter skett åren 1931, 1949 och 1976, bl.a. i samband med införandet av föräldrabalken och senare ändringar i denna.

Ändringarna år 1976 innebar bl.a. att alla förmynderskap, som rör underåriga svenska medborgare bosatta i utlandet och som är anordnade enligt svensk lag, skall vara inskrivna vid Stockholms tingsrätt. Vidare fick regeringen behörighet att bl.a. förordna svenska diplomatiska tjänstemän att vara överförmyndare. Särskilda ersättningsbestämmelser för sådana överförmyndare liksom förmyndare för svenska medborgare i utlandet infördes också.

5 kap. i 1904 års lag reglerar som nämnts frågor som rör förmynderskap för omyndigförklarade. Dessa bestämmelser har sin grund i en konvention från år 1905 utarbetad vid Haagkonferensen 1904. Konventionen sades upp från svensk sida år 1960 (Kungl. Maj:ts beslut d 26 februari 1960, se kungörelsen 1972:423).

Liksom reglerna för underåriga bygger bestämmelserna om omyndigförklarade på nationalitetsprincipen. Kapitlet infördes år 1924. Ändringar har gjorts bl.a. 1976 motsvarande dem beträffande underåriga. Det innebär att också alla förmynderskap som är anordnade enligt svensk lag för omyndigförklarade svenska medborgare med hemvist i utlandet skall vara inskrivna vid Stockholms tingsrätt.

När det gäller nordiska medborgare med hemvist i ett nordiskt land tillämpas 1931 års förordning i stället för bestämmelserna i 5 kap.

Som nämnts innehåller 7 kap. vissa särskilda bestämmelser som är gemensamma för hela 1904 års lag. I de inledande paragraferna (1-3 §§) finns bestämmelser som rör tolkningen av begreppen medborgarskap och hemvist. I 4 § finns en bestämmelse om s.k. ordre public, dvs. en föreskrift att främmande lands lag eller beslut inte får tillämpas, om det "skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för rättsordningen här i riket".

Enligt 5 §, slutligen, finns en möjlighet att för de frågor som regleras i 1904 års lag efter avtal föreskriva avvikelser i förhållande till Danmark, Finland, Island och Norge. Sådana avvikande bestämmelser har som nämnts meddelats i 1931 års förordning.

De särskilda bestämmelserna i 4 kap.

I 4 kap. 1 § föreskrivs - med utgångspunkt i att anordnande av förmynderskap för underåriga i princip ankommer på hemlandets myndigheter - att beträffande svensk minderårig medborgare som inte har hemvist här skall svensk rätt tillämpas. Så snart det följer av intern svensk rätt att förmyndare skall förordnas skall detta således ske, även om den underårige är bosatt utomlands. Frågan kommer som regel upp i samband med utredning av dödsbo där en underårig svensk medborgare med hemvist utomlands har del. Skyldighet föreligger nämligen att till svensk domstol inge bouppteckning efter svenska medborgare som avlidit utomlands och som inte hade hemvist här (se 2 kap. 2 § lagen, 1937:81, om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo och lagen, 1941:416, om arvsskatt och gåvoskatt).

Svenska domstolar får underlåta att anordna förmynderskap enligt svensk lag för en underårig svensk medborgare med hemvist utomlands, om det blir anordnat där. Även om förmynderskap anordnas i det främmande landet, kan domstolen förordna att frågan skall lösas enligt svenska bestämmelser, om det är påkallat av särskilda skäl (se 1 § första stycket andra punkten).

Även om föräldrars representation och förvaltning av barns intressen eller egendom enligt flera främmande rättssystem inte anses som förmynderskap i vår mening (se avsnitt 4), har man vid tolkning av 1904 års lag jämställt denna "föräldrarätt" med anordnat förmynderskap. I ett fall (NJA 1975 s. 119), som gällde föräldrarnas förvaltning av egendom

tillhörande två svenska barn bosatta i Schweiz, ansågs emellertid kontrollen enligt schweizisk lag alltför bristfällig för att svensk domstol skulle kunna underlåta att besluta om förmyndarskapets anordnande i Sverige.

När svensk förmyndarförvaltning utövas i utlandet beträffande en svensk medborgare får regeringen enligt 1 § andra stycket meddela särskilda bestämmelser om vården av den underåriges värdehandlingar samt förordna en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. De särskilda bestämmelserna avser bl.a. lättnader när det gäller kravet på deponering av värdehandlingar enligt lagen (1924:322) om vård av omyndigs värdehandlingar.

Tredje stycket innehåller bestämmelser om inskrivning av förmyndarskap och ersättning till överförmyndare och förmyndare.

Enligt 2 § kan förmyndarskap enligt svensk lag anordnas för utländska medborgare med hemvist här, om det efter förfrågan till hemlandet genom utrikesdepartementet (UD) framgår att sådant inte kommer att anordnas där, eller svar på förfrågan inte kommer inom sex månader. En förutsättning är vidare att behov av förmyndare föreligger också enligt hemlandets lag. Anordnas senare förmyndarskap enligt det främmande landets lag, skall rätten förordna att förmyndarskap inte längre skall vara anordnat enligt svensk lag.

Det finns enligt 3 § en möjlighet att beträffande alla underåriga som vistas i Sverige förordna förmyndare interimistiskt i avvaktan på att förmyndarskap slutligt anordnas. Enligt andra stycket i paragrafen får "i trängande fall" också god man som ersättare för förmyndare förordnas enligt 18 kap. FB för en underårig för vilken förmyndarskap är anordnat i hemlandet.

I 4 § föreskrivs att frågan huruvida behov av förmyndare upphör skall bedömas enligt hemlandets lag, även om förmynderskapet är anordnat efter en annan lag.

Enligt 5 § skall rättsverkningar av omyndighet och förmyndares behörighet bedömas efter den lag enligt vilken förmynderskapet är anordnat.

Enligt 5 § andra stycket blir dock en rättshandling, som den underårige företagit här i landet och som han eller hon var behörig att ingå enligt svensk lag, bindande i förhållande till en godtroende tredje man, även om den underårige var obehörig enligt den främmande lagen.

I fråga om verkan av rättshandlingar som rör växel eller check gäller enligt hänvisning i tredje stycket i stället växellagens och checklagens bestämmelser. Enligt 79 § växellagen (1932:130) skall i allmänhet utlänningars behörighet att ingå växelförbindelse prövas efter hemlandets lag. Motsvarande föreskrivs för checkar i 58 § checklagen (1932:131).

I 6 § slutligen åläggs rätten att till utrikesdepartementet (UD) anmäla om förmynderskap här i landet anordnas för en svensk medborgare med hemvist utomlands.

De särskilda bestämmelserna i 5 kap.

I 1 § första stycket föreskrivs att svenska regler om omyndigförklaring och förmynderskap skall gälla även en utomlands bosatt svensk medborgare. Är förmynderskap anordnat i hemvistlandet, kan rätten dock besluta att förmynderskapet inte skall anordnas enligt svensk lag, även om beslut om omyndigförklaring meddelats här i landet. Undantag härifrån kan, liksom enligt motsvarande regel i 4 kap. 1 §, göras om särskilda omständigheter påkallar att förmynderskapet anordnas här.

Bestämmelserna i 1 § andra och tredje styckena motsvarar 4 kap. 1 § andra och tredje styckena.

Även i fråga om omyndigförklaring av utländsk medborgare gäller enligt 2 § nationalitetsprincipen. Bestämmelsen motsvarar i övrigt 4 kap. 2 §.

Enligt 3 § kan beträffande en svensk medborgare, som omyndigförklarats enligt ett främmande lands lag, omyndigförklaringen hävas här i landet med tillämpning av svensk lag.

Om förmynderskap blir anordnat i den främmande staten för en utländsk medborgare som har omyndigförklarats här i landet, skall domstolen entlediga den förmyndare som förordnats här.

I 4 § finns bestämmelser som möjliggör interimistiska åtgärder.

Enligt 5 § skall beslut om omyndigförklaring eller dess hävande, som meddelats av behörig utländsk myndighet, kungöras på visst sätt här i landet.

Enligt en hänvisning i 6 § skall reglerna i 4 kap. 5 § om verkan av omyndighet och förmynderskap tillämpas även på omyndigförklarade för vilka förmynderskapet är anordnat enligt utländsk lag. Enligt 6 § andra stycket innebär en kungörelse enligt 5 kap. 5 § att tredje man inte kan göra gällande god tro.

Enligt 7 § skall bestämmelserna i 5 kap. om omyndigförklaring och förmynderskap gälla även andra jämförliga åtgärder, som är förenade med inskränkning i den rättsliga handlingsförmågan. Här avses bl.a. kuratel och liknande institut (se avsnitt 6 i utredningens tidigare betänkande).

I 8 §, slutligen, finns en skyldighet för rätten att göra anmälan till UD på motsvarande sätt som enligt 4 kap. 6 §.

3.2 1931 års förordning

Mellan Sverige och de övriga nordiska länderna ingicks år 1931 en konvention med privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap (SÖ 1931:19). Denna konvention ligger som nämnts till grund för 1931 års förordning.

I ett avsnitt III (14-21 §§) i förordningen regleras frågor om förmynderskap såväl för underåriga som för omyndigförklarade. Till skillnad från vad som är fallet enligt 1904 års lag tillämpas i 1931 års lag den s.k. hemvist- eller domicilprincipen. Det innebär bl.a. att, vid val av tillämplig lag, lagen i det land där vederbörande har sitt hemvist enligt huvudregeln är tillämplig (se vidare avsnitt 5.3). Bakgrunden till konventionen liksom kommentarer till de särskilda bestämmelserna finns redovisade i NJA II 1931 s. 379 ff.

De särskilda bestämmelserna

Enligt 14 § skall, om en underårig medborgare i ett nordiskt land har hemvist i ett annat nordiskt land, förmynderskapet anordnas i hemvistlandet, såvida inte förmynderskapet redan utövas av en legal eller förordnad förmyndare i ett annat nordiskt land. Motsvarande gäller omyndigförklaring.

Interimistiska beslut kan emellertid meddelas såväl i hemviststaten som i medborgarstaten (15 §).

Vid prövningen av frågor som avses i 14 och 15 §§ tillämpas enligt 16 § i varje stat den lag som gäller där.

Rättsverkningarna av en omyndigförklaring i förmögenhetsrättsligt hänseende eller frågan om behörighet för en förmyndare skall bedömas efter lagen i det land där förmynderskapet utövas. Detta gäller dock inte i fråga om växel eller check (17 §).

Ett förmynderskap skall kunna överflyttas mellan länderna, om den omyndige bytt hemvist eller det av annan grund anses lämpligt. Beslut härom fattas efter förhandling mellan vederbörande departement. I Sverige handläggs dessa frågor i justitiedepartementet (18 §).

Frågan om hävande av omyndigförklaring prövas i den stat där förmynderskapet är anordnat och i enlighet med den statens lag (19 §).

Om en nordisk medborgare omyndigförklaras eller en omyndigförklaring hävs i ett annat land än hemlandet skall vederbörande departement i hemlandet genast underrättas (20 §).

I 21 § finns särskilda bestämmelser om det danska institutet lavvaerge, som inte har sin motsvarighet i de övriga nordiska länderna. (Om detta institut se avsnitt 6.2 i utredningens tidigare betänkande). Det föreskrivs i 21 § att vad som är stadgat i 17, 19 och 20 §§ angående omyndigförklaring skall gälla även när lavvaergemål har anordnats för en medborgare i fördragsslutande stat, som har hemvist i Danmark och för vilken förmynderskap inte redan är anordnat i en annan fördragsslutande stat. Den som står under lavvaergemål i Danmark får utan hinder därav omyndigförklaras i en annan stat, där han eller hon har tagit hemvist.

Enligt 22 § gäller domar och beslut som har meddelats i en stat i övriga stater utan särskild stadfästelse eller prövning.

Reglerna om förmynderskap är oförändrade sedan år 1931.

3.3 Övriga författningar

3.3.1 Nordiska verkställighetslagen

Mellan de nordiska länderna finns sedan länge överenskommelser om erkännande och verkställighet av domar. År 1977 reviderades en konvention från år 1932 i ämnet. Genom revisionen utvidgades tillämpningsområdet för den samnordiska regleringen. Dels vidgades regleringen till att gälla också vissa nya exekutionstitlar, däribland svenskt slutbevis i mål om betalningsföreläggande, samt avgöranden rörande vårdnaden om barn. Dels öppnades en viss möjlighet att verkställa ett avgörande utan hinder av att de inte har vunnit laga kraft.

För svenskt vidkommande regleras frågorna i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område (se NJA II 1977 s. 242).

Enligt 1 och 2 §§ erkänns olika avgöranden i tvistemål eller brottmål som avser frågor av privaträttslig beskaffenhet. I 3-6 §§ regleras vilka avgöranden som får verkställas, däribland beslut av domstol eller myndighet rörande vårdnad om och umgänge med barn.

Enligt 7 § tillämpas lagen inte beträffande en rad olika familjerättsliga avgöranden. Undantaget gäller emellertid inte fall då verkställighet begärs av en dom som tillerkänns rättskraft enligt 22 § 1931 års förordning (se avsnitt 3.2).

8 § reglerar vissa fall då verkställighet kan vägras på grund av bl.a. brister i det förfarande som lett fram till avgörandet.

De återstående bestämmelserna (9-14 §§) innehåller föreskrifter om bl.a. hur en ansökan om verkställighet skall ske.

3.3.2 Lagen angående schweiziska domar, m.m.

Sverige har år 1936 träffat en överenskommelse med Schweiz om erkännande och verkställighet av domar och skiljedomar (SÜ 1936:10). Konventionen omfattar domar i tvistemål och därmed även familjerättsliga avgöranden.

De svenska bestämmelserna finns i lagen (1936:79) om erkännande och verkställighet av dom som meddelats i Schweiz (se NJA II 1937 s. 1).

En förutsättning för erkännande är att en schweizisk domstol har varit behörig att meddela domen. I frågor av personrättslig, familjerättslig eller arvsrättslig natur anses en schweizisk domstol ha varit behörig, om en sådan behörighet under motsvarande omständigheter skulle ha tillkommit svensk domstol (5 § andra stycket). En viktig begränsning, när det gäller domar i nu berörda frågor, är att domen inte får vara grundad på en lag vars bestämmelser i ämnet strider mot den lag som skulle ha tillämpats enligt här gällande internationellt privaträttsliga regler (jfr NJA 1975 s. 119, som nämnts i avsnitt 3.1). Vissa andra begränsningar finns också (4 §).

Innan en schweizisk dom får verkställas här i landet skall förutsättningar för detta prövas av Svea hovrätt.

Mellan Sverige och Österrike finns en konvention från år 1982 om erkännande och verkställighet av civildomar (se lagen, 1983:368, om erkännande och verkställighet av österrikiska domar på privaträttens område; NJA II 1983 s. 589). På åtskilliga punkter stämmer konventionen överens med den schweiziska domskonventionen, men domar angående personrättsliga, familjerättsliga eller arvsrättsliga frågor är uttryckligen undantagna.

3.4 Omfattningen och handläggningen av vissa internationella förmynderskapsärenden i Sverige, m.m.

3.4.1 Svenska medborgare med hemvist utomlands

För svenska medborgare med hemvist utomlands gäller olika regler beroende på om hemvistlandet är i eller utanför Norden. I fråga om hemvistbegreppet och dess tolkning se avsnitt 5.3.

Hemvist utom Norden

Förmynderskap för svenska medborgare som är inskrivna i Sverige handläggs enligt svensk lag, även sedan den inskrivningen avser har fått hemvist utomlands. En tingsrätt kan dock besluta att förmynderskapet inte skall vara anordnat enligt svensk lag, om sådant är ordnat i hemvistlandet och särskilda skäl inte påkallar att det anordnas i Sverige. Detta gäller oavsett om inskrivning tidigare skett före utflyttningen eller inte (4 kap. 1 § och 5 kap. 1 § 1904 års lag).

Ett skäl att anordna förmynderskap i Sverige i de fall som nu har beskrivits kan vara att den omyndige äger en fastighet här i landet eller att det bedöms att betryggande förmynderskap inte anordnas i hemvistlandet (se det tidigare omnämnda "schweiziska fallet" i NJA 1975 s. 119).

De förmynderskap som har anordnats enligt svensk lag skall vara inskrivna vid Stockholms tingsrätt. Det innebär i de fall inskrivning redan föreligger vid en annan domstol att ärendet måste överflyttas dit.

År 1986 fanns vid Stockholms tingsrätt sammanlagt ca 85 ärenden inskrivna som avsåg svenskar med hemvist utomlands mot ca 20 ärenden år 1976. Förmynderskapsärendena fördelade sig på följande undergrupper och antal. 1976 års siffror anges inom parentes.

1. 32 (4) ärenden var inskrivna enligt 12 kap. 1 § 2 p. FB, dvs. med tillämpning av basbeloppsgränsen.
2. 11 (10) ärenden var inskrivna enligt övriga bestämmelser i 12 kap. 1 § FB.
3. 40 (6) ärenden avsåg fall där god man förordnats enligt 18 kap. 2 § FB. Av dessa rörde 25 (1) delägarskap i dödsbo och 15 (5) "övriga" rättshandlingar.
4. 1 (0) fall rörde god man enligt 18 kap. 3 § FB och 5 (0) fall god man enligt 18 kap. 4 § 1 st 4 p., dvs. bevakande av bortavarandes rätt.

För de förmynderskap som är anordnade enligt svensk lag men där exempelvis den underårige har hemvist utomlands kan, som nämnts, regeringen meddela särskilda bestämmelser angående vården av värdehandlingar samt förordna en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare (4 kap. 1 § 2 st och 5 kap. 1 § 2 st 1904 års lag samt förordningen, 1976:1121, om ersättning till vissa överförmyndare och förmyndare). Föreskrifter kan med stöd härav meddelas exempelvis om att den underåriges värdehandlingar skall deponeras hos en bank eller annan inrättning i den främmande staten men också om upphävande av varje depositionsplikt. Omfattningen av den tillsyn som en förordnad svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman kan utöva varierar och är naturligtvis beroende av den medverkan som kan erfordras och lämnas från den främmande statens institutioner.

Hemvist i annat nordiskt land

För nordiska förhållanden gäller som framgår av avsnitt 3.2 särskilda bestämmelser enligt 1931 års förordning. Skall förmynderskap anordnas för en svensk medborgare med hemvist i ett annat nordiskt land sker detta i hemvistlandet med tillämpning av där gällande lag. Är ett förmynderskap

tidigare inskrivet i Sverige skall svensk lag tillämpas även efter det att den omyndige flyttat till ett annat nordiskt land (14 § 1931 års förordning).

Förmynderskapet kan senare överflyttas till hemvistlandet enligt 18 § i lagen. Begäran härom inges till den tingsrätt där förmynderskapet är inskrivet. Domstolen anmäler till justitiedepartementet att en fråga om överflyttning anhängiggjorts, varefter departementet tar kontakt med behörigt departement i hemvistlandet. Beroende på utgången av kontakterna mellan departementen har domstolen senare att antingen besluta om överflyttning till den myndighet i det andra landet som skall ha hand om tillsynen eller att avslå en begäran om överflyttning.

Är förmynderskapet anordnat i Sverige gäller bestämmelserna i svensk lag i fråga om den omyndiges förmögenhetsförhållanden och om förmyndares behörighet. Om förmynderskapet är anordnat i något av de andra nordiska länderna, skall detta lands lag gälla i dessa avseenden (17 § 1931 års förordning).

Omfattningen av överflyttningar av nordiska förmynderskap till respektive från Sverige framgår av nedanstående uppgifter från justitiedepartementet avseende åren 1976-1986.

	<u>Till Sverige</u>	<u>Från Sverige</u>
1976	2	7
1977	2	12
1978	3	8
1979	3	7
1980	-	6
1981	4	9
1982	1	10
1983	2	19
1984	6	13
1985	6	17
1986	2	9

I en del fall har överflyttningsärendena tagit lång tid att handlägga. Det har gällt bl.a. fall av utflyttning till Finland. Från överförmyndarnämnden i Stockholm har man i ett sådant fall hos Stockholms tingsrätt begärt att tingsrätten i stället skall besluta att inskrivningen i Sverige skall upphöra så att förmynderskapet, utan någon överflyttning enligt 18 § 1931 års förordning, skall kunna anses gälla direkt i Finland enligt 14 § förordningen, dvs. betraktas som enbart anordnat där enligt huvudregeln om hemviststatens företräde. Tingsrätten ha ansett sig inte lagligen kunna bifalla nämndens begäran.

3.4.2 Utländska medborgare

När det gäller utländska medborgare finns det anledning att skilja mellan tre fall: icke-nordiska medborgare med hemvist i Sverige, nordiska medborgare med hemvist i Sverige och utländska medborgare med hemvist utomlands.

Icke-nordiska medborgare med hemvist i Sverige

Som framgår av avsnitt 3.1 gäller enligt 1904 års lag som huvudregel nationalitetsprincipen, vilket innebär att för icke nordiska medborgare skall hemlandets lag gälla, även om han eller hon har hemvist här. Det innebär att förmynderskapet inte utan vidare kan skrivas in vid svensk domstol.

Om en underårig saknar förmyndare kan dock under vissa förutsättningar förmynderskap anordnas här i landet enligt svensk lag (4 kap. 2 § 1904 års lag).

Bestämmelserna innebär att, om frågan uppkommer genom begäran hos domstol om förordnande av förmyndare, domstolen hos svenska utrikesdepartementet har att inhämta upplysning huruvida förmynderskap kommer att anordnas i hemlandet. Om svaret är negativt eller svar inte kommer inom sex månader,

kan domstolen förordna förmyndare och skriva in förmyndarskapet enligt FB:s bestämmelser.

Frågan huruvida den som ansökningen avser är underårig prövas efter hemlandets lag. Motsvarande gäller vid prövning av om det föreligger ett fortsatt behov av förmyndare, som förordnats i Sverige.

Svensk domstol anses vara behörig att verkställa den kontroll som enligt hemlandets lag kan föreligga beträffande förmyndarskap som anordnats där under förutsättning att hemlandslagen föreskriver sådan svensk medverkan. Anordningar av detta slag förutsätter medverkan av utrikesdepartementet. För grekiska medborgare finns en diplomatisk överenskommelse från år 1971 varigenom överförmyndaren i Sverige kan fullgöra de funktioner som enligt grekisk lag åvilar det s.k. familjerådet (jfr avsnitt 4).

Reglerna om god man enligt 18 kap. FB anses i vissa trängande fall kunna tillämpas även när det gäller utländska medborgare (4 kap. 3 § 2 st 1904 års lag, jfr NJA 1955 s. 377). Vidare är svensk domstol behörig att med tillämpning av svensk lag besluta om vissa interimistiska åtgärder (4 kap. 3 § 1 st 1904 års lag).

När det gäller förmyndarskap för omyndigförklarade tillämpas regler motsvarande dem beträffande underåriga. Det innebär bl.a. att ett förmyndarskap anordnat i hemlandet utgör hinder mot beslut av svensk domstol. Detta gäller även beslut om åtgärd i hemlandet som saknar direkt svensk motsvarighet, exempelvis kuratel (5 kap. 7 § 1904 års lag). Det medför även att en god man enligt 18 kap. 3 § FB inte kan förordnas i Sverige, om omyndigförklaring och förmyndarskap eller kuratel kommer att anordnas enligt hemlandets lag (5 kap. 2 § 1904 års lag).

Enligt uppgift från utrikesdepartementet handläggs där ca 100 ärenden per år som rör tillämpningen av de bestämmelser som nu har beskrivits. Ärendena hänför sig till ett stort antal europeiska och utomeuropeiska länder. Förfrågan enligt 4 kap. 2 § eller 5 kap. 2 § 1904 års lag verkställs antingen genom svensk ambassad i utlandet eller under medverkan av den främmande statens ambassad i Sverige. I en del fall tas från UD:s sida kontakt med ett anvisat förmedlingsorgan i det främmande landet. I det alldeles övervägande antalet fall lämnas besked om att förmynderskap eller motsvarande inte kommer att anordnas i hemlandet eller också lämnas över huvud taget inte något svar. Handläggningstiden överstiger i många fall ett år.

Vid Stockholms tingsrätt fanns år 1986 ca 170 ärenden inskrivna som avsåg icke-nordiska medborgare. Motsvarande antal år 1976 var knappt 10. Huvuddelen av ärendena, drygt 150, avsåg förordnande av god man enligt 18 kap. 1 § FB, dvs. ställföreträdare för förmyndare vid bl.a. fall av sjukdom eller liknande. Endast 10 ärenden avsåg inskrivning enligt 12 kap. 1 § FB. Övriga ca 10 ärenden avsåg fall av god man enligt 18 kap. 2 eller 3 §§ FB.

Nordiska medborgare med hemvist i Sverige

I de fall nordiska medborgare har hemvist i Sverige gäller bl.a. att Sverige som hemviststat är behörigt att anordna förmynderskap, om sådant inte redan är anordnat i ett annat nordiskt land. Frågor om förmyndares behörighet m.m. följer reglerna i den stat där förmynderskapet utövas.

Om den omyndige flyttar från Sverige till hemlandet eller en annan nordisk stat kan överflyttning ske. Överflyttning kan också göras om det i annat fall kan anses lämpligt, exempelvis om den omyndige ärver fast egendom eller rörelse i ett annat land. Som framgår av avsnitt 3.4.1 erfordrar en överflyttning medverkan av justitiedepartementet.

Tillfälliga godmanskap anses kunna förordnas för nordiska medborgare i samma utsträckning som för svenska medborgare.

Vid Stockholms tingsrätt fanns år 1986 ca 15 ärenden inskrivna som rörde övriga nordiska medborgare. Den övervägande delen avsåg godmanskap enligt 18 kap. 1-3 §§ FB. År 1976 var antalet ärenden ungefär hälften så stort och gällde så gott som uteslutande inskrivning av annan anledning. Som framgår av avsnitt 3.4.1. överflyttades färre än 10 ärenden från Sverige ett vart av åren 1976 och 1986. Till Sverige flyttades båda åren endast två ärenden.

Utländska medborgare med hemvist utomlands

Svensk domstol är enligt huvudregeln inte behörig att ta upp frågor rörande en utländsk medborgare som inte har hemvist här. Med stöd av 4 kap. 3 § 1904 års lag kan dock, för den som vistas i landet utan att hemvist föreligger, tillfälliga skyddätgärder vidtas.

Det uppges förekomma inte så sällan att förordnande om god man enligt 18 kap. 2 § FB begärs för utländskt barn, utan hemvist i landet, som jämte svenskfödd moder är delägare i ett svenskt dödsbo. Frågan om behörighet att företräda barnet i boet kan dock endast avgöras enligt gällande lag i barnets hemland och svensk domstol är inte behörig att besluta om det begärda förordnandet.

3.4.3 Invandringen till Sverige

Från att fram till 1930-talet ha varit ett utvandringsland har Sverige efter andra världskriget haft en invandring som kraftigt överstigit utvandringen.¹⁾ Det beräknas att av

---

1) De följande sifferuppgifterna har hämtats från Statistisk årsbok och Invandringspolitiken - Förslag (SOU 1983:29) s. 44 ff samt prop. 1986/87:100 Bil 12 s. 407.

ökningen av folkmängden under efterkrigstiden på ca 1,75 miljoner kan ungefär hälften tillskrivas invandringen. Av landets befolkning år 1984 utgjorde 4,7 procent eller ca 390 000 utländska medborgare. Migrationen inom Norden intar kvantitativt och invandringspolitiskt en särställning. Under åren 1968-1984 invandrade ca 327 000 medborgare från de andra nordiska länderna hit medan utvandrande nordbor utgjorde ca 236 000. Antalet finska medborgare var ca 244 000 resp. 166 000. Under samma tid uppgick invandringen av utländska medborgare från icke-nordiska länder till ca 277 000 och utvandringen till ca 110 000.

Den utomnordiska invandringen brukar indelas i arbetskraftsinvandring, flyktingar eller personer som uppger flyktingliknande skäl och s.k. anknytningsfall. Den sistnämnda gruppen består av makar och nära släktingar till dem som är bosatta här samt personer som har annan anknytning till Sverige genom exempelvis tidigare vistelse här eller genom svenskt påbrå. Arbetskraftsinvandringen har numera minskat kraftigt i betydelse. Flyktinggruppen är betydligt större. Anknytningsfallen har de senaste åren utgjort den i särklass största gruppen.

Invandringen sker från ett stort antal länder som varierar i betydelse såvitt avser antalet invandrade personer. Under år 1984 var de största grupperna - i storleksordning räknat - medborgare i Finland, Norge, Polen, Iran, Danmark, Turkiet, Chile, Libanon, Jugoslavien, USA, Storbritannien och Indien.

Under åren 1968-1984 utvandrade 130 000 svenskar medan 103 000 flyttade tillbaka hit.

De närmare förhållandena de senaste åren framgår av den följande redovisningen.

Invandringen var år 1983 lägre än något av de föregående tjugo åren. Under år 1984 ökade invandringen och har därefter

fortsatt att öka. Uppgifter för år 1986 visar att invandringen av utländska medborgare ökade från 27 900 personer år 1985 till ca 34 000 år 1986. Det är en invandring på ungefär samma nivå som i slutet av 1970-talet. Ökningen avser främst utomnordiska medborgare. Totalt redovisas preliminärt för år 1986 ett invandringsöverskott på 18 000 personer. I förhållande till de nordiska länderna redovisas för första gången på sex år ett invandringsöverskott.

Antalet nordiska medborgare som invandrade år 1976 var 22 200, medan motsvarande antal för år 1986 var knappt 9 000. Utvandringen av nordiska medborgare för dessa båda år var respektive 12 200 och 8 600.

Invandringen från Finland, som minskat under de närmast föregående åren, har ökat något och uppgick enligt preliminära uppgifter till ca 5 200 personer år 1986.

Av den utomnordiska invandringen är det främst invandringen från Asien och Afrika som har ökat under åren 1984-1986 medan invandringen från övriga världsdelar har varit i stort sett oförändrad. Ca 45 % av den utomnordiska invandringen under år 1986 har, liksom under år 1985, kommit från Asien. Den största gruppen består av personer från Iran. Andra stora grupper är irakiska och turkiska medborgare. Ca 12 000 vuxna personer beräknades få uppehållstillstånd som flyktingar, krigsvägrare eller av flyktingliknande skäl under år 1986. Till gruppen räknas även personer som fått tillstånd att bosätta sig i Sverige på humanitära grunder. Antalet personer som av flyktingliknande skäl eller på humanitära grunder har fått tillstånd att bosätta sig i Sverige har ökat sedan år 1984 då dessa grupper tillsammans omfattade ca 7 600 personer. Invandringen av nära anhöriga och övriga utomnordiska medborgare har enligt preliminära beräkningar varit av i stort sett samma omfattning under år 1986 som under år 1984 och år 1985.

För den organiserade överföringen av flyktingar till Sverige under budgetåret 1986/87 har regeringen fastställt en lika stor kvot som under de närmast föregående åren. Kvoten omfattar ca 1 250 flyktingar. Enligt regeringens beslut bör flyktingkvoten för innevarande budgetår i första hand avse flyktingar från länder i Sydvästasien (Mellersta Östern) samt i Syd- och Centralamerika. Vidare bör uttagning i viss utsträckning ske av flyktingar som vistas i läger i Sydostasien och i Europa.

Antalet utlänningar som kommit till Sverige på egen hand och sökt asyl har under åren 1985 och 1986 varit väsentligt större än tidigare under 1980-talet. Samma utveckling kan konstateras i stora delar av Västeuropa. Det totala antalet asylsökande under år 1985 var ca 15 000 personer inkl. medföljande barn. Under år 1986 hade t.o.m. november drygt 12 000 utlänningar, inkl. barn, sökt asyl. Det största antalet asylsökande under dessa år har kommit från Iran, Irak, Libanon, Chile och Polen.

Enligt lagen (1950:382) om svenskt medborgarskap krävs fem års hemvist i riket för att en icke nordisk medborgare efter ansökan skall kunna erhålla svenskt medborgarskap. Motsvarande tid för nordiska medborgare är två år. Särskilda regler gäller barns förvärv av medborgarskap liksom möjligheterna att återvinna ett tidigare förlorat svenskt medborgarskap.

Utländska medborgare bildar ofta familj med svenskar och får barn som blir svenska medborgare eller som så småningom antar svenskt medborgarskap.

År 1985 fick 17 700 invandrare svenskt medborgarskap.

4 UTLANDSK RÄTT

4.1 Förhållandena i Norden

I följande avsnitt (4.1.1-4.1.3) lämnas en kortfattad redovisning av förmyndarskapsreglerna i Danmark, Finland och Norge. Tyngpunkten i redovisningen ligger på förvaltningsbestämmelserna, medan reglerna om bl.a. omyndigförklaring m.m. lämnats utanför. Beträffande denna senare reglering hänvisas till utredningens tidigare betänkande (SOU 1986:50).

4.1.1 Förmyndarförvaltning i Danmark

Bestämmelserna om förvaltning m.m. av omyndigas medel har i Danmark reformerats under senare år genom ändring (lov nr 443/85) i myndighetsloven och införandet av en särskild lag (lov 211/81) om anbringelse og bestyrelse av umyndiges midler m.v. Vidare har utfärdats fyra kungörelser, nämligen vaergebekendtgørelsen (75/86), bestyrelsebekendtgørelsen (76/86), henstandsbekendtgørelsen (77/86) och anbringelsesbekendtgørelsen (78/86).

Reformerna innebär bl.a. att omyndigas medel i vissa fall skall förvaltas av förvaltningsavdelningarna vid f.n. 14 godkända affärs- och sparbanker. Familjedirektoratet - ett statligt centralt ämbetsverk under justitsministeriet med uppgifter inom delar av familjerätten - utövar tillsyn över avdelningarnas förvaltning och är besvärinstans över avdelningarnas avgöranden. Direktoratet är också besvärinstans över statsamten (motsvarar närmast länsstyrelserna), som bl.a. har tillsyn över förmyndarnas verksamhet, förordnar förmyndare och gode män samt lämnar tillstånd till vissa dispositioner från förmyndarnas sida.

Domstolarnas tidigare befattning med förmyndarförvaltning har numera upphört. Som framgår av redovisningen i utredningens

betänkande, SOU 1986:50 (avsnitt 6.2) beslutar dock domstol alltjämt om omyndigförklaring och utser i samband med detta beslut också förmyndare.

Det statliga Overformynderiet, som tidigare förvaltats omyndigas medel i Danmark, är numera nedlagt.

Huvuddragen av förvaltningsbestämmelserna

Liksom i Sverige skiljer man i Danmark mellan vårdnad (forældremyndighed) och förmyndare(vaerge). För den som är under 18 år är den som har forældremyndighet, dvs. normalt föräldrarna, också förmyndare. Möjlighet att förordna särskild förmyndare finns, bl.a. vid förmyndares sjukdom och liknande.

Enligt lag är en förmyndare skyldig att överlämna förvaltningen av viss egendom till de nämnda förvaltningsavdelningarna. Det gäller egendom som tillfaller någon som arv eller gåva samt vissa försäkringsersättningar. När det gäller s.k. friarv (arv som inte följer motsvarigheten till laglottsreglering - tvangsarv) och gåva kan dock arvlåtaren resp. gåvogivaren föreskriva att tillgångarna skall förvaltas av förmyndaren och inte överlämnas för förvaltning till de godkända bankerna.

Ett slags motsvarighet till institutet särskild förvaltning i Sverige finns också, vilket innebär en förvaltning helt utanför den förmynderskapsrättsliga ramen.

För att säkerställa att förvaltningsavdelningarna får kännedom om fall då förvaltning skall ske där finns föreskrifter om skyldighet för bl.a. skifterätter och försäkringsbolag att underrätta förvaltningsavdelning eller familjedirektoratet när en utbetalning till en omyndig skall göras eller behov av kontroll annars föreligger.

Utgångspunkten för förvaltningen är att kapitalet skall vara örört till dess den omyndige blir myndig. Kapitalet får förmyndaren således förfoga över endast efter tillstånd från statsamtet.

Räntor och annan avkastning får dock i princip användas fritt, men med redovisningsskyldighet, för underhåll och liknande. Räntor är således inte "spärrade".

Understiger en omyndigs kapital f.n. 10.000 Dkr. behöver överlämnande för förvaltning i förvaltningsavdelning över huvud taget inte ske.

De avgifter som förvaltningsavdelningen tar för förvaltningen är inte författningsreglerade. En vanlig årsavgift är dock ca 4 procent av det förvaltade kapitalets avkastning.

Gåvor och skuldsättning

Oavsett om en omyndigs medel förvaltas av en förvaltningsavdelning eller av förmyndaren ensam, får gåvor av egendomen - om det rör sig om mer än ett obetydligt värde - inte lämnas utan samtycke från statsamtet.

För skuldsättning krävs likaså samtycke av statsamtet, om det inte gäller sådant som kan sägas falla inom ramen för underhållsskyldighetens fullgörande.

Fast egendom m.m.

Föreskrift finns om skyldighet för förmyndare att inhämta statsamtets tillstånd vid förvärv eller överlåtelse av fast egendom, liksom upplåtelse av panträtt, servitut o.d. i sådan egendom. Fast egendom skall, om den inte används som bostad av den omyndige, användas på ett sätt som ger avkastning, dvs. genom att hyras eller arrenderas ut.

Placeringsbestämmelser m.m.

Som nyss har berörts skall viss egendom förvaltas direkt av förvaltningsavdelning. Det gäller emellertid bara kapital och värdepapper (aktier, obligationer m.m.). Lösöre, fast egendom och exempelvis fordringar på naturaförmåner skall inte överlämnas till sådan förvaltning utan förvaltas alltid av förmyndaren, oavsett hur den omyndige förvärvat egendomen.

För placering finns särskilda föreskrifter som anger vissa godkända värdepapper som placeringsobjekt. Till sådana värdepapper räknas alla börsnoterade obligationer samt börsnoterade aktier, konvertibla obligationer och andra för omsättning avsedda fordringsbevis av visst slag.

Som allmän regel gäller att placering i värdepapper, bortsett från obligationer, endast medges intill hälften av värdet av den omyndiges sammanlagda medel.

Utlåning mot säkerhet i inteckning i fast egendom är tillåten om säkerheten ligger inom 70 procent av egendomens värde.

De placeringsregler som nu har beskrivits gäller såväl när tillgångar förvaltas av förvaltningsavdelning som när förmyndaren själv förvaltar egendomen. Det finns inget krav på att en förmyndare skall deponera värdepapper eller inhämta tillstånd eller liknande innan placering eller omplacering sker.

Redovisning och tillsyn

Huvudregeln är att varje förmyndare, såväl föräldrar som förordnade förmyndare, årligen skall redovisa sin förvaltning. Detta gäller såväl när egendom förvaltas av förvaltningsavdelning som när förmyndaren ensam svarar för förvaltningen.

Föräldrar behöver dock inte redovisa för användningen av avkastning som inte överstiger f.n. 25.000 Dkr. per år. Någon skillnad föreligger härvid inte om kapitalet förvaltas av förvaltningsavdelning eller inte. Denna lättnad är motiverad av att avkastningen förutsätts användas till den underåriges underhåll.

Skall redovisning lämnas beträffande avkastning, sker detta till förvaltningsavdelningen, om kapitalet förvaltas där. Som nämnts får kapital lyftas bara efter tillstånd från statsamtet.

Förvaltningsavdelningen har viss möjlighet att fordra in redovisning där sådan uteblir. I övrigt svarar statsamtet för kontrollen härvidlag. Som nämnts är familjedirektoratet slutlig besvärsinstans över beslut från såväl förvaltningsavdelningen som statsamtet.

4.1.2 Förmyndarförvaltning i Finland

Förmynderskapsrätten regleras i Finland i lagen angående förmynderskap från den 19 augusti 1898 (nr 34). Vissa delar av de finska bestämmelserna reviderades år 1983 i samband med en reform som främst rörde vårdnad m.m. När det gäller reglerna om omyndigförklaring m.m. hänvisas till avsnitt 6.3 i utredningens tidigare betänkande (SOU 1986:50) God man och förvaltare.

Huvuddragen av förvaltningsbestämmelserna

I Finland skiljer man liksom i Sverige mellan vårdnad och förmynderskap. Förmyndare för en underårig är vårdnadshavaren, dvs. som regel båda föräldrarna gemensamt. Någon motsvarighet till det svenska begreppet särskilt förordnad förmyndare, som också innefattar ett vårdnadsskap, finns emellertid inte. Om en omyndig person saknar förmyndare skall domstolen utse en sådan. Den som är förmyndare för en omyndigförklarad har också ett uttryckligt ansvar för dennes personliga omvårdnad.

Liksom i Sverige svarar förmyndaren för förvaltningen av myndlingens egendom. Pengar som inte erfordras för förvaltningen skall vanligen förräntas genom uppköp av säkra värdepapper eller utlåning mot säkerhet, företrädesvis in-teckning i fastighet eller annan pant, eller också genom insättning i penninginrättning som står under allmän tillsyn. Kontrollmyndigheten - för varje kommun en förmyndarnämnd, bestående av en ordförande, utsedd av rätten, och minst tre kommunalvalda ledamöter - avgör om en placering är godtagbar. Detaljerade föreskrifter saknas. Lagen innehåller ett uttryckligt förbud mot att förmyndaren lånar ut den omyndiges medel i eget namn eller själv använder hans egendom. Någon depositionsplikt med avseende på den omyndiges värdehandlingar föreligger inte, men förmyndarnämnden har att i samband med granskningen av de i regel årligen avgivna räkningarna gå igenom handlingarna.

Enligt den finska lagen måste förmyndaren till vissa rättshandlingar inhämta rättens, till andra förmyndarnämndens samtycke. Detta gäller särskilt viktigare dispositioner beträffande fast egendom, öppnande eller övertagande av handel eller annan rörelse, avtal om sammanlevnad i oskiftat bo, övertagande av ansvar för annans skuld, upptagande av lån och ingående av växelförbindelser.

Den som är förmyndare för eget barn har i vissa hänseenden en något friare dispositionsrätt och kan, om annat inte föreskrivs av rätten, i stället för fullständig årsräkning lämna endast en översikt över förvaltningen, som utvisar boets förändring under året. Föräldrarna får lika litet som andra förmyndare för egen räkning tillgodogöra sig något av barnets inkomster men är å andra sidan berättigade att för barnets underhåll och uppfostran ta även dess kapital i anspråk.

Om en förmyndare genom vårdslöshet har orsakat myndlingen skada, är denne berättigad till ersättning. Rätten kan ålägga förmyndaren att ställa säkerhet för sin förvaltning.

Förmyndarnämnden står under överinseende av rätten, som kan förordna någon att besiktiga nämndens arkiv. Har nämnden genom uppenbar vårdslöshet eller annat sådant vållande orsakat skada, svarar de som medverkat solidariskt för denna.

Varje förmyndare - även föräldrar - har rätt till ett visst arvode.

Gåvor

Något uttryckligt gåvoförbud finns inte i lagen. Indirekt föreligger dock ett sådant förbud genom föreskrifter i lagen att egendom som inte skall användas för den omyndiges uppehälle eller annars för hans eller hennes behov skall placeras så, att tillräcklig säkerhet finns för att den bibehålls och att den ger skälig avkastning (43 §).

Fast egendom

För överlåtelse eller pantsättning av fast egendom erfordras rättens tillstånd (39 §). Förmyndaren får enligt samma bestämmelse inte utan sådant tillstånd ingå avtal för en underårig om nyttjanderätt till fast egendom, om avtalet sträcker sig längre än ett år efter myndighetsålderns inträde.

För förvärv mot vederlag av fast egendom krävs att förmyndarnämnden ger sitt tillstånd (40 §). Nämnden avgör också om försäljning och avverkning av skog från den omyndiges fastighet får ske.

Penningmedel och lån m.m.

Förmyndaren får inte ta upp lån i den omyndiges namn utan samtycke från förmyndarnämnden. Ett undantag utgör statliga studielån (40 § 4 p.).

Den kreditupptagning som kan erfordras inom ramen för en rörelse som drivs av en omyndig erfordrar också tillstånd från nämnden. Denna kan dock i ett sådant fall meddela ett generellt bemyndigande för upptagande av lån och ingående av växelförbindelser (40 § andra stycket).

Tillstånd till rörelseverksamhet meddelas av rätten (39 §).

Placeringsbestämmelser

Som redan nämnts saknas närmare föreskrifter om hur de omyndigas penningmedel eller värdehandlingar skall placeras. Enligt allmänna föreskrifter skall den omyndiges egendom förvaltas så att egendomen och dess avkastning kan användas till nytta för den omyndige (42 §). Den egendom som inte används för den omyndiges uppehälle eller annars för hans eller hennes behov skall placeras så att tillräcklig säkerhet finns för att den bibehålls och att den ger skälig avkastning (43 §).

De allmänna föreskrifter som nu redovisats tillhör dem som infördes i samband med revideringen av lagen år 1983. Inte heller de äldre bestämmelserna innehöll dock någon motsvarighet till de svenska reglerna om "spärr" av bankmedel eller deponering av värdehandlingar.

Någon motsvarighet till det svenska institutet särskild förvaltning finns inte. Däremot finns i lagen intagen en bestämmelse om att de föreskrifter om förvaltningen som kan ha meddelats i samband med gåva eller i testamente skall gälla, om inte förändrade förhållanden uppenbarligen påkallar en avvikelse och rätten ger sitt tillstånd till detta (45 §).

Föräldrars förvaltning

Enligt en särskild föreskrift, som inte ändrades i samband med 1983 års reform, finns vissa lättnader för föräldrar som är förmyndare för sina barn (44 §).

Föräldrar är uttryckligen befriade från skyldigheten att inhämta rättens tillstånd när det gäller att låta den underårige driva rörelse eller ingå bolagsavtal eller avtal om oskiftat dödsbo. De behöver inte heller förmyndarnämndens tillstånd i fråga om skogsförsäljning eller vissa nyttjanderättsavtal som rör den underåriges fastighet. I fråga om den sistnämnda lättnaden har förmyndarnämnden möjlighet att besluta att det skall gälla också andra förmyndare än föräldrar, om det bedöms lämpligt och kan ske utan skada för den omyndige.

I fråga om redovisning finns även en viss lättnad för föräldrar (se nedan).

Redovisning och tillsyn

Förmyndare är skyldiga att årligen skriftligen redovisa sin förvaltning för förmyndarnämnden. Efter beslut av rätten kan

perioden för avlämnande av redovisningen utsträckas, dock inte utöver tre år (51 §).

För föräldrar som är förmyndare gäller den lättnaden, att årsräkning i normala fall inte behöver innefatta mer än en översikt över förvaltningen, så att boets förändring under redovisningsåret framgår (52 §).

Bestämmelsen om förmyndarnämndens granskning och sanktionerna motsvarar i stort de svenska bestämmelserna (53-55 §§).

Som nämnts består förmyndarnämnden av en ordförande jämte minst tre andra ledamöter. Ordföranden utses av ortens underrätt, medan de övriga ledamöterna väljs av stads- eller kommunfullmäktige.

Arvodet till nämndens ledamöter utgår efter rättens bestämmande ur de omyndigas behållna kapitalavkastning. Beloppen får dock inte sättas högre än en procent av kapitalavkastningen i stad och en och en halv procent på landet. Det åligger varje förmyndare att inbetala beloppet i samband med ingivande av årsräkningen (14 §).

Arvodet skall fördelas mellan ordföranden och de andra ledamöterna i nämnden "efter envars möda". Vid tvist avgör rätten (14 §).

Av undersökningar som gjordes i Finland i samband med en översyn av förmyndarskapsreglerna år 1974 (se nedan) framgick att förmyndarnämnderna mera sällan biträdades av en särskild sekreterare. I två tredjedelar av de ca 400 kommunerna och städerna skötte ordföranden själv sekreterarfunktionerna.

Av samma undersökningar framgick att ca 65 procent av ordförandena tillhörde kategorien "högre tjänstemän eller företagsledare" och ca 25 procent gruppen "jordbrukare eller självständiga företagare". Övriga 10 procent fördelade sig på kategorierna "lägre tjänstemän, arbetare" och "hemmafru".

Enligt undersökningarna hade ca 45 procent av förmyndarnämndernas ordförande akademisk examen. Knappa 35 procent härav avsåg juridisk slutexamen.

När det gäller kostnaderna för förmyndarnämndens verksamhet visade undersökningarna att det var fråga om tämligen små belopp. I de största städerna stannade kostnaderna vid sammanlagt ca 110 000 mark för ett undersökt år per stad (1972 års värden).

Över förmyndarnämnden svarar häradsrätt och rådhusrätt, dvs. de allmänna underrätterna, för kontrollen.

Bestämmelser finns om inskrivning av förmynderskap vid domstolen. Till skillnad från motsvarande svenska bestämmelser bygger de finska reglerna på att alla förmynderskap som står under tillsyn också skrivs in.

Någon central tillsynsmyndighet som i vissa andra nordiska länder finns inte i Finland.

Tjänsteförmyndare

Ett förhållande som skiljer systemen i Sverige och Finland åt är att man i Finland i varje kommun eller stad har särskilda anställda förmyndare, s.k. tjänsteförmyndare. Dessa, som uppgår till en eller två i varje kommun eller stad, utses att vara förmyndare för huvudsakligen omyndigförklarade eller att vara gode män.

Tjänsteförmyndaren är som regel knuten till någon del av stadens eller kommunens förvaltning. I en del fall kan uppdraget innehas som en bisyssla av den advokat eller jurist som har uppgift som "kommunalt rättegångsbiträde" (en motsvarighet till det biträde som i Sverige kan förordnas i samband med allmän rättshjälp).

Antalet ärenden som varje tjänsteförmyndare kan ha uppgår i de större städerna till mellan 300 och 500.

De tidigare nämnda undersökningen visade att knappt 50 procent av alla förordnade förmyndare i Finland var tjänsteförmyndare.

Reformbehov

En särskild förmynderskapskommission lämnade år 1974 ett betänkande (1974:117) med vissa förslag till förändringar när det gäller bl.a. reglerna för tillsyn och kontroll. Ett allmänt syfte med förslagen var att strama upp förmyndarnämndernas verksamhet och åstadkomma en mera enhetlig tillämpning. Även en renodling av förvaltarfrågor för legala förmyndares del och en åtföljande skillnad mellan förmögenhetsförvaltning och vårdnad föreslogs av kommissionen.

I förslaget fanns bl.a. bestämmelser om att förmyndarnämnden för varje förmynderskap skulle fastställa en s.k. förvaltningsplan. I denna skulle noggrant regleras hur förmyndaren skulle förvara eller placera den omyndiges kontanta medel eller värdepapper, liksom hur avkastningen skulle användas. Genom en individuell plan, som skulle utformas efter anvisningar från justitieministeriet, skulle en önskvärd flexibilitet och anpassning kunna uppnås samtidigt som detaljföreskrifter i lagen kunde undvaras.

I kommissionens förslag ingick även att justitieministeriet skulle svara för en central tillsyn över förmyndarnämndernas verksamhet och att domstolarnas handläggning på olika sätt skulle underlättas.

Kommissionens förslag har ännu inte lett till lagstiftning, men en arbetsgrupp inom justitieministeriet arbetar f.n. med de aktuella frågorna. I gruppens uppgift ingår bl.a. också att överväga om domstolarnas tillsyn över förmyndarnämnderna kan överflyttas till länsstyrelserna.

4.1.3 Förmyndarförvaltning i Norge

Förmynderskapsrätten regleras i Norge i huvudsak av två lagar, lagen den 28 november 1898 om umyndiggjørelse och den s.k. vergemålsloven från den 22 april 1927. Beträffande den förstnämnda lagen och reglerna om omyndigförklaring m.m. hänvisas till avsnitt 6.4 i utredningens tidigare betänkande (SOU 1986:50) God man och förvaltare. Bestämmelserna i vergemålsloven om förvaltning av omyndigs egendom m.m. redovisas i det följande.

Huvuddragen av förvaltningsbestämmelserna

Även i norsk rätt skiljs mellan vårdnad - foreldremyndighet - och förmynderskap - vergemål. Reglerna om utseende och entledigande av förmyndare är i huvudsak lika med motsvarande svenska bestämmelser. Förmyndare har rätt till ersättning för nödvändiga utlägg. Endast förordnade förmyndare kan undantagsvis erhålla ersättning för utfört arbete.

God man motsvaras i norsk rätt av setteverge och hjelpeverge. Setteverge förordnas att ta till vara den omyndiges intressen i fall när förmyndaren är jävig, medan hjelpeverge utses när förmyndaren under viss tid eller i vissa ärenden är av andra skäl förhindrad att tillvarata den omyndiges rätt. En hjelpeverge kan även utses åt en myndig person (se härom avsnitt 6.4 i utredningens tidigare betänkande).

Dödsbon i vilket en omyndig äger del skall som regel utredas och skiftas av den s.k. skifteforvaltaren, som vanligtvis är en ledamot av underrätten. För möjliggörande av kontroll skall alla dödsfall rapporteras till skifteretten, dvs. den allmänna underrätten. Skifteförvaltaren och överförmyndaren utser och entledigar förmyndare. Finns en sådan "fast formann" som nedan nämns träder denne dock i stället för skifteförvaltaren.

Förvaltningen av omyndigas egendom utövas i första hand av överförmyndariet. Sådant skall finnas i varje stad och landskommun. Överförmyndariet består av två kommunalvalda överförmyndare, som är oavlönade. Den ene överförmyndaren för överförmyndariets böcker och förvarar de omyndigas värdepapper och bankböcker. Den andre kontrollerar den förstes arbete. Efter Konungens bestämmande kan utöver dessa två överförmyndare utses en s.k. fast formann. Denne, som skall ha domarkompetens, erhåller lön av kommunen. Även övriga utgifter för överförmyndariets verksamhet betalas av kommunen. För att täcka en del av dessa utgifter har formannen rätt att ta ut en viss mindre förvaltningsavgift, som skall utgå av de omyndigas inkomster.

Överförmyndariet svarar i stor utsträckning för den faktiska förvaltningen. Har överförmyndariet fast formann kan de omyndigas penningmedel förvaltas som en gemensam förmögenhetsmassa.

Omyndigas fasta egendom, lösöre m.m. står ej under överförmyndariets förvaltning utan förvaltas av förmyndaren. Denne förvaltar vidare den omyndiges penningmedel, om värdet understiger 20.000 kr. (fr.o.m. den 1 januari 1988 30.000 kr.). Förmyndaren är i sin förvaltning i stor utsträckning beroende av samtycke av överförmyndariet. Förmyndaren skall också till överförmyndariet som regel avge årlig redovisning för sin förvaltning.

Överförmyndarna står under tillsyn av fylkesmannen, (motsvarar närmast länsstyrelsen i Sverige), som kan entlediga en överförmyndare som gjort sig skyldig till grovt tjänstefel. Överförmyndarna resp. formannen skall årligen till fylkesmannen avge redogörelse för de medel som ingår i deras förvaltning. Finns s.k. kommunrevisorer granskar dock dessa överförmyndariets räkenskaper.

För förlust som en överförmyndare genom pliktstridigt eller försumligt förfarande förorsakat en omyndig är kommunen ansvarig. Premierna för en försäkring som kommunen tar för detta ansvar kan emellertid till viss del täckas av de omyndigas medel.

Gåvor

Förmyndaren får enligt 56 § vergemålsloven inte använda den underåriges egendom för gåvor eller bidrag i vidare omfattning än "god skikk och bruk krever." Om den underårige har fyllt 15 år krävs också hans eller hennes samtycke. När det gäller större belopp erfordras alltid samtycke från överförmyndaren.

Penninggåvor till den underårige är tillåtna. När det gäller gåvor till den underårige i form av fast egendom, fartyg eller andel i fartyg avgör dock överförmyndaren om gåvan skall mottas. Om förmyndaren anser att en annan gåva inte bör mottas, kan han hänskjuta frågan till överförmyndaren för avgörande (57 §).

Fast egendom

Fast egendom som den underårige har förvärvat får inte försäljas utan överförmyndarens samtycke (49 §).

Samtycke erfordras enligt 50 § vergemålsloven för upplåtelse i och verksamheter på fastigheten (exempelvis jordbruksrörelse och skogsavverkning). Förmyndaren har en allmän skyldighet att göra den fasta egendomen räntebärande, om den inte skall användas av den underårige själv.

Förvärv av fast egendom genom köp får enligt 59 § företas endast om förmyndaren och överförmyndaren gemensamt finner att särskilda skäl talar för att köpet är ekonomiskt gynnsamt.

Penningmedel och lån

Om den underåriges penningmedel understiger ett belopp som f.n. är 20.000 kr. får som tidigare nämnts förmyndaren förvalta beloppet själv, också utan krav på redovisning till överförmyndaren. Sådana medel som inte omedelbart behöver användas är dock förmyndaren skyldig att placera på bankräkning i den underåriges namn.

Överstiger beloppet 20.000-kronorsgränsen, förvaltas det i dess helhet av överförmyndaren. Denne avgör hur mycket av medlen och av avkastningen som får användas för den underåriges underhåll och utbildning.

I den mån förmyndaren efter överförmyndarens bestämmande själv får disponera belopp på bankbok, kan överförmyndaren föranstalta om anteckning i boken med angivande av de belopp förmyndaren får lyfta.

20.000-kronorsgränsen kommer som nämnts fr.o.m. den 1 januari 1988 att höjas till 30.000 kr.

Lån får inte tas upp i den omyndiges namn. Förmyndaren och överförmyndaren får inte låna av den underåriges egendom, inte ens om säkerhet i form av in-teckning lämnas.

Fylkesmannen kan dock ge dispens från detta låneförbud för förmyndarens del (64 §).

Överförmyndarens förvaltning

I vergemålsloven regleras överförmyndarens förvaltning av omyndigas medel. Tidigare fanns i lagen detaljerade föreskrifter om placering i vissa värdepapper samt deponering i bank av värdehandlingar och bankböcker, vilka i sina huvuddrag var likartade dem som i Sverige har tagits in i 1974 års kungörelse och 1924 års lag. En skillnad utgjorde dock anvisningen om placering i fastighetskredit (inom 60

procent av fastighetens värde) som den förnämsta placeringen. En annan skillnad var att placering i aktier som regel inte var tillåten. Aktier som den underårige förvärvat fick behållas endast om överförmyndaren och förmyndaren var ense om det.

Overförmynderi med fast formann kan, som nämnts, förvalta alla underårigas medel som s.k. gemensam förmögenhetsmassa. Det som skall användas för underhåll m.m., liksom det som enligt villkor i testamente eller gåva skall förvaltas särskilt, ingår inte i denna gemensamma förvaltning.

Det gemensamma beloppet får placeras enbart som fastighetskredit eller i vissa godkända statspapper. Föreskrift finns om en särskild säkerhetsfond för att täcka förluster. Avgifter till fonden tas ur det förvaltade kapitalet.

Det samlade årsöverskottet av det gemensamma beloppet fördelas mellan de omyndiga efter en pro rataregel.

Genom en lag (5.12.1986 nr 61) har vergemålslovens detaljerade förvaltningsregler numera ersatts med en föreskrift i lagen om att överförmyndariet skall placera medlen "tillräckligt säkert" och så, att de ger "tillfredsställande avkastning" enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar. Avsikten är att de supplerande regeringsföreskrifterna skall innebära en utvidgning av placeringsalternativen och att dessa skall anges utan prioritering. Insättning i bank kommer dock att ges en mera framträdande plats än enligt tidigare regler. Föreskrifterna som f.n. är under utarbetande beräknas träda i kraft tidigast 1.1.1988.

Redovisning och tillsyn

Som tidigare nämnts skall förmyndarna som regel årligen lämna redovisning till överförmyndariet för sin förvaltning.

Överförmyndariet kan besluta om befrielse från denna skyldighet, dock inte om den underårige äger fast egendom eller driver näring (77 §).

Det erfordras inte heller redovisning när egendomen som förmyndaren förvaltar inte består av annat än högst f.n. 20.000 kr. i penningmedel.

Som också framgått av det föregående skall överförmyndariet årligen i sin tur redovisa för sin förvaltning till fylkesmannen. 18 fylkesmän har tillsyn över 460 kommuner.

Fylkesmannen är vidare besvärinstans över överförmyndariet i frågor enligt vergemålsloven. Ärendena följer sedvanliga förvaltningslagsbestämmelser. Fylkesmannens avgöranden kan överklagas till justitiedepartementet endast om ärendet avgjorts av denne som första instans.

I praktiken förekommer det sällan att besvär anföras över överförmyndariets beslut. Enligt uppgift kan detta delvis förklaras med att kunskapen om att besluten kan överklagas inte är så utbredd. När överförmyndariet i Oslo för något år sedan ändrade sina rutiner och började lämna fullföljdshänvisning ledde detta till att antalet besvär påtagligt ökade.

Överförmyndarna rekryteras vanligen från kategorierna kommunaltjänstemän, banktjänstemän och advokater.

Från justitiedepartementets sida har uppgetts att tillämpningen i landet är ojämn och av skiftande kvalitet.

Tillsynen och kontrollen kan därför behöva förbättras, liksom utbildningen och informationen om bestämmelserna hos de olika överförmyndarna.

Någon reformering av bestämmelserna, utöver vad som redovisats ovan, är dock f.n. inte aktuell.

4.2 Utom Norden - en översikt

I det följande lämnas en översiktlig redogörelse för förmynderskapsregleringen, särskilt när det gäller förmögenhetsförvaltningen, i vissa utomnordiska länder. Avsikten är bl.a. att i någon mån belysa skillnaderna mellan de kontinentala rättssystemen (Frankrike, Italien, Förbundsrepubliken Tyskland, Schweiz m.fl.) och de anglo-amerikanska rättsordningarna - "common law"- länderna (bl.a. Storbritannien och delstaterna i USA).

Beträffande de närmare reglerna rörande myndighetsålder, rättshandlingsförmåga och omyndigförklaring m.m. enligt vissa utländska rättsordningar hänvisas till avsnitt 6 i utredningens betänkande (SOU 1986:50) God man och förvaltare. Beskrivningen är i följande avsnitt begränsad till den interna rätten och omfattar således inte de internationellt privaträttsliga reglerna. Beträffande dessa se avsnitt 4.4 nedan.

4.2.1 Föräldrar - förmyndare

I de flesta länders rättsordningar görs en skillnad mellan den behörighet som tillkommer föräldrar och de uppgifter som "förmyndare" har när det gäller förmögenhetsförvaltning. Sverige synes vara det enda land bland de undersökta där föräldrar följer samma regler som en särskilt förordnad förmyndare. I övriga länder träder särskilda förmynderskapsregler in när den underårige saknar föräldrar och därför får en särskild förordnad förmyndare. I det

följande avses med begreppet "förmyndare" därför den situationen. I avsnitt 4.2.2 beskrivs de inskränkningar i föräldrarnas behörighet rörande förmögenhetsförvaltning som finns, medan motsvarande regler för förmyndares del återfinns i avsnitt 4.2.3.

Liksom i Sverige är utgångspunkten i övriga länder att barn kan förvärva egendom. När det gäller föräldrarnas behörighet att förvalta barnens egendom skiljer sig den kontinentala och anglo-amerikanska rättsuppfattningen åt.

Enligt kontinental rätt, inkl. de socialistiska staternas system, är föräldrarna genom lag såväl förvaltare av underåriga barns egendom som behöriga ställföreträdare för dessa rörande denna egendom.

Enligt "common law"-uppfattningen erhåller föräldrarna däremot inte automatiskt denna ställning. Principen är att en eller flera särskilda personer, som kan men inte behöver vara en eller båda föräldrarna, uttryckligen förordnas av domstol att som "trustee(s)" (England) eller "guardian(s)" (USA) företräda barnet och förvalta egendomen. Därmed underkastas den förordnade också regler som liknar dem som finns i andra länder för "förmyndares" förvaltning. I såväl England som USA tas vid förordnandet stor hänsyn till föräldrarnas önskemål, liksom till den underåriges mening. Förordnande kan helt underlåtas vid vissa fall av testamentariska förordnanden, där förvaltningen anförtros exempelvis en testamentsexekutor, eller om det endast rör sig om mindre belopp; föräldrarna får i USA själva svara för förvaltningen om beloppen inte överstiger 1 000-2 000 U.S.D (gränserna varierar i olika delstater).

Reglerna om förvaltningen enligt kontinental rätt innebär i en del fall att företräde ges för fadern på moderns bekostnad.

En annan skillnad mellan kontinental och angloamerikansk rättsuppfattning är att den förra men inte den senare tillerkänner föräldrarna viss rätt till avkastning av barnets egendom ("jouissance légale" eller "Nutzniessungsrecht"). En sådan rättighet går ursprungligen tillbaka på den romerska rätten och bygger på tanken att familjen är en enhet och att avkastning av barnets egendom skall tillföras familjen som sådan. Rättigheten tillkommer föräldrarna i denna deras egenskap och är inte överlåtbar. Omfattningen av denna rätt till avkastning kan variera.

Enligt exempelvis nederländsk och brasiliansk rätt finns ingen begränsning, medan bl.a. fransk och italiensk rätt bara tillerkänner föräldrarna rätt till överskott av avkastning. Enligt dessa båda senare rättssystem är också avkastning som härrör från den underåriges eget arbete undantagen, liksom vad som kommer från gåva eller testamentariskt förordnande med villkor att barnet ensamt skall ha hela avkastningen.

I senare tysk rätt har den ursprungliga föräldrarätten i detta hänseende gjorts om, så att en "skälighetsbedömning" avgör om avkastning från barnets egendom skall få användas också för familjens underhåll (BGB 1649 §).

4.2.2 Föräldrars förmögenhetsförvaltning

Allmänt

I de kontinentala rättssystemen, som således ger föräldrarna förvaltningsrätt, finns allmänna föreskrifter som avser att trygga en förvaltning och därmed förhindra att den underåriges egendom går förlorad eller minskar i värde.

Enligt fransk rätt (CC art. 389-7 och 451-2) skall föräldrar upprätta en förteckning över barnets egendom.

I Västtyskland erfordras detta enbart i de fall en förälder avlider eller i samband med att en skild förälder (eller ogift mor) gifter sig (BGB 1682 §).

Enligt såväl fransk som tysk rätt är det möjligt att få föräldrar att ställa säkerhet, om storleken på och omfattningen av den förmögenhet som tagits upp i förteckningen motiverar det. Beslut meddelas av domstol, till vilken också förteckningen skall ges in.

Fransk rätt förskriver en redovisningsskyldighet för föräldrarna, såväl årlig som vid förvaltningens slut (CC art. 389-7 och 469-471).

Någon motsvarande skyldighet finns inte enligt tysk rätt. Däremot kan domstol ta ifrån föräldrarna rätten till förvaltning för det fall förvaltningen äventyras, vid bristande underhåll eller när en förälder kommer i en obeståndssituation (BGB 1666-1667 och 1669 §§).

Schweizisk rätt har inte heller någon uttrycklig redovisningsskyldighet för föräldrar (CC art. 290) men det föreligger en viss möjlighet för myndighetsingripande vid försummelse.

I anglo-amerikansk rätt finns ingen redovisningsskyldighet för föräldrarna som sådana men väl om de förordnats till "trustees" eller "guardians".

Förutom en skyldighet att bevara förmögenheten föreskrivs enligt rättsordningarna i många länder också en skyldighet att genom säkra investeringar öka den. Det ges i många fall även föreskrifter om vilken typ av värdepapper, fastighet m.m. som är tillåtna former av investering.

Föräldrar kan som regel inte kräva ersättning för sitt arbete med förvaltningen men kan ha rätt till ersättning för utlägg o.d.

Till allmänna regler om förvaltning hör också föreskrifter om rättshandlingar mellan föräldrar och barn. Enligt exempelvis fransk och italiensk rätt skall en särskild företrädare för barnet utses i de fallen.

Enligt tysk rätt, som har ett förbud mot "självavtal" (BGB 181 §), finns dock vissa undantag som gör det möjligt för en förälder att företräda barnet i transaktioner som rör egna ostridiga fordringar eller benefika överlåtelser till barnet. I tveksamma fall skall en särskild företrädare för barnet dock förordnas av domstol.

Gåvor och andra särskilda rättshandlingar

Vissa särskilda rättshandlingar är kringgärdade med föreskrifter i många länder. Hit hör gåvor och exempelvis rättshandlingar inom ramen för en näringsverksamhet.

Som huvudregel gäller i allmänhet ett förbud mot att ge gåvor av barnets tillgångar. I anglo-amerikansk rätt kan frågan inte ens uppkomma då föräldrarna, som nämnts, inte har någon allmän behörighet att företräda barnet.

När gåvoförbud föreligger brukar dock sedvanliga skänker eller gåvor av "ringa värde" (exempelvis enligt tysk och schweizisk rätt) vara tillåtna.

I fråga om övriga rättshandlingar uppvisar de olika systemen en stor variation. Fransk rätt var ursprungligen mycket förmånlig för föräldrarna och föreskrifter saknades praktiskt taget helt. Numera krävs t.ex. tillstånd av domstol till försäljning av fast egendom. I fransk rätt liksom i många andra system (t.ex. i det italienska och tyska) är regleringen i övrigt sådan, att endast "ovanliga" rättshandlingar kräver någon form av tillstånd från domstol eller liknande. Förutom när det gäller fast egendom hör bl.a. avstående från arv och mottagande av gåvor som medför förpliktelser hit.

Rättsverkningarna av att en förälder inte har iakttagit de föreskrifter för förvaltningen som finns är som regel i kontinental rätt att rättshandlingen är ogiltig även i förhållande till en godtroende tredje man. Även enligt anglo-amerikansk rätt kan en rättshandling fås att återgå. En godtroende tredje man åtnjuter i dessa system dock ett visst skydd.

Förvaltningens upphörande

Föräldrarnas befattning med förvaltningen upphör naturligtvis i samband med att barnet uppnår myndighetsåldern. I andra länder finns också genomgående bestämmelser som medför att föräldrar kan skiljas från förvaltningen, om de missköter förvaltningen eller om de försummar vårdnaden.

Normalt anses en försumlighet i fråga om allmän tillsyn och vårdnad också innebära bristande förutsättningar att sköta förvaltningen. Däremot behöver inte försumlig förvaltning innebära att föräldern förlorar vårdnaden, även om de två funktionerna normalt anses höra samman.

I exempelvis schweizisk lag (CC art. 298) kan förvaltningsrätten berövas en förälder endast om han samtidigt är försumlig i fråga om vårdnaden.

I de fall föräldrarna berövas förvaltningen träder en särskilt förordnad förmyndare in (exempelvis enligt fransk, italiensk och tysk rätt). Beslut om detta fattas av domstol eller motsvarande myndighet.

4.2.3 Förmyndare

Allmänt

Som nämnts träder i kontinental rätt begreppet förmyndare i funktion enbart om föräldrarna av någon anledning inte utövar

sin rätt att företräda barnet och förvalta dess egendom, medan en förmyndare i anglo-amerikanska rättssystem enligt huvudregeln alltid måste finnas oberoende av föräldransvaret i motsvarande fall.

Från begreppet "förmyndare" i kontinental system måste också skiljas "förvaltare" ("curator"). Det senare begreppet är som regel förbehållet de fall då en person endast till en del har bistånd med förmögenhetsförvaltning (jfr utredningens tidigare betänkande avsnitt 6.5-6.10). Förmyndaren, å andra sidan, svarar för såväl förmögenhetsförvaltning som personligt bistånd. Förmyndare förordnas, förutom för underåriga, som regel för dem som omyndigförklaras. En "förvaltare" förordnas däremot med avseende på viss egendom eller viss rättshandling, när det gäller tillfälliga behov eller vid fall av intressekonflikt.

Ett genomgående drag när det gäller förmyndare i kontinental rätt är att ge företräde för släktingar vid val av lämplig person. I Frankrike och de rättssystem som ligger det franska nära (exempelvis i Belgien) föreskrivs således en särskild turordning för anförvanter när föräldrar har avlidit och förmyndare därför behövs för en underårig. Härtill kommer den funktion som i en del länder tillagts det s.k. familjerådet (se nedan).

Oftast ankommer förordnandet av en förmyndare på domstol eller något liknande organ, men även "privata" förordnanden genom testamente förekommer (Frankrike). I Västtyskland, Österrike, Schweiz och Italien är domstolen den enda myndighet som är behörig att förordna.

När det i övrigt gäller val av lämplig person finns det föreskrifter som motsvarar vad som gäller i Sverige. I exempelvis schweizisk rätt sägs också uttryckligen att personer med intressekonflikt med barnet eller som "tycker illa om" det är uteslutna (CC art. 384).

I de flesta länder finns också bestämmelser om skyldighet för en lämplig person att åta sig uppdraget.

När det gäller förmyndarens plikter och rättigheter i allmänhet är de oftast beskrivna så, att de omfattar såväl den personliga sidan (vård, utbildning m.m.) som ekonomiska förhållanden (underhåll etc.). Förmyndaren träder i föräldrarnas ställe. De olika rättssystemen anger detta med olika grad av detaljrikedom.

Enligt fransk och tysk rätt har förmyndaren som regel ingen rätt till ersättning för sitt arbete men däremot för utlägg. Denna begränsning i ersättningsrätten bygger på tanken att uppdraget skall utföras av verklig omtanke om myndlingen och inte med ett arvode som drivfjäder. I Schweiz utgår däremot arvode som bestäms av tillsynsmyndigheten med hänsyn till myndlingens förmögenhet och förmyndarens arbetsinsats.

Förmyndare som inte fullgör sitt uppdrag kan naturligtvis skiljas från detta av den förordnande myndigheten. Överlag är förmyndaren också skadeståndsansvarig för exempelvis en försumligt eller uppsåtligt förorsakad skada.

Tillsynsmyndigheter m.m.

I kontinental rätt finns, till skillnad från i det anglo-amerikanska systemet, instituten familjeråd respektive ställföreträdande förmyndare. Dessa institut har bl.a. vissa tillsynsfunktioner vid sidan av dem som tillkommer domstolar och myndigheter.

Familjerådet

Tanken bakom ett familjeråd, som finns eller har funnits i Frankrike och i fransk-orienterad rätt (Italien, Belgien och Spanien; beträffande Spanien se det tidigare betänkandet, avsnitt 6.10), är att tillförsäkra anförvanter ett inflytande

på förmynderskapet. Familjeråd i en viss form finns också bl.a. i Västtyskland och Schweiz. I de senare länderna fungerar dock rådet inte, såsom i Frankrike m.fl. länder, som en självständig institution utan snarare som ett utflöde av en annan tillsynsmyndighet (förmynderskapsdomstolen). Enligt exempelvis schweizisk rätt (CC art. 363-365) kan således familjerådet förordnas att tillse skötseln av en näringsverksamhet. Rådet får då också den behörighet att ingripa som förmynderskapsdomstolen har i normala fall.

I Västtyskland och Schweiz består rådet normalt av minst två och högst sex ledamöter, dvs. anhöriga, under ordförandeskap av en domare från förmynderskapsdomstolen. I det schweiziska fall som nyss nämnts rörande kontroll av näringsverksamhet består rådet dock av enbart anhöriga (tre till antalet). De utses på fyra år och måste också ställa säkerhet för utövande av skötseln.

I Frankrike har rådet en starkare ställning. Rådet utses av en förmynderskapsdomare och består av fyra till sex ledamöter under dennes ordförandeskap. Ledamöterna behöver inte vara anförvanter utan kan väljas också bland grannar och vänner. Beslut fattas med enkel majoritet. Rådet kan bestämma exempelvis den årliga budget som förmyndaren har att följa för myndlingens underhåll och utbildning. Rådet beslutar också ensamt om tillstånd till de förvaltningsåtgärder som normalt inte kan avgöras av förmyndaren ensam.

Domstolar och andra myndigheter

"Förmynderskapsdomstolar" utövar tillsyn över förmyndare och deras förvaltning i såväl kontinentala rättssystem som i exempelvis England och USA.

Schweiz har dock en särskild ordning (CC art. 361) med en "förmynderskapsmyndighet" (autorité de surveillance) vars sammansättning enligt lagen kan bestämmas på det sätt som

varje kanton önskar. Denna myndighet förefaller att jämte den svenska ordningen med överförmyndare/överförmyndarnämnd som första tillsynsmyndighet skilja sig från förhållandena i övriga länder.

Förmyndarens förvaltning

Allmänt

Förmyndarens rätt att företräda myndlingen och förvalta dennes angelägenheter motsvarar i kontinental rätt i stort vad som där gäller om föräldrar. I anglo-amerikansk rätt saknar som nämnts föräldrarna en sådan allmän rätt rörande förmögenhetsförvaltning.

Mot bakgrund av att underåriga kan förväntas ha större tillgångar när en särskild förmyndare finns förordnad (exempelvis på grund av arvfall vid föräldrars död) gäller i många fall strängare regler rörande bl.a. upprättande av förteckningar över egendom och redovisning än vad som gäller föräldrar. Särskilt i italiensk rätt ges detaljerade bestämmelser i detta hänseende (CC art. 362).

I de anglo-amerikanska systemen finns visserligen föreskrifter om upprättande av förteckning rörande lösöre men en underlåtenhet härvidlag har ingen självständig rättsverkan. Frågan om försummelse får bedömas mot bakgrund av hur uppdraget i övrigt slutförts. Kan förmyndaren fullgöra och redovisa sitt uppdrag utan att en förteckning har upprättats är det tillräckligt.

När det gäller redovisning finns bestämmelser i bl.a. fransk, italiensk, tysk och schweizisk rätt om regelbunden redovisning till tillsynsmyndigheten. I Schweiz (CC art. 413) föreskrivs att förmyndaren minst vartannat år skall ge in en redovisning av uppdraget till "förmyndarskapsnämnden" (l'autorité de surveillance) samt att den underårige, om han fyllt 16 år, skall kunna närvara vid granskningen.

Vid uppdragets påbörjande gäller enligt bl.a. tysk och schweizisk rätt att förmyndaren måste deponera omhändertagna värdehandlingar och i bank placera de kontanter som inte behövs för myndlingens omedelbara behov. Bankplacering skall ske med ränta. Enligt schweizisk rätt (CC art. 401) blir förmyndaren betalningsskyldig för förlorad ränta om bankinsättning inte skett inom en månad.

I de flesta kontinentala länderna kan förmyndaren även bli skyldig att ställa säkerhet i samband med uppdragets utförande. I Frankrike finns också en regel om legal panträtt för myndlingen i förmyndarens förmögenhet fr.o.m. dagen för uppdragets påbörjande. Någon registrering av denna panträtt behövs inte (CC art. 212 och 213).

Begränsningar i förvaltningen

Utgångspunkten för förmyndarens förvaltning är att den sker på ett betryggande sätt. I de olika rättsordningarna finns regler om hur detta skall åstadkommas.

Ett genomgående drag är att förfaranden som kan betecknas som "ovanliga" inte får vidtas av förmyndaren utan tillstånd av domstol eller annan tillsynsmyndighet. I de flesta länder görs också skillnad mellan förvaltning av fast och lös egendom. Begränsningarna rörande fast egendom är strängare. I Västtyskland krävs samtycke av domstol för överlåtelse eller inteckning (BGB 1821 §), liksom i Italien (CC art. 375-376). I Frankrike (CC art. 457) erfordras tillstånd av familjerådet. I Schweiz måste frågan prövas av förmynderskapsnämnden (CC art. 421).

Lösöre har förmyndaren större frihet att antingen sälja eller behålla. I anglo-amerikansk rätt, liksom i många kontinentala länder, föreskrivs att lösöre som inte behövs skall säljas för att kunna omvandlas till egendom som ger avkastning.

I fråga om investeringar finns som regel en föreskrift om att dessa skall vara "säkra". I tysk och italiensk rätt ges föreskrifter som påminner om de svenska. I Schweiz (CC art. 401) ges enbart en möjlighet för förmynderskapsnämnden att anvisa lämpliga former för investering.

I de olika systemen finns även som regel särskilda bestämmelser om tillåten skuldsättning samt om näringsverksamhet och gåvor. Liksom fallet är när det gäller föräldrar får förmyndaren exempelvis inte ingå avtal med myndlingen utan att detta skett med samtycke av tillsynsorganet eller i annan särskild form. I anglo-amerikansk rätt råder i detta hänseende ett totalt avtalsförbud.

Rättsverkningarna av att reglerna för förvaltningen inte följts, exempelvis i förhållande till tredje man, liksom reglerna om förmyndarens skadeståndsansvar överensstämmer normalt med dem som gäller för föräldrar i resp. land (se avsnitt 4.2.2).

4.2.4 Sammanfattande synpunkter

Frågan om föräldrars/förmyndares behörighet och deras förvaltning av underårigas/myndlingars tillgångar förefaller att i sina huvuddrag ha lösts på ett likartat sätt i olika länder.

Den skillnad som finns mellan den kontinentala och anglo-amerikanska rätten är i stor utsträckning av formell natur och grundad i de olika rättstekniska synsätt som finns mellan länder med kodifierade system, å ena sidan, och dem med "common law"-tradition, å andra sidan.

Gemensamt för länder i båda systemen är att föräldrarnas eller förmyndarnas behörighet är begränsad i olika avseenden och att deras uppdrag är föremål för offentlig kontroll genom

domstol eller liknande myndigheter. En stor överensstämmelse föreligger också när det gäller de närmare inskränkningarna i rätten att förvalta de omyndigas förmögenhet, exempelvis när det gäller placering av tillgångar eller förvaltning av fast egendom.

Skillnader finns främst när det gäller kontrollen. Här är att märka den roll som i den kontinentala rätten tilldelats anförvanter genom det s.k. familjerådet. Frankrike står här i en särställning, medan Västtyskland och Schweiz tillmäter detta institut en mera underordnad betydelse.

Den ordning som f.n. finns i Sverige uppvisar på det hela taget störst likhet med de lösningar som valts i Västtyskland och Schweiz. Särskilt i det senare landet har också den offentliga kontrollen anordnats på ett snarlikt sätt genom en "förmynderskapsmyndighet", som kan jämföras med den svenska överförmyndarnämnden. En närmare beskrivning av den schweiziska ordningen finns i avsnitt 4.3.

4.3 Schweizisk rätt

4.3.1 Bakgrund

Förhållandena rörande föräldrar - barn regleras i skilda avdelningar i Code Civil Suisse. Bestämmelser finns såväl i den avdelning som rör personrätt (art. 11-89bis) som den som handlar om familjerätt, särskilt art. 252-456. I den senare delen behandlas i skilda kapitel bl.a. bördsfrågor, adoption och underhåll. Ett särskilt kapitel, som saknar direkt motsvarighet i svensk rätt, reglerar "föräldrabehörigheten" eller "föräldrarätten" (l'autorité parentale; art. 296-317). Där finns regler som motsvarar svenska vårdnadsbestämmelser men också vad som i Sverige närmast faller under förmynderskapslagstiftningen, exempelvis rätten att företräda barnet gentemot tredje man och barnets rätt till självständighet i visst hänseende. - En sådan rätt föreligger

vid fyllda 16 år när det gäller val av religionstillhörighet (art. 303). Myndighetsåldern, som regleras i avdelningen rörande personrätt, är 20 år (art. 14). Efter fyllda 18 år kan en underårig med föräldrars samtycke efter beslut av "förmynderskapsmyndigheten" (*l'autorité tutélaire*) uppnå självständighet från föräldrarna (*l'emancipation*; art 15).

Frågor om förmynderskap (*tutelle*) regleras i en särskild avdelning, gemensam för fall där förmyndare förordnats för en underårig och för en omyndigförklarad. Frågor om "förvaltare" (*curateur*) regleras även i det sammanhanget. Förmyndare för en underårig förordnas bl.a. om båda föräldrarna avlidit eller de har berövats "föräldrarätten". Det senare kan ske om båda föräldrarna på grund av sjukdom eller grov vanskötsel anses inte kunna eller bära utöva sin "föräldrarätt" (art.311).

"Förmynderskapsmyndigheten" har också en möjlighet att, utan att "föräldrarätten" helt går förlorad, förordna att en "förvaltare" (*curateur*) skall bistå föräldrarna i vården om barnet. Beslutet kan innebära att föräldrarna i motsvarande mån även förlorar sin rätt att besluta i angelägenheter som rör barnet eller att företräda det (art. 308).

Sammanfattningsvis kan om "förmynderskapsmyndigheten" sägas att den har olika funktioner som i Sverige tillkommer tingsrätt, länsrätt och socialnämnd; i avdelningen "föräldrarätt" regleras inte enbart vad som motsvarar svenska vårdnads- och förmynderskapsfrågor utan också förhållanden som i Sverige närmast regleras i socialtjänstlagen (1980:620) och lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). I detta sammanhang bör även erinras om den tillsynsroll och rådgivande funktion som tillkommer det s.k. familjerådet (se avsnitt 4.2.3).

Efter kapitlet om "föräldrarätt" följer ett kapitel rörande barns egendom. Bestämmelserna härom gäller fr.o.m. den 1

januari 1978 och är en följd av en lagändring år 1976. Dessförinnan föreskrevs i princip en fri förvaltningsrätt för föräldrar över barns egendom - till skillnad från vad som gällde för en förordnad förmyndare. De nya reglerna, som redovisas i följande avsnitt, ger myndigheterna ökade möjligheter till kontroll över föräldrarnas förvaltning.

4.3.2 Föräldraförvaltning

Föräldrars rådighet över barns egendom regleras i art. 318-327.

Utgångspunkten är att föräldrarna gemensamt förvaltar barnens tillgångar, så länge dessa står under "föräldrabehörigheten".

Om en förälder ensam svarar för "föräldrabehörigheten", föreligger en skyldighet för denne att inge en förteckning över barnets tillgångar till förmynderskapsmyndigheten.

Myndigheten har dessutom rätt att föreskriva att föräldrarna regelbundet företer räkenskaper och redogör för förvaltningen, allt under förutsättning att myndigheten bedömer att det erfordras med hänsyn till omfattningen och slaget av tillgångar samt föräldrarnas personliga förhållanden (art. 318).

Föräldrarna har rätt att använda avkastningen av barnets tillgångar för dess underhåll, uppfostran och utbildning samt, om det kan anses rimligt, för familjens hushållning i stort.

Överskottet av avkastningen tillhör barnet (art. 319).

Även inkomster i form av livräntor och liknande får användas av föräldrarna i den omfattning det krävs för barnets underhåll.

Om det krävs för barnets underhåll, uppfostran och utbildning, kan förmynderskapsmyndigheten medge att föräldrarna tar i anspråk även övrig del av barnets tillgångar till de särskilda belopp som myndigheten anger (art. 320).

Föräldrar får använda avkastningen av gåvor som gjorts till barnet, om kapitalet görs räntebärande, placeras i sparbänk eller placeras på sådant sätt att det anges att föräldrarna inte kan disponera det. Gåvor är föremål för föräldraförvaltning endast om gåvogivaren uttryckligen har angivit detta (art. 321).

Genom testamentariskt förordnande kan egendom som tillfaller barnet också vara underkastad föräldraförvaltning.

Om testator anger tredje man som förvaltare, kan förmynderskapsmyndigheten förelägga denne att avge regelbunden redovisning (art. 322).

Barnet råder självt över egendom som det förtjänat genom eget arbete eller som föräldrarna givit det för att användas i ett yrke eller hantverk.

Om barnet lever tillsammans med föräldrarna i gemensamt hushåll, kan dessa kräva att barnet i rimlig omfattning bidrar till sitt eget underhåll (art. 323).

Om förvaltningen inte sköts på ett tillfredsställande sätt, kan förmynderskapsmyndigheten vidta nödvändiga åtgärder för att skydda barnets egendom. Den kan därvid ge föreskrifter om förvaltningen och, om regelbunden redovisning inte anses tillräcklig, kräva deponering eller att säkerhet ställs.

Om barnets egendom bedöms vara i fara och inte kan skyddas på annat sätt, kan myndigheten anförtro förvaltningen åt en särskild förvaltare (curateur).

En särskild förvaltare kan också förordnas, om det bedöms att avkastningen av barnets egendom eller barnet tillkommande belopp inte kommer att användas på ett lagenligt sätt (art. 325).

När föräldraförvaltningen upphör, skall egendomen överlämnas till barnet, om det är myndigt, eller till barnets förmyndare eller förvaltare (art. 326). Föräldrarna svarar på samma sätt som en uppdragstagare för att egendomen återställs. Egendom som sålts i god tro skall härvid ersättas med försäljningsbeloppet.

4.3.3 Förvaltning av förordnad förmyndare

De schweiziska bestämmelserna om förmyndares (tuteur) och förvaltares (curateur) handhavande av underårigas eller ommyndigförklarades egendom är mera inskränkande och detaljerade än vad som gäller för föräldrarnas del. De påminner i hög grad om vad som föreskrivs i de svenska bestämmelserna för förmyndare. Det finns således bl.a. föreskrifter om förteckning över egendom vid uppdragets inledande, avyttring av lös och fast egendom, deponering av värdehandlingar och redovisning, liksom rätt till arvode (se art. 398-419).

4.4 Huvuddragen av den internationellt privaträttsliga regleringen enligt utländsk rätt

En utförlig översikt över den internationellt privaträttsliga regleringen på de områden som behandlas av familjelagssakkunniga finns intagen i de sakkunnigas betänkande (se avsnitt 5.2 i SOU 1987:18; jfr avsnitt 5.3 nedan).

Redovisningen avser framför allt de principiösningar som valts i olika länder. Det framhålls att mycket av det som är gällande rätt i andra länder grundar sig på gammal

lagstiftning och svårbedömbart rättspraxis av varierande ålder. Dessa förhållanden gäller också den del av den internationellt privaträttsliga familjerätten som behandlar förmynderskapsfrågor. Härtill kommer att omfattningen av frågorna är sådan, att också delar utanför familjerätten måste beaktas, närmast den reglering som brukar hänföras till personrätt (jfr exempelvis avsnitt 4.3.1 när det gäller intern schweizisk rätt).

I de följande skall huvudprinciperna av den internationellt privaträttsliga regleringen på förmynderskapsområdet i vissa länder kortfattat beröras.

För de nordiska ländernas del tillämpas hemvistprincipen, även i förhållande till medborgare utom Norden, enligt den internationella förmynderskapsrätten i Danmark, Island och Norge. Bestämmelserna på området är endast delvis kodifierade.

Förhållandena i Finland överensstämmer i stort med den svenska regleringen.

I de kontinentaleuropeiska länderna, dvs. Europarådets medlemmar, utom Skandinavien och Storbritannien, och staterna i Östeuropa, gäller i huvudsak nationalitetsprincipen (jfr. 1904 års lag) på området. När det gäller den del av förmynderskapsrätten som rör underåriga tillämpas dock inte nationalitetsprincipen i de stater som har anslutit sig till 1961 års konvention om skydd för underåriga (se avsnitt 5.1). Som framgår av redogörelsen nedan bygger den regleringen i stor utsträckning på hemvistprincipen när det gäller behörighet och lagval. De länder som f.n. har tillträtt konventionen är Frankrike, Italien, Jugoslavien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Schweiz, Spanien, Turkiet, Västtyskland och Österrike.

Konventionens regler har lagts till grund för den internationellt privaträttsliga lagstiftning som nyligen har antagits i Västtyskland och är nära förestående i Schweiz.

I Storbritannien och USA, liksom i länder med en anglo-amerikansk rättstradition, torde i huvudsak gälla att hemvistprincipen är tillämplig på förmynderskapsfrågorna.

5 PAGAENDE KONVENTIONS- OCH LAGSTIFTNINGSPÅRBE

Frågor som har anknytning till internationella förmynderskap är f.n. föremål för överväganden såväl inom ramen för det internationella lagstiftningssamarbetet som på nationell nivå. I följande avsnitt skall de mer väsentliga delarna av detta arbete redovisas. Först behandlas 1961 års Haagkonvention om skydd för underåriga m.m. (avsnitt 5.1) och därefter 1980 års Europarådskonvention om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn jämte en Haagkonvention från samma år om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (avsnitt 5.2). I ett senare avsnitt (5.3) redovisas svenska familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor.

5.1 1961 års konvention om skydd för underåriga, m.m.

1902 års konvention angående förmynderskap för minderåriga har, som framgår av avsnitt 3.1, upphört att gälla för svensk del efter uppsägning år 1959. Konventionen utgör grunden för den nuvarande regleringen om förmynderskap för underåriga i 4 kap. 1904 års lag.

Vid den nionde Haagkonferensen år 1960 fördes förhandlingar om en revision av 1902 års konvention. Förhandlingarna resulterade i en ny konvention den 5 oktober 1961 rörande kompetensfrågor och tillämplig lag i fråga om åtgärder till skydd för underåriga (nedan kallad 1961 års konvention). Konventionens fullständiga lydelse med den franska originaltexten och i engelsk översättning framgår av bilaga 2.

Konventionen har trätt i kraft, sedan den tillträtts av ett stort antal kontinentaleuropeiska stater. Inget av de nordiska länderna har dock undertecknat eller tillträtt konventionen. Den 1 juli 1987 hade konventionen tillträtts av

Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Italien, Jugoslavien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Schweiz, Spanien, Turkiet och Österrike.

I det följande skall konventionens innehåll redovisas. Redovisningen bygger, förutom på konventionens ordalydelse i en icke auktoriserad översättning, till stor del på de handlingar som upprättades från svensk sida i samband med 1960 års Haagkonferens.

5.1.1 Konventionens huvuddrag och bakgrund

I konventionen, som omfattar 25 artiklar, regleras inte enbart privaträttsliga förmynderskapsfrågor utan också offentligrättsliga åtgärder till skydd för underåriga. Den uppmärksamade s.k. Bollaffären under slutet av 1950-talet hade visat svårigheten i att klart avgränsa dessa två frågor vid en konventionsreglering. Denna affär rörde verkan av ett beslut om omhändertagande enligt dåvarande svenska barnavårdslagen av en i Sverige bosatt underårig nederländsk medborgare, Elisabeth Boll. Sedan de svenska myndigheternas åtgärder bestritts från nederländsk sida med hänvisning till det förfarande rörande förmynderskapet enligt 1902 års konvention som samtidigt satts i gång i Nederländerna men någon lösning inte kunnat nås, anhängiggjorde Nederländerna talan mot Sverige vid internationella domstolen i Haag angående tillämpningen av 1902 års konvention. Haagdomstolen ogillade i dom den 28 november 1958 den nederländska regeringens talan. En närmare redogörelse för fallet finns intagen bl.a. i SvJT 1959 s. 201. Bollmålet kom att utgöra en bakgrund för 1960 års konventionsarbete.

En grundtanke i 1961 års konvention i kompetensfrågan är att myndigheterna i barnets hemviststat är behöriga att vidta åtgärder till skydd för barnet (art. 1). Enligt konventionen skall den i barnets nationella lag fastställda "föräldramakten" respekteras av alla fördragslutande stater

(art. 3). Med "föräldramakt" anses såväl vårdnad och förmynderskap som ettbart av dessa begrepp (jfr redogörelsen i avsnitt 4.2.1).

Myndigheterna i barnets hemland har rätt att, om barnets intresse kräver det, överta skyddet av barnet efter att ha underrättat hemviststatens myndigheter (art. 4).

Åtgärder som har vidtagits av en behörig myndighet skall erkännas av varje annan stat. Verkställighet förutsätter dock stöd i verkställighetslandets lagar eller i andra konventioner (art. 7)

I varje stat skall provisoriska åtgärder kunna vidtas i brådskande fall (art. 9).

5.1.2 De särskilda artiklarna

Hemviststatens behörighet

Konventionens art. 1 har i svensk översättning¹⁾ följande lydelse.

Judiciella och administrativa myndigheter i den stat, där en underårig har sitt hemvist, är behöriga att, med undantag för fall som avses i artiklarna 3, 4 och 5 tredje stycket, vidta åtgärder till skydd för den underåriges person eller egendom.

I artikeln uttrycks en av konventionens huvudprinciper, nämligen den s.k. hemvistprincipen. Hemviststatens myndigheter är behöriga myndigheter. Begreppet hemvist anges (liksom i 1902 års konvention) i originaltexten med "résidence habituelle" och inte med "domicile". Begreppet har ingen närmare definition i konventionen men det är inte att

---

1) Översättningen av artiklarna, som inte är officiell, följer den som redovisas i en inom utrikesdepartementet utarbetad promemoria i ärendet.

uppfatta som ett legalt begrepp (jfr 10 kap. 1 § rättegångsbalken) utan skall tolkas utifrån de faktiska förhållandena.

När det gäller myndighetens behörighet att "vidta" alla åtgärder som syftar till skydd för den underåriges person och egendom innefattas häri också beslut om åtgärder. Av förarbetena till artikeln framgår att vissa offentlighetsrättsliga åtgärder (exempelvis skyddsuppfostran enligt den tidigare svenska barnavårdslagen) till skydd för barn ansetts ingå i behörigheten, medan andra lämnats utanför. Till den senare kategorin hör bl.a. allmänna straffrättsliga bestämmelser, allmänna ordningsregler för ungdom och arbetarskyddslagstiftning. På grund av olikheterna i rättssystemen ansågs avgränsningen inte kunnat göras tydligare.

Begreppet underårig ("mineur") definieras i art. 12. Därmed avses varje person som enligt såväl sitt hemlands som sin hemviststats lag är underårig. Frågan om hur sådana underåriga skall behandlas enligt systemet i en del länder efter domstols beslut ("émancipation") får viss rättsbehandlingsförmåga före uppnådd myndighetsålder, är inte uttryckligen löst. Enligt uttalanden vid konferensen skulle dessa falla utanför. Från svensk sida anfördes dock att emancipationsinstitutet till sina rättsverknningar var likartat den utvidgning av behörigheten som följer vid 16 års ålder enligt svensk rätt.

För hemviststaten tillämplig lag

Art. 2 har följande lydelse.

De myndigheter som är behöriga enligt artikel 1 skall vidta åtgärder enligt sitt lands lag.

Enligt den lagen avgörs om förutsättningar föreligger för att påbörja, ändra eller upphäva en åtgärd. Enligt nämnda lag avgörs även verkan av en sådan åtgärd i förhållandet såväl

mellan den underårige och de personer eller myndigheter, vilka är ansvariga för den underåriges vård, som till tredje man.

Hänvisningen till landets lag ("la loi interne") avser inte att innefatta statens internationellt privaträttsliga regler. Härmed undviker man s.k. renvoi för länder som i sin autonoma rätt tillämpar nationalitetsprincipen. - Med renvoi (återförvisning) avses att den rättsordning i land B, enligt vars regler saken bör prövas som en följd av kollisionssnormerna eller de internationella privaträttsliga reglerna i land A, där frågan är föremål för bedömande (lex fori), i sin tur "återförvisar" saken till A:s rättsordning.

Enligt den inhemska lagen (lex magistratus) skall inte bara avgöras när behov av skyddsåtgärder inträder och upphör utan även åtgärdernas verkan (jfr 4 kap. 4 och 5 §§ 1904 års lag).

Föräldramakt

Art 3 innehåller följande.

Ett förhållande, som ställer den underårige under annans behörighet direkt till följd av den underåriges hemlands lag, skall erkännas i alla fördragsslutande stater.

Av artikeln framgår att exempelvis en fars eller mors ställning som förmyndare och/eller vårdnadshavare enligt den underåriges hemlands lag (lex patriae) skall erkännas i alla stater. Enligt art. 8 och 9 har dock hemviststatens myndigheter behörighet att oberoende härav vidta vissa åtgärder till skydd för barnet exempelvis rörande vårdnad i samband med skilsmässa.

Hemlandsmyndighets behörighet

Art 4 har följande lydelse.

Om myndigheterna i den underåriges hemland anser att den underåriges intressen kräver det, får de efter att ha underrättat behöriga myndigheter i hemviststaten, vidta åtgärder efter sitt lands lag i syfte att skydda den underåriges person eller egendom.

Den lagen avgör om förutsättningar föreligger för att påbörja, ändra eller upphäva en åtgärd. Enligt denna lag skall även avgöras verkan av en sådan åtgärd i förhållandet såväl mellan den underåriga och de personer eller inrättningar, vilka har ansvaret för den underåriges vård, som till tredje man.

Utförandet av de åtgärder som vidtas ankommer på myndigheterna i den stat, vars medborgare den underåriga är.

En åtgärd, som har vidtagits enligt denna artikel, ersätter varje åtgärd, som har vidtagits av myndigheterna i den underåriges hemviststat.

- ✓ Artikeln medför rätt för barnets hemland, dvs. det land där barnet är medborgare, att efter att ha underrättat hemviststatens myndigheter själv vidta skyddsåtgärder om den underåriges "intressen kräver det". Rekvisitet är inte närmare bestämt.

Enligt bestämmelserna övertar hemlandet barnets skydd i dess helhet. Artikeln avses att tillämpas i de speciella fall då exempelvis hemviststaten underlåter att över huvud taget vidta åtgärder till barnets skydd eller vid vanvård av dess person eller intressen. Den vårdnadshavare eller förmyndare som utses av hemlandets myndigheter behöver inte vara bosatt i barnets hemviststat. - Bestämmelserna kan ses som en eftergift å stater med en utpräglad nationalitetsprincip (jfr 4 kap. 1 § andra stycket 1904 års lag samt avsnitt 5.3).

Överflyttning av hemvist

Art 5 har följande innehåll:

Om den underåriges hemvist överflyttas från en fördragsslutande stat till en annan sådan stat, skall åtgärder som har vidtagits i den tidigare hemviststaten bestå, till dess myndigheterna i den nya hemviststaten upphävt eller ersatt dessa.

En åtgärd som har vidtagits av den tidigare hemviststatens myndigheter skall upphävas eller ersättas först efter att dessa har underrättats härom.

För det fall en underårig, för vilken hemlandets myndigheter har vidtagit skyddsåtgärder, har flyttat skall dessa åtgärder bestå i den nya hemviststaten.

Bestämmelsen reglerar verkan av att den underårige byter hemvistland och avser att förhindra att redan vidtagna åtgärder upphör enbart genom bytet.

Bistånd mellan länder i vissa fall

Art 6 har följande lydelse.

Myndigheterna i den stat, vars medborgare den underårige är, får efter att ha kommit överens om detta med myndigheterna i den stat, där den underårige har sitt hemvist eller har egendom, anförtro utförandet av vidtagna åtgärder åt de senare myndigheterna.

Samma möjlighet tillkommer myndigheter i den underåriges hemviststat i förhållande till stat, där den underårige har egendom.

Artikeln avser att komplettera art. 4, dvs. behörighetsregeln för hemlandets myndigheter.

Erkännande och verkställighet

Art. 7 innehåller följande.

De åtgärder vilka har vidtagits av myndigheter, som är behöriga enligt föregående artiklar i denna överenskommelse,

skall erkännas i alla fördragsslutande stater. Om en sådan åtgärd skulle kräva verkställighet i annan stat än den, där den har vidtagits, skall dess erkännande och verkställighet bero av lagstiftningen i den stat, där verkställighet begärs, eller av tillämpliga internationella överenskommelser.

Genom bestämmelsen är en fördragsslutande stat tvungen att erkänna de beslut och åtgärder som har träffats eller vidtagits av de myndigheter som är behöriga enligt konventionen. Däremot krävs för verkställighet i en annan stat att verkställigheten står i överensstämmelse med den statens lag eller kan grundas på en annan internationell överenskommelse än föreliggande konvention (jfr 1980 års Europaråds- och Haagkonventioner, avsnitt 5.2).

Behörighet för hemviststaten i vissa fall

Art. 8 lyder.

Oaktat bestämmelserna i artikel 3, 4 och 5 tredje stycket i denna konvention får myndigheterna i den underäriges hemviststat vidta skyddsåtgärder, om barnets person eller egendom hotas av allvarlig fara.

Övriga fördragsslutande staters myndigheter är inte skyldiga att erkänna en sådan åtgärd.

Enligt artikeln får hemviststaten alltid vidta åtgärder, om allvarlig fara hotar barnet eller dess egendom, även om hemlandet åberopar sin kompetens enligt art. 4 eller har behållit sin behörighet enligt art. 5 sista stycket eller om det är fråga om föräldramakt enligt art. 3.

Ett beslut eller en åtgärd som hemviststatens myndigheter har meddelat eller vidtagit med stöd av förevarande artikel behöver inte godkännas av övriga stater.

Bestämmelsen kan sägas tillgodose de stater som har en viss social syn på barnskyddet. Sverige skulle således kunna vidta åtgärd enligt exempelvis lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller överflytta vårdnaden från

föräldrar till en särskilt förordnad förmyndare utan att bryta mot konventionen.

Skyddsregel för brådskande fall

Art. 9 har följande innehåll.

I brådskande fall får myndigheterna i envar av de fördragsslutande staterna, där den underårige vistas eller har egendom, vidta erforderliga skyddsåtgärder.

En åtgärd som har vidtagits enligt denna artikel upphör så snart en myndighet, som är behörig enligt denna överenskommelse, har vidtagit de åtgärder som omständigheterna kräver, under förutsättning att den tidigare åtgärdens effektivitet inte äventyras.

Enligt bestämmelsen har varje stat en möjlighet att i brådskande fall och oavsett behörighetsreglerna i övrigt vidta erforderliga skyddsåtgärder beträffande en underårig eller dennes egendom som befinner sig på statens territorium (jfr 4 kap. 3 § sista stycket 1904 års lag).

De provisoriska åtgärderna skall upphöra då myndigheter som är behöriga enligt övriga bestämmelser vidtar nödvändiga åtgärder.

Samråd och underrättelse

Artiklarna 10 och 11 har följande lydelse.

Art. 10

I syfte att åstadkomma ett skydd för underåriga som kan ges utan avbrott skall, i den utsträckning som är möjlig, myndigheterna i de fördragsslutande staterna inte vidta åtgärder, innan de samrått med de myndigheter i övriga fördragsslutande stater, vars beslut alltjämt är i kraft.

Art. 11

Samtliga myndigheter, som har vidtagit åtgärder enligt bestämmelserna i denna överenskommelse, skall utan dröjsmål underätta myndigheterna i den underåriges hemland om detta och, i förekommande fall, i dennes hemviststat.

Varje fördragsslutande stat skall ange de myndigheter, som kan lämna och mottaga direkta underrättelser enligt föregående stycket. Staten skall underätta ministern för utrikesärenden i Nederländerna om vilka dessa myndigheter är.

Bestämmelserna avser att bereda möjlighet för informella och direkta kontakter mellan intresserade myndigheter i olika länder (art. 10). Man har också velat rikta uppmärksamheten på de tjänster som Service Social International (SSI) i Genève kan erbjuda. - Organisationen, som skapades år 1921 i syfte att ge hjälp i sociala frågor åt familjer och barn i de fall två eller flera länder är berörda, har bl.a. haft stor betydelse för återförening av familjemedlemmar efter världskrigens folkförflyttningar.

I fråga om underrättelseskyldigheten enligt art. 11 finns det inget hinder mot att gå via diplomatiska kanaler.

Vissa definitioner

Art. 12-14 lyder:

Art. 12

I denna konvention avses med "underårig" varje person, som är att anse som sådan såväl enligt sitt hemlands som enligt hemviststatens lagar.

Art. 13

Denna överenskommelse gäller alla underåriga, som har hemvist i en fördragsslutande stat.

Behörighet, som denna överenskommelse tillägger hemlandets myndigheter, förbehålls emellertid fördragsslutande stat.

Varje stat får förbehålla sig rätten att begränsa överenskommelsens giltighet till medborgare i en av de fördragsslutande staterna.

Art. 14

Om den underåriges hemlands lag utgörs av ett rättssystem, som ej är enhetligt över hela landet, avses med "hemlandets lag" och med "hemlandets myndigheter" lagen och myndigheterna bestämda antingen enligt de regler, som gäller inom nämnda rättssystem, eller, i avsaknad av sådana regler, på grundval av den starkaste anknytning, som den underårige har till någon av den grupp av regler, varav nämnda system är sammansatt.

I fråga om begreppet underårig i art. 12 hänvisas till vad som angetts vid art. 1 ovan.

Art. 13 reglerar bl.a. fall där den underårige saknar medborgarskap men avser även att exempelvis undvika att konventionen ges tillämplighet beträffande en underårig som endast tillfälligt vistas på en fördragsslutande stats område. Beträffande nödfallsåtgärder gäller som nämnts art. 9.

Art. 14 infördes på begäran av Storbritannien och innehåller vad som i Sverige uttrycks i 7 kap. 1 § 1904 års lag.

Vårdnadsfråga vid skilsmässa

Art. 15 har följande innehåll.

Varje fördragsslutande stat får förbehålla sina myndigheter rätten att vid avkunnande av dom på återgång av äktenskap, äktenskapsskillnad eller separation vidta åtgärder till skydd för barnets person eller egendom.

Övriga fördragsslutande stater behöver inte erkänna sådana åtgärder.

Bestämmelsen innebär, om förbehåll görs i samband med tillträdet till konventionen, full frihet att avgöra vårdnadsfrågor i samband med skilsmässa och vidta ändringar i tidigare beslut, även om barnet inte vistas i domstolslandet

(jfr 6 kap. 17 § föräldrabalken). Förbehållet innebär över huvud taget att hela frågan om föräldramakten tagen i dess vidsträcka bemärkelse i dessa sammanhang faller utanför konventionens reglering. Inte heller art. 4 blir således möjligt för barnets hemland att åberopa.

Ordre public

Art 16 lyder.

Bestämmelserna i denna överenskommelse kan inte åsidosättas annat än om deras tillämpning skulle vara uppenbart oförenlig med landets rättsordning.

I föreliggande artikel, liksom i 7 kap. 4 § 1904 års lag, anges att en bestämmelse kan sättas åt sidan om tillämpningen skulle vara "uppenbart oförenlig" med landets rättsordning.

Övriga bestämmelser

Art. 17-25 innehåller vissa sedvanliga ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

5.1.3 Hittillsvarande överväganden av frågan om en anslutning till konventionen

Konventionen remitterades redan år 1960 i utkast till socialstyrelsen, familjerättskommittén och Svenska socialvårdsförbundet. Vid tiden för remissinstansernas överväganden förelåg, förutom en officiell rapport från Haagkonferensen, två inom utrikesdepartementet upprättade promemorior i ärendet.

Remissinstansernas yttrande innebar i korthet följande.

Socialstyrelsen hade ingen erinran mot konventionsutkastet, eftersom det bedömdes tillgodose svenska underårigas intressen.

Familjerättskommittén kritiserade bl.a. det förhållandet att konventionen avsåg att behandla såväl offentligrättsliga som privaträttsliga frågor. Kommittén gav uttryck för tvekan inför tanken på att Sverige i en konvention skulle respektera offentligrättsliga åtgärder i andra konventionsstater. Vidare var kommittén tveksam till att nationalitetsprincipen i konventionen sköts i bakgrunden. Kommittéen efterlyste också ett förbehåll för de politiska flyktingarnas del. Slutligen pekade kommittén på regleringen i förhållande till de nordiska länderna. En svensk anslutning till konventionen skulle medföra tre olika system menade kommittén: ett i förhållande till övriga fördragslutande stater, ett till de övriga nordiska länderna och ett i förhållande till övriga stater. Sammanfattningsvis anförde kommittén att det var svårt att säga i vad mån konventionen skulle innebära fördelar från svensk synpunkt. Konventionens bestämmelser utgjorde dock enligt kommittén en bekräftelse på en svensk uppfattning rörande förflyttning av barn som finns här i riket. (Jfr vad som i avsnitt 5.1.1 sagts om bakgrunden till konventionsarbetet). I fråga om anordnande av förmynderskap skulle man också enligt kommittén komma i bättre överensstämmelse med faktiskt rådande förhållanden. I sammanfattningen angav kommittén vidare att tillämpningen av lex fori skulle ge domstolarna en viss lättnad.

Svenska Socialvårdsförbundet avstod från att yttra sig.

Något uttryckligt ställningstagande till frågan om en svensk anslutning till konventionen har sedermera inte redovisats. Enligt vad utredningen inhämtat är frågan om anslutning inte aktuell i de övriga nordiska länderna.

5.1.4 Frågan om en konvention rörande omyndigförklarade

Inom ramen för det internationella lagstiftningsarbetet har fråga även väckts om att med en ny konvention ersätta 1905 års Haagkonvention rörande förmynderskapsfrågor för

omyndigförklarade, dvs. frågor som för svensk del regleras i 5 kap. 1904 års lag. 1905 års konvention har som framgår av tidigare avsnitt sagts upp från svensk sida år 1960.

Europarådets organ för lagstiftnings-samarbete (CDCJ) tog år 1979 initiativ till en undersökning bland Haagkonferensens medlemmar för att utröna intresset för ett nytt projekt på detta område. Endast fem stater var då bundna av 1905 års konvention (Förbundsrepubliken Tyskland, Italien, Polen, Portugal och Rumänien). Undersökningen, som genomfördes av Haagkonferensens sekretariat i form av ett frågeformulär, gav vid handen att intresset för en internationell reglering var tämligen svalt. Sverige, som var bland de 15 medlemsstater som besvarade förfrågan, angav att en ny konvention var önskvärd men att frågan inte hade hög prioritet. Svaren visade överlag att länderna inte hade intryck av att de praktiska problem av en internationell natur som rörde omyndigförklarade var särskilt ofta förekommande. Endast Israel och Irland förklarade sig oreserverat vara för en ny konvention på detta område.

Mot bakgrund av det ringa intresset ingår regleringen av frågor rörande omyndigförklarade f.n. inte i Haagkonferensens pågående arbete. Saken är inte heller aktuell inom Europarådet eller i de övriga nordiska länderna.

5.2 Konventioner angående vårdnad om barn och bortförande av barn

Ett problem som har tilldragit sig allt större uppmärksamhet under senare tid är det ökande antalet fall av olovliga bortföranden av barn i internationella förhållanden. Härmed avses framför allt fall då en förälder utan lov för med sig sitt barn till ett annat land i syfte att undanhålla den andra föräldern vårdnaden om barnet. Hit hör emellertid också fall då en förälder olovligen håller kvar barnet i ett annat

land efter utgången av en umgängestid eller efter det att domstol har anförtrott vårdnaden om barnet åt den andra föräldern.

I mitten av 1970-talet påbörjades inom både Europarådet och Haagkonferensen för internationell privaträtt ett arbete i syfte att få till stånd ett internationellt samarbete för att motverka sådana fall av kidnappning som nu har berörts. Detta arbete resulterade i att organisationerna år 1980 antog var sin konvention i detta ämne. Europarådet antog för sin del en konvention om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn (i det följande kallad Europarådskonventionen), medan Haagkonferensen antog en konvention om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (i det följande kallad Haagkonventionen).

En mera fyllig redovisning av de båda konventionerna finns intagen i promemorian (DsJu 1986:7) Olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden. I följande avsnitt skall därför endast vissa delar, som kan sägas vara av särskilt intresse för förmynderskapsfrågorna, beröras.

5.2.1 1980 års Europarådskonvention

Europarådskonventionen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att ett avgörande som har meddelats i en konventionsstat skall erkännas och verkställas i en annan konventionsstat, vare sig det är fråga om ett olovligt bortförande resp. kvarhållande eller inte. Konventionen är tillämplig enbart beträffande barn som inte har fyllt 16 år.

Huvudregeln när det gäller erkännande och verkställighet av ett vårdnadsavgörande är enligt konventionen (art. 7) att ett avgörande, som har meddelats i en konventionsstat, gäller i alla andra konventionsstater och att avgörandet också får verkställas i dessa stater, om det kan läggas till grund för

verkställighet i den stat där det har meddelats. Från denna huvudregel finns vissa undantag, som i huvudsak gäller de fall då verkställighet kan vägras av hänsyn till barnets bästa (jfr 21 kap. FB).

Enligt konventionen (art. 10) kan verkställighet vägras, om det utländska avgörandet på grund av ändrade förhållanden uppenbarligen inte längre är förenligt med barnets bästa. Vidare kan verkställighet vägras enligt en allmän regel om ordre public (art. 10), om barnet annars riskerar att skadas. Ett erkännande kan också vägras under vissa förutsättningar, om barnet motsätter sig att bli återlämnat. Konventionen är över huvud taget inte tillämplig, om barnet enligt lagen i den stat där det är medborgare eller har hemvist eller enligt lagen i den stat där verkställighet begärs har rätt att själv bestämma var det skall bo (art. 1).

Skilda regler för verkställighet finns emellertid om det föreligger ett olovligt bortförande resp. kvarhållande av ett barn eller ej. Om i det förra fallet en ansökan om att få tillbaka barnet har gjorts inom sex månader från bortförandet eller kvarhållandet kan erkännande och verkställighet av ett vårdnadsavgörande vägras endast på vissa formella grunder (art. 8 och 9). Har ansökan gjorts senare eller är det inte fråga om ett olovligt bortförande eller kvarhållande, finns det större möjligheter att vägra enligt art. 10, enligt vad som tidigare redovisats. En konventionsstat kan enligt art. 17 reservationsvis förklara att dessa utvidgade grunder för vägran skall helt eller delvis gälla även i övriga fall.

Europakonventionen förutsätter att myndigheterna i länderna samarbetar med varandra. I varje land skall finnas en angiven centralmyndighet med uppgift att lämna och förmedla hjälp (art. 2-5). Varje centralmyndighet svarar själv för kostnaderna för den hjälp som myndigheten lämnar eller förmedlar till en sökande, inkl. advokat- och rättegångskostnader.

I promemorian (DsJu 1986:7) föreslås att Sverige ansluter sig till konventionen men utnyttjar möjligheten att reservera sig när det gäller grunden för vägran att verkställa avgöranden enligt art. 17 fullt ut. Konventionens bestämmelser föreslås inarbetade i en lag om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn. Lagen avses också innehålla föreskrifter som hänför sig till 1980 års Haagkonvention. Efter remissbehandling är frågan f.n. under beredning i regeringskansliet.

Europarådskonventionen, som har trätt i kraft, har hittills tillträtts av Belgien, Cypern, Frankrike, Luxemburg, Portugal, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Österrike.

5.2.2 1980 års Haagkonvention

Medan 1980 års Europarådskonvention - till skillnad från 1980 års Haagkonvention - är en traditionell erkännande- och verkställighetskonvention och alltså i princip inte gäller då ett barn har förts bort från någon som har vårdnaden om barnet enbart på grund av lag, tar Haagkonventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn sikte också på detta förhållande. Den konventionen är, å andra sidan, enbart inriktad på fall av olovliga bortföranden eller kvarhållanden och avser att åstadkomma ett återställande av barnet till ett land, där barnet hade sitt hemvist, när bortförandet eller kvarhållandet ägde rum. Meningen är att, sedan det ursprungliga läget sålunda faktiskt har återställts, tvisten mellan vårdnadshavaren och den som har fört bort eller hållit kvar barnet får lösas i detta land.

Enligt konventionen, som upphör att vara tillämplig när barnet uppnår 16 års ålder, avgörs frågan huruvida ett bortförande eller kvarhållande är att anse som olovligt enligt lagen i den konventionsstat där barnet hade sitt hemvist när bortförandet eller kvarhållandet ägde rum (art. 3-4).

Om bortförandet eller kvarhållandet är att anse som olovligt efter en sådan prövning är den stat, där barnet vistas, skyldig att överflytta barnet, även om vårdnadsfrågan skulle bedömas annorlunda enligt landets egen lag.

Även enligt Haagkonventionen ankommer det på en centralmyndighet att biträda med åtgärder för en snabb handläggning (art. 6-7).

Ett återlämnande kan enligt art. 13 vägras på grunder som är likartade de utvidgade grunderna enligt art. 10 i Europarådskonventionen. Återlämnande kan vägras bl.a. om det förflutit minst ett år från det att barnet olovligen fördes bort eller hölls kvar och barnet har funnit sig till rätta i sin nya miljö (art. 12) eller det finns en allvarlig risk för att barnets återlämnande skulle utsätta det för fysisk eller psykisk skada eller på annat sätt försätta det i en situation som inte är godtagbar eller barnet självt motsätter sig det och det är rimligt att med hänsyn till barnets ålder och mognad ta hänsyn till dess åsikt (art. 13).

De grunder för att vägra överflyttning av barn som gäller enligt Haagkonventionen är reservationslösa.

För stater som är bundna av såväl 1980 års konvention som 1961 års Haagkonvention (se avsnitt 5.1) har den förra konventionen företräde (art. 34).

I den tidigare nämnda promemorian föreslås att Sverige tillträder konventionen och att bestämmelserna inarbetas i det förslag till lag som har angetts i avsnitt 5.2.1.

Haagkonventionen har hittills ratificerats av Australien, Canada, Frankrike, Luxemburg, Portugal, Schweiz, Storbritannien och Ungern. Därutöver har den undertecknats av Belgien, Förenta Staterna, Grekland och Spanien. Enligt uppgift övervägs en anslutning till konventionen av bl.a. Förbundsrepubliken Tyskland, Irland, Nederländerna och

Österrike, Danmark, Finland och Norge har också uttryckt intresse för en anslutning till den.

5.3 Familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor

Huvuddrag

I betänkandet (SOU 1987:18) Internationella familjerättsfrågor har familjelagssakkunniga nyligen lämnat ett förslag till en lag om internationella familjerättsfrågor. Lagförslaget är i huvudsak begränsat till bestämmelser på äktenskaps- och arvsrättens områden. Väsentligen handlar det om regler om svensk domstols behörighet, tillämplig lag och erkännande av utländska avgöranden. Utanför den föreslagna regleringen faller den konventionsstyrda lagstiftningen i förhållande till bl.a. de övriga nordiska länderna (jfr avsnitt 3.2). När det gäller icke-nordiska länder har Sverige endast i begränsad omfattning ingått överenskommelser på området.

En betydelsefull fråga vid de sakkunnigas överväganden har varit om hemvistet eller nationaliteten skall bilda utgångspunkt för valet av tillämplig lag i en lagstiftning på området.

Familjelagssakkunniga anser att hemvistprincipen är att föredra framför nationalitetsprincipen. Man vinner därvid framför allt att den gällande familjelagstiftningen kommer att stå i samklang med värderingen i de berördas levnadsmiljö samt att samtliga familjerättsliga relationer i en familj för det mesta kan bedömas enligt samma lag. Lagstiftningen skulle då också överensstämma med den ordning som gäller i förhållande till de nordiska länderna.

Lagförslaget innehåller bestämmelser om äktenskaps ingående (1 kap.), äktenskapsmål (2 kap.), underhåll till barn och

make (3 kap.), makars förmögenhetsförhållanden (4 kap.) och arv (5 kap.). Förslaget avslutas med ett avsnitt med gemensamma bestämmelser (6 kap.).

Enligt de sakkunnigas mening bör på sikt regler om faderskap, adoption, vårdnad och förmynderskap kunna inlemmas i den föreslagna lagen. Det har dock inte ingått i familjelagssakkunnigas uppdrag att göra en samlad översyn av den allmänna internationella familjelagstiftningen.

Som en följd av lagförslaget föreslås att 1 och 3 kap i 1904 års lag skall upphöra att gälla och att en ändring skall göras i 7 kap. 5 §. Konsekvensen av dessa förslag är att 1904 års lag framgent enbart kommer att gälla rättsförhållanden för omyndigförklarade och förmynderskap för underåriga. De sakkunniga har enligt betänkandet (s. 339) utgått från att reglerna om förmynderskap, som anses föråldrade, blir föremål för översyn inom en inte alltför avlägsen framtid. De nya reglerna bör enligt familjelagssakkunniga inordnas i lagen om internationella familjerättsfrågor. Härvid bör de gemensamma bestämmelserna i den nya lagen kunna göras tillämpliga även på förmynderskap.

Hemvistprincipen vid lagval och svensk domstols behörighet

Som nämnts innehåller förslaget till lag om internationella familjerättsfrågor regler om svensk domstols behörighet, tillämplig lag och erkännande av utländska avgöranden. Utgångspunkten för lagvalsreglerna är hemvistprincipen. I fråga om svensk domstols behörighet utgör likaså hemvistanknytningen en omständighet som gör att svensk domstol enligt förslaget får ta upp frågor om underhåll till make och barn och om makars förmögenhetsförhållanden samt mål om bodelning, arv eller testamente (3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § och 5 kap. 2 §).

Enligt 6 kap. 2 § i den föreslagna lagen avses vid tillämpning av lagen den som är bosatt i en viss stat ha hemvist där, om bosättningen med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt måste anses stadigvarande. Paragrafen motsvarar 7 kap. 2 § i 1904 års lag.

I betänkandet har hemvistbegreppet utförligt belysts i anslutning till en redovisning av nationalitets- och hemvistprincipernas utveckling i den svenska rättsordningen liksom i övriga länders system (avsnitt 4 i betänkandet).

Av redogörelsen framgår bl.a. att Sverige tillhör de länder som i början av 1900-talet anslöt sig till en renodlad nationalitetsprincip på den internationella familjerättsens område, medan bl.a. Danmark och Norge tillämpade hemvistprincipen. På det nordiska området har de konventioner som ingåtts också byggt på hemvistprincipen.

Den allmänna regleringen med utgångspunkt i nationalitetsprincipen har genom åren blivit föremål för en tämligen omfattande diskussion och successiva reformer har genomförts där hemvistet tillerkänts en ökad betydelse. I betänkandet redovisas bl.a. reformer rörande äktenskaps ingående och upplösning år 1947, 1964 och 1973.

På föräldrarättens område innebar lagen (1971:796) om internationella rättsförhållanden rörande adoption att hemvist i skilda hänseenden kom att jämföras med nationalitet. Det tidigare gällande hindret för en utländsk medborgare att adoptera eller adopteras om inte adoptionen blev giltig i det land där han eller hon var medborgare togs bort.

I den nyligen antagna lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor ställs barnets hemvist i centrum. På faderskapsområdet har således hemvistprincipen kommit att gälla i stället för den tidigare tillämpade nationalitetsprincipen.

Familjelagssakkunniga pekar också på den betydelse hemvistet har i fråga om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden och om överflyttning av barn enligt 1980 års konventioner (se avsnitt 5.2).

Erkännande av utländska avgöranden

I fråga om utländska avgöranden innebär de sakkunnigas förslag att sådana i stor utsträckning skall erkännas här i landet när det gäller underhåll, makars egendomsförhållanden samt bodelning, arv eller testamente (3 kap. 4 §, 4 kap. 12 § och 5 kap. 28 §).

Vissa villkor föreskrivs för att ett erkännande skall få ske. Villkoren är emellertid inskränkta till en kontroll av att avgörandet fyller rimliga krav på kvalitet och är förenligt med grundläggande svenska värderingar. Något krav på ömsesidighet, dvs. att erkännande av ett lands avgörande endast sker om det landet erkänner ett motsvarande svenskt avgörande, uppställs inte. Däremot krävs att det finns en godtagbar grund för den utländska domstolens behörighet. Som huvudregel anses därvid hemvistet utgöra en sådan godtagbar grund (se 3 kap. 4 §, 4 kap. 12 § och 5 kap. 28 §).

De fall som i övrigt kan medföra att erkännande vägras innebär i huvudsak att det föreligger allvarliga brister i det utländska förfarandet. Vidare kan det utländska avgörandet konkurrera med ett svenskt eller ett annat utländskt avgörande eller med ett här i landet eller utomlands pågående rättsligt förfarande (se 3 kap. 5 §, 4 kap. 13 § och 5 kap. 29§).

Ett erkännande kan också vägras med hänvisning till ordre public (6 kap. 10 §).

Utgångspunkten för de föreslagna bestämmelserna om erkännande har varit de lösningar som valts i lagstiftningen rörande

internationella faderskapsfrågor (SOU 1983:25 s. 139 ff och 199 ff, prop. 1984/85:124 s. 30 ff och 56 ff).

Enligt bestämmelser i förslagets 6 kap. 7-9 §§ kan frågan om ett utländskt avgörandes giltighet prövas av Svea hovrätt. En sådan prövning är i vissa fall obligatorisk, exempelvis i fråga om utländska beslut rörande äktenskapsskillnad eller om äktenskaps återgång eller ogiltighet, innan en make får ingå ett nytt äktenskap (2 kap. 7 §). Ett utländskt avgörande skall också alltid prövas innan verkställighet får ske (3 kap. 8 §, 4 kap. 15 § och 5 kap. 31 §). I andra situationer får frågan om giltigheten av ett utländskt avgörande normalt prövas av den domstol eller myndighet och i det sammanhang i övrigt där den i varje särskilt fall aktualiseras. Stadsfästelseprövningen enligt 6 kap. 7 § står dock alltid en part till buds om han eller hon vill få klarhet i fråga om giltigheten av ett utländskt avgörande.

6 ALLMÄNNA ÖVERVÄGANDEN

6.1 Reformbehov och utgångspunkter för en reform

I utredningens uppdrag ingår att ta upp frågor om förmynderskap och godmanskap som har internationell anknytning. Bestämmelser på detta område finns för närvarande i främst två författningar, nämligen lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (1904 års lag) och förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap (1931 års förordning). Förordningen gäller i förhållande till de övriga nordiska länderna och ersätter inom sitt område 1904 års lag. Bägge författningarna har utformats på grundval av internationella konventioner. De konventioner som 1904 års lag bygger på har emellertid upphört att gälla för svensk del.

Antalet fall som berörs av det angivna regelsystemet och som har föranlett någon myndighetsåtgärd har under senare tid inte uppgått till mer än några hundra per år i hela landet (se avsnitt 3.4.1-3.4.2). Det har dock skett en ökning under den senaste tioårsperioden. Denna utveckling får anses naturlig mot bakgrund bl.a. av den ökade invandringen i landet. Som tidigare nämnts (avsnitt 3.4.3) invandrar f.n. ca 34 000 utländska medborgare årligen till Sverige, varav knappt 9 000 kommer från övriga nordiska länder. Det finns anledning anta att fall som kräver rättslig prövning och som rör exempelvis förhållandet mellan föräldrar och barn med utländsk anknytning kommer att öka också framdeles.

Även om antalet fall som årligen handläggs av någon myndighet inte är så stort är det totalt sett många personer som berörs av den aktuella lagstiftningen, i första hand familjer med underåriga barn. Det är därför angeläget att reglerna är så enkla och klara som möjligt. Självfallet bör de också vara utformade så, att de speglar moderna värderingar i samhället.

De fall med internationell anknytning som handläggs av domstolar och överförmyndare föranleder sällan prövning i högre instans. Någon mera omfattande rättspraxis när det gäller den internationella förmynderskapsrätten finns inte heller redovisad (se Beckman, Svensk domstolspraxis i internationell rätt, s. 20 f, och Pålsson, Svensk rättspraxis i internationell familje- och arvsrätt, s. 140 f). Detta kan tyda på att den nuvarande ordningen inte vållar några särskilda tillämpningssvårigheter.

Enligt utredningens mening är emellertid situationen inte tillfredsställande. Bl.a. utgör de principiella skillnader som finns mellan regleringen av å ena sidan nordiska och å andra sidan utomnordiska förhållanden en klar nackdel. Som tidigare nämnts gäller i förhållande till de övriga nordiska länderna att tillämplig lag m.m. bestäms med hänsyn till den enskildes hemvist, medan medborgarskapet är avgörande i andra fall. Ett annat problem är att reglerna i 1904 års lag är ålderdomliga och svårgenomträngliga.

Något som också motiverar en översyn av den internationellrättsliga förmynderskapsregleringen är det nyligen framlagda förslaget om att omyndigförklaringsinstitutet skall avskaffas och ersättas med en möjlighet att förordna förvaltare för dem som behöver hjälp i skötseln av sina angelägenheter (se prop. 1987/88:32). Genomförs förslaget, krävs vissa följdändringar i reglerna om såväl nordiska som utomnordiska förhållanden.

Familjelagssakkunniga har i betänkandet SOU 1987:18 lagt fram förslag till en ny lag om internationella familjerättsfrågor. Lagförslaget innehåller bestämmelser om äktenskaps ingående, äktenskapsmål, underhåll till barn och make samt arv. De sakkunniga anser det önskvärt att hela den internationella familjelagstiftningen samlas i en lag där allmänna gemensamma problem ges enhetliga lösningar. Lagen skulle då också innehålla moderniserade förmynderskapsbestämmelser.

Utredningen delar familjelagssakkunnigas uppfattning. Det finns således anledning att vid en översyn av förmynderskapsrätten beakta de sakliga lösningar som de sakkunniga har stannat för inom sitt område och att lagtekniskt söka inpassa de nya reglerna i de sakkunnigas lagförslag.

Det reformbehov som enligt utredningens mening föreligger gäller främst de utomnordiska förhållandena. På detta område är Sverige numera också, efter uppsägningen av de konventioner som 1904 års lag vilar på, obundet av internationella förpliktelser. Det kan emellertid finnas skäl att beakta den tidigare presenterade konventionen från år 1961 om skydd för underåriga (se avsnitt 5.1). Även om konventionen inte tillträds av Sverige, bör dess innehåll kunna få en viss betydelse vid utformningen av nya förmynderskapsregler.

När det gäller förhållandena inom Norden är Sverige bundet av en konvention från år 1931 mellan de nordiska länderna. Regleringen på detta område kan alltså inte ändras utan att konventionen först blir föremål för åtgärder. Som utredningen strax skall återkomma till har det emellertid inte vid utredningsarbetet framkommit behov att göra några ändringar i det regelsystem som styr de nordiska förmynderskapsfrågorna, bortsett från vad som föranleds av förslaget om att avskaffa omyndigförklaringsinstitutet. Frågor med nordisk anknytning har också lämnats utanför familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor.

I det följande ämnar utredningen först gå närmare in på den nordiska regleringen och det behov av ändringar som kan finnas där. Utredningen går därefter över till de utomnordiska förhållandena. En huvudfråga är härvid om medborgarskapet skall tillerkännas samma betydelse som hittills eller om en övergång bör ske till hemvistprincipen. I ett särskilt avsnitt diskuteras frågor som gäller 1961 års konvention om skydd för underåriga.

Den nya reglering som behövs i fråga om de utomnordiska förhållandena är, som kommer att framgå av det följande, förhållandevis omfattande. Bl.a. med hänsyn härtill är det tveksamt om regleringen kan träda i kraft vid den tidpunkt som har föreslagits i fråga om avskaffandet av omyndigförklaringarna m.m., den 1 januari 1989. Det kan därför finnas anledning att, med verkan från den tidpunkten, som ett provisorium göra sådana ändringar i 1904 års lag som direkt föranleds av omyndigförklaringsreformen. Utredningen tar upp denna fråga i ett sista avsnitt i den allmänna motiveringen.

6.2 Nordiska förmynderskapsfrågor

I förhållandet mellan de nordiska länderna regleras som tidigare nämnts frågor om förmynderskap, såväl för underåriga som för omyndigförklarade, av 1931 års konvention, som innehåller internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap (se avsnitt 3.2). Konventionen ligger till grund för 1931 års förordning i dessa ämnen.

Utgångspunkten för regleringen när det gäller förmynderskap är att beslut i olika förmynderskapsfrågor fattas i det land där den berörde har sitt hemvist och att därvid hemvistlandets lag skall tillämpas. Hemvist- eller domicilprincipen har således getts företräde vid bestämmande av både tillämplig lag och behörigheten för domstolar och andra myndigheter. Som ett undantag gäller emellertid att interimistiska beslut får meddelas också i det land där personen i fråga är medborgare. Vidare föreskrivs att medborgarskapslandet skall underrättas beträffande beslut om omyndigförklaring eller dess hävande som har meddelats i ett annat land.

Lagakraftvunna domar och administrativa myndigheters beslut som är meddelade i ett nordiskt land gäller utan stadfästelse eller någon annan prövning i de övriga nordiska länderna.

Enligt bestämmelserna kan tillfälliga förmynderskap anordnas och andra tillfälliga åtgärder vidtas i varje nordiskt land. Därmed täcker regleringen bl.a. vissa kortvariga former av godmanskap. Utan att det uttryckligen framgår av bestämmelserna torde även andra former av godmanskap omfattas. Det innebär att svenska domstolar är behöriga att, med tillämpning av svensk lag, förordna exempelvis god man enligt 18 kap. 3 § föräldrabalken (FB) för nordiska medborgare som har hemvist i Sverige.

Ett institut som har reglerats särskilt är det danska institutet lavvaergemål, som kan sägas utgöra ett förstärkt godmanskap (se vidare avsnitt 6.2 i utredningens tidigare betänkande SOU 1986:50). Har lavvaergemål anordnats beträffande den som har hemvist i Danmark, skall i olika avseenden bestämmelserna om omyndigförklaring tillämpas. Den som står under lavvaergemål i Danmark får utan hinder därav omyndigförklaras i en annan stat, där han eller hon tagit sitt hemvist.

Ett förmynderskap kan flyttas från ett nordiskt land till ett annat, om den enskilde har bytt hemvist eller om en överflyttning av annan grund är lämplig, t.ex. om han eller hon har ärvt fast egendom eller rörelse i ett annat land. Som framgår av redovisningen i avsnitt 3.4.1 är antalet överflyttningar inte så stort. År 1976 överflyttades färre än tio fall från Sverige, medan två fall överflyttades hit. Detsamma gällde år 1986.

Det förekommer inte heller så ofta att nordiska förmynderskap eller godmanskap skrivs in vid svenska domstolar. Vid Stockholms tingsrätt fanns år 1986 totalt ca 15 inskrivna förmynderskapsärenden som rörde andra nordiska medborgare. Den övervägande delen avsåg frågor om god man enligt 18 kap. 1-3 §§ FB.

Under utredningsarbetet har det inte framkommit att regleringen av de nordiska förmynderskapsfrågorna skulle ha

vållat några tillämpningssvårigheter som motiverar en ändring. Att regleringen fungerar väl torde bl.a. hänga samman med att den grundas på hemvistprincipen. Som utredningen senare skall återkomma till medför denna princip praktiska fördelar både för de enskilda som berörs och för de tillämpande myndigheterna. Utredningen ämnar också i det följande föreslå att hemvistprincipen skall läggas till grund även för den utomnordiska förmynderskapsregleringen.

Utredningen har således inte, frånsett vad som föranleds av förslaget om att avskaffa omyndigförklaringsinstitutet m.m., funnit anledning att föreslå någon ändring i de bestämmelser som rör nordiska förhållanden. Uppfattningen att bestämmelserna i princip bör lämnas oförändrade delas av de företrädare för berörda departement i Danmark, Finland, Island och Norge som utredningen har varit i kontakt med.

Det återstår att pröva i vad mån den nordiska regleringen behöver ändras som följd av förslaget om att omyndigförklaringsinstitutet för svensk del skall avskaffas och ersättas av en möjlighet att utse förvaltare.

Genomförs förslaget, är det angeläget att det får slå igenom även beträffande nordiska medborgare som har hemvist i Sverige. Sådana medborgare bör alltså lika litet som svenskar med hemvist här kunna omyndigförklaras. Och har en nordisk medborgare med hemvist i Sverige redan blivit omyndigförklarad, antingen här eller i ett annat nordiskt land, bör det vara möjligt att häva omyndigförklaringen och att, allt efter det behov som föreligger, förordna god man eller förvaltare för honom eller henne. En omyndigförklaring bör också kunna hävas utan att ersättas av vare sig godmanskap eller förvaltarskap.

Vid bedömningen av vilka åtgärder som skall vidtas beträffande nordiska medborgare med hemvist i Sverige liksom

när det gäller det processuella förfarandet följer av hemvistprincipen att svensk lag skall tillämpas. Ett problem är härvid att, om omyndigförklaringsinstitutet avskaffas, det inte längre kommer att finnas några svenska regler om hur hävande av en omyndigförklaring går till. Denna fråga får därför regleras särskilt såvitt gäller nordiska förhållanden. En lämplig lösning synes vara att göra reglerna om upphörande av förvaltarskap tillämpliga.

Att, utöver vad som nu har sagts, söka utsträcka räckvidden av den svenska reformen beträffande omyndigförklaringar kan inte anses befogat. Det innebär bl.a. att svenska medborgare med hemvist i ett annat nordiskt land även framdeles bör kunna omyndigförklaras där. Verkningarna av omyndigförklaringen i förmögenhetsrättsligt hänseende och förmyndarens behörighet blir i så fall att bedöma enligt lagen i den staten. Omyndigförklaring bör kunna ske även om personen i fråga tidigare har fått god man eller förvaltare i Sverige, på samma sätt som i dag gäller beträffande den som har ställts under lavvaergemål i Danmark.

Vad som nu har föreslagits föranleder vissa tillägg till 1931 års förordning. Bestämmelserna bör lämpligen tas in i en ny 21 a §. Därutöver behövs en hänvisning i 19 §, som handlar om hävande av omyndigförklaringar, samt ett tillägg till 22 §, där frågor om erkännande av nordiska avgöranden regleras.

Ändringar i förordningen förutsätter motsvarande ändringar i 1931 års konvention. Vid de kontakter som utredningen har haft med de övriga nordiska länderna har diskussioner ägt rum i fråga om de ändringar som behöver vidtas. Utredningen föreslår att mera formella förhandlingar inleds med de andra nordiska länderna i syfte att föra in de nu förordade tilläggen i konventionen.

Som tidigare nämnts skall verkningarna av en omyndigförklaring i förmögenhetsrättsligt hänseende bedömas

enligt lagen i den stat där förmynderskapet anordnas. Vilket lands lag som skall tillämpas i andra hänseenden, t.ex. när det gäller rösträtt i allmänna val, har lämnats öppet i den nordiska regleringen. I fråga om svenska medborgare som har omyndigförklarats i ett annat nordiskt land torde svenska bestämmelser komma att gälla. Genomförs de föreslagna ändringarna i regeringsformen och vallagstiftningen, innebär det att en omyndigförklaring i ett annat nordiskt land inte inverkar på rösträtten i Sverige.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen att den nordiska regleringen beträffande förmynderskap lämnas oförändrad, frånsett de nyss förordade tillägg som är föranledda av reformen beträffande omyndigförklaringar.

6.3 Utomnordiska förmynderskapsfrågor

6.3.1 Bakgrund

De bestämmelser som i Sverige reglerar frågor om förmynderskap med utomnordisk anknytning återfinns, som nämnts, i 1904 års lag. Lagen bygger på ett konventionsarbete som inleddes mot slutet av det förra århundradet (se avsnitt 3.1).

Till skillnad från den nordiska regleringen utgår bestämmelserna i 1904 års lag från nationalitetsprincipen. Det innebär att den enskildes medborgarskap bestämmer frågan om bl.a. vilket lands lag som skall tillämpas. Som följd härav skall beträffande svenska medborgare med hemvist utomlands förmynderskap i princip vara anordnat enligt svensk lag. Detta har i sin tur föranlett särskilda bestämmelser om möjlighet för svenska diplomatiska och konsulära tjänstemän att fungera som överförmyndare i det främmande landet. Förmynderskapen skall vara inskrivna vid Stockholms tingsrätt.

I fråga om utländska medborgare som vistas här följer av nationalitetsprincipen att förmynderskap i princip skall anordnas enligt det främmande landets lag. I olika undantagsfall, bl.a. när det är oklart om ett utländskt förmynderskap kommer att anordnas, blir dock svensk lag tillämplig (se vidare avsnitt 3.4.2).

Enligt en särskild bestämmelse i 1904 års lag är reglerna om omyndigförklaring och anordnande av förmynderskap tillämpliga även beträffande likartade åtgärder som inskränker en persons rättsliga handlingsförmåga. Bestämmelsen medför att sådana kuratel som kan anordnas enligt vissa främmande rättsordningar omfattas av regleringen. Däremot omfattas inte godmansförordnanden och liknande åtgärder som inte inskränker den enskildes egen rättshandlingsförmåga.

Antalet inskrivna förmynderskap eller godmanskap för svenska medborgare med hemvist utomlands har ökat från ca 20 år 1976 till ca 85 år 1986. En stor del av ärendena har avsett förordnande av god man enligt 18 kap. 2 § FB, dvs. tillfällig ställföreträdare för underårig i vissa fall av befarad intresseemotsättning (se avsnitt 3.4.1).

Arligen aktualiseras omkring 100 ärenden som rör någon förmynderskapsfråga för utländska medborgare med hemvist här i landet. År 1986 fanns vid Stockholms tingsrätt ca 170 ärenden inskrivna som avsåg icke-nordiska medborgare. Motsvarande antal tio år tidigare var ca tio. Huvuddelen av 1986 års ärenden avsåg tillfälliga godmansförordnanden (se avsnitt 3.4.2).

Innan frågor om förmynderskap för icke-nordiska medborgare avgörs av en svensk domstol, måste i många fall genom utrikesdepartementets förmedling utrönas huruvida förmynderskap kommer att anordnas enligt hemlandets lag. I det alldeles övervägande antalet fall lämnas, i den mån svar

inkommer, det beskedet att förmynderskap inte kommer att anordnas.

Utredningen har i avsnitt 6.1 pekat på olika omständigheter som motiverar en reform av regleringen beträffande utomnordiska förmynderskapsfrågor. Hit hör bl.a. de nackdelar som är förenade med att denna reglering bygger på nationalitetsprincipen, medan hemvistprincipen gäller i förhållandet mellan de nordiska länderna. Denna fråga skall nu behandlas närmare.

6.3.2 Nationalitets- eller hemvistprincipen

I svensk internationell privaträtt har nationalitetsprincipen länge haft en stark ställning, medan hemvistprincipen sedan gammalt tillämpas i bl.a. Danmark, Island och Norge (jfr. avsnitt 4.4 och 5.3). Bakom båda principerna ligger tanken att en persons rättsförhållanden skall bedömas enligt den lag som han eller hon har starkast och mest varaktig anknytning till.

Läget har emellertid fortlöpande förändrats för den svenska rättens vidkommande. Sålunda har hemvistprincipen i väsentlig omfattning kommit att gälla som följd av olika nordiska konventioner. Bl.a. har 1931 års konvention haft en sådan verkan. Även i utomnordiska förhållanden har nationalitetsprincipen i flera fall fått vika för hemvistprincipen under de senare decenniernas reformer på den internationella privaträttens område i Sverige. Denna utveckling, som har haft sin motsvarighet utomlands, har skett mot bakgrund av bl.a. en omfattande diskussion i den juridiska litteraturen (se SOU 1969:60 s. 41 ff och 1987:18 s. 56 ff). Reformerna har rört bl.a. bestämmelserna om äktenskaps ingående och upplösning (se NJA II 1947 s. 430, 1964 s. 429 och 1976 s. 571) och internationella rättsförhållanden rörande adoption (se NJA II 1971 s. 609).

Senast har hemvistprincipen kommit till uttryck i lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor. Enligt huvudregeln i lagen är svenska myndigheter behöriga att behandla en faderskapsfråga när barnet har hemvist i Sverige, och svensk lag skall då i princip tillämpas (se prop. 1984/85:124 och LU 1984/85:38).

Familjelagssakkunnigas nyligen redovisade förslag till lag om internationella familjerättsfrågor (se avsnitt 5.3) bygger som nämnts också i huvudsak på hemvistprincipen. Genomförs förslaget, innebär det att hemvistprincipen har vunnit insteg i Sverige inom större delen av det internationella familjerättsområdet. Förmynderskapslagstiftningen utgör dock ett undantag.

Familjelagssakkunnigas betänkande innehåller en utförlig genomgång av för- och nackdelarna med en tillämpning av hemvistprincipen, och utredningen kan i allt väsentligt ansluta sig till vad de sakkunniga har anfört (se betänkandet s. 69 ff). Utredningen vill särskilt framhålla följande.

En omständighet som allmänt sett har ansetts tala till hemvistprincipens förmån är att en person ofta genom sina personliga förhållanden har en starkare anknytning till det land där han eller hon lever än till medborgarskaplandet. En person anpassar sig som regel också till sin miljö. Beträffande familjelagstiftningen är att märka att den på skilda punkter an knyter till den sociala lagstiftningen i landet. Tillämpas hemvistprincipen, kommer sådana familjerättsliga regler att gälla som står i samklang med sociala värderingar i den miljö där personen i fråga bor. Det är också en fördel om olika familjerättsliga relationer i en familj kan bedömas enligt samma lag. Hemvistprincipen leder i de flesta fall till detta resultat.

Rent praktiskt är det i allmänhet enklare för den enskilde att få klarhet i vilka regler som gäller i hemvistlandet än i

medborgarskapslandet. Hemvistprincipen underlättar också verksamheten för myndigheter och juridiska rådgivare, som får förutsättas vara mera förtrogna med det egna landets interna bestämmelser än med utländska förhållanden.

Vad särskilt gäller förmynderskapsrätten är det angeläget att alla som mera varaktigt vistas här i landet får det skydd som den svenska förmynderskapslagstiftningen avser att ge den enskilde. Den kontroll över förmyndares och motsvarande personers verksamhet som är en viktig del av förmynderskapsrätten försvåras, om den skall skötas från ett annat land.

Vid sidan om skyddsintresset bygger den svenska förmynderskapslagstiftningen också på den principen att ingen skall behöva utsättas för mer ingripande åtgärder än som är klart motiverat. Det är angeläget att denna princip, som ligger bakom bl.a. förslaget att avskaffa omyndigförklaringsinstitutet, får slå igenom beträffande alla som har hemvist här.

När det gäller svenska medborgare som har sitt hemvist utanför Sverige får det i princip förutsättas att deras intressen blir i tillräcklig grad tillgodosedda i hemvistlandet. Praktiska hänsyn talar också starkt mot att låta svensk förmynderskapsrätt gälla beträffande dessa medborgare. Av naturliga skäl har svenska myndigheter begränsade möjligheter att utöva en effektiv kontroll utomlands. Det är också en diskutabel lösning att, som har skett enligt 1904 års lag, låta svensk beskickningspersonal tjänstgöra som överförmyndare.

Mot en tillämpning av hemvistprincipen talar å andra sidan, allmänt sett, att hemvistet som begrepp kan vara svårare att bedöma än medborgarskapet. Vad som bör innefattas i hemvistbegreppet har diskuterats utförligt i olika sammanhang, bl.a. i familjelagssakkunnigas betänkande

(SOU 1987:18 s. 59 ff.). Sammanfattningsvis bör det i princip ställas upp två krav för att en person skall anses ha tagit sitt hemvist i ett land. Personen i fråga skall vara bosatt i det nya landet. Vidare skall han eller hon ha för avsikt att stanna kvar där för en längre obestämd tid framöver. Den nya bosättningen skall alltså vara stadigvarande.

Svårigheterna att bestämma hemvistbegreppet kan innebära problem både för dem som flyttar och för berörda myndigheter. Svårigheterna accentueras genom att människor oftare byter hemvist än nationalitet.

De praktiska svårigheter som kan vara förknippade med hemvistprincipen får emellertid inte överdrivas. I en mycket stor majoritet av fall torde det vara klart var en person har sitt hemvist.

Det bör också framhållas att inte heller tillämpningen av medborgarskapsbegreppet alltid kan ske utan svårighet. De olika ländernas lagstiftning om medborgarskap harmonierar inte. Det finns inget internationellt system som garanterar att en person är medborgare i ett land. Detta har lett till att man har måst ställa upp särskilda regler för statslösa personer i de fall medborgarskapet tillmäts betydelse inom den internationella privaträtten.

En betydande svårighet utgör också de dubbla medborgarskapen. Det finns uppskattningsvis ca 100 000 personer med dubbla medborgarskap i Sverige och flera miljoner i Västeuropa (se SOU 1987:18 s. 73). Utvecklingen synes också gå mot en ökning av antalet dubbla medborgarskap.

Mot bakgrund av vad som nu har anförts finner utredningen att övervägande skäl talar för att hemvistprincipen läggs till grund för regleringen av utomnordiska förmynderskapsfrågor,

på samma sätt som när det gäller nordiska förhållanden. Den närmare innebörden härav kommer att diskuteras i avsnitt 6.3.4-6.3.6. I dessa avsnitt liksom i specialmotiveringen kommer också att beröras vems hemvist det är fråga om, när flera personer är inblandade.

6.3.3 1961 års konvention om skydd för underåriga

1961 års konvention om skydd för underåriga (se avsnitt 5.1) reglerar bl.a. förmynderskapsfrågor. När det gäller lagval och kompetensfrågor utgår konventionen från hemvistprincipen. Konventionen har tillträtts av en rad västeuropeiska stater. Utanför står emellertid bl.a. de nordiska länderna, de östeuropeiska staterna och USA. Som framgått av avsnitt 5.1.3 har konventionen tidigare varit föremål för remissbehandling i Sverige, varvid familjerättskommittén avstyrkte en anslutning. Ett skäl för denna ståndpunkt var att kommittén kände tveksamhet inför en övergång till hemvistprincipen på det aktuella området. Med det synsätt i denna fråga som utredningen för sin del nyss har redovisat bortfaller denna invändning. Det finns bl.a. därför anledning att på nytt överväga om inte Sverige bör ansluta sig till konventionen.

Enligt konventionens art. 1 och 2 är hemviststatens myndigheter behöriga att vidta åtgärder till skydd för en underårigs person eller egendom och de skall därvid tillämpa sitt eget lands lag.

Enligt art. 4 får emellertid medborgarskapsstaten besluta om skyddsåtgärder när den underåriges "intressen kräver" det. Genom den artikeln har således en betydande eftergift gjorts för nationalitetsprincipen. I någon mån kan denna inskränkning i hemviststatens rätt sägas balanseras av föreskrifterna i art. 8-9, som ger behörighet för hemviststaten att vidta åtgärder i de fall barnet eller dess egendom hotas av allvarlig fara eller när brådskande åtgärder av andra skäl behövs.

Det relativt vidsträckta undantag från hemvistprincipen som har gjorts i art. 4 måste betecknas som en svaghet med konventionsregleringen. Härigenom skapas en osäkerhet beträffande tillämplig lag och bestämmelserna kan leda till konflikter mellan olika regelsystem och myndigheter.

Hemvistprincipen luckras också upp genom art. 15, som öppnar möjlighet för en fördrags slutande stat att efter reservation ge hemlandets myndigheter exklusiv behörighet beträffande de förmynderskapsfrågor som följer på vårdnadsbestämmelsernas tillämpning i samband med exempelvis en äktenskapsskillnad.

Praktiska problem kan vidare uppstå genom att konventionen innehåller såväl privaträttsliga som offentligrättsliga regler. Det innebär att konventionen reglerar bl.a. sådana frågor som i Sverige behandlas i lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Sammanfattningsvis anser utredningen att, även om konventionen har vissa förtjänster, främst genom införandet av hemvistprincipen, den samtidigt har sådana svagheter att en svensk anslutning inte kan tillstyrkas. Vid sina kontakter med företrädare för justitiedepartementen i Danmark, Finland, Island och Norge har utredningen erfarit att en anslutning inte heller är aktuell för dessa länders del.

Det kan framhållas att konventionen, vid sidan av förmynderskapsregler, också innehåller bestämmelser om vårdnad. Att bedöma värdet av dessa bestämmelser faller utanför utredningens uppdrag.

Även om Sverige inte ansluter sig till konventionen bör, som utredningen tidigare har förutskickat, innehållet i viss mån kunna beaktas vid utformandet av nya regler för utomnordiska förmynderskapsförhållanden. Utredningen återkommer till detta i det följande.

6.3.4 Svensk domsrätt

En väsentlig fråga i en internationellt privaträttslig reglering är vilka domsrättsbestämmelser som skall gälla, dvs. i vilken utsträckning svenska domstolar och andra svenska myndigheter skall vara behöriga att handlägga mål och ärenden med utländsk anknytning. Föreligger svensk domsrätt, avgör interna processuella bestämmelser vilken domstol eller myndighet i landet som skall ta upp saken.

Familjelagssakkunniga har i sitt betänkande om internationella familjerättsfrågor utförligt diskuterat spörsmål om domsrätt (se SOU 1987:18 s. 112 ff.), och utredningen kan i allt väsentligt ansluta sig till de sakkunnigas synpunkter. Liksom familjelagssakkunniga anser utredningen att svensk domsrätt i första hand bör ses som en form av samhällsservice till berörda parter. Så snart det finns ett praktiskt behov eller ett rimligt intresse av det bör parter beredas möjlighet att få sin sak behandlad av svensk domstol. I en del fall kan emellertid anknytningen till Sverige och svenska intressen vara så svaga att det inte är rimligt att svenska domstolars tid och arbete tas i anspråk.

Utredningen har i avsnitt 6.3.2 funnit övervägande skäl tala för att hemvistprincipen läggs till grund för regleringen beträffande utomnordiska förmynderskapsfrågor, på samma sätt som redan är fallet i nordiska förhållanden. Den diskussion som fördes i det angivna avsnittet tog framför allt sikte på frågan om tillämplig lag. I ännu högre grad än när det gäller lagvalet finns det anledning att tillämpa hemvistprincipen på domsrättsområdet. För de enskilda som berörs är det bekvämast och billigast att processa i det land där de är bosatta. Från samhällets synpunkt är det också angeläget att ställa rättsväsendet till förfogande för alla som har hemvist i landet.

Svenska domstolar och andra svenska myndigheter bör således alltid vara behöriga att ta upp frågor om förordnande av förmyndare, god man eller förvaltare för den som har hemvist i Sverige. En sådan regel överensstämmer med huvudregeln i 1961 års konvention, enligt vilken hemviststatens myndigheter är behöriga att vidta åtgärder till skydd för en underårigs person eller egendom.

Även frågor som gäller ett redan anordnat förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap bör kunna tas upp av svenska myndigheter, om den underårige resp. huvudmannen har sitt hemvist här. Var ställföreträdaren har sitt hemvist bör däremot sakna betydelse. Utredningen återkommer till dessa frågor i specialmotiveringen.

Vad som här kan diskuteras är om behörigheten för svenska domstolar och andra myndigheter bör vidgas utöver vad som följer av hemvistprincipen. Frågan är således om det finns fall där, trots att den person som berörs saknar hemvist i Sverige, anknytningen hit ändå är såpass stark att svensk domsrätt bör föreligga. Enligt den nordiska regleringen är det i princip bara myndigheter i hemviststaten som har rätt att vidta åtgärder. Däremot innehåller, som tidigare nämnts, 1961 års konvention en bestämmelse som ger medborgarskapsstaten rätt att besluta om skyddsåtgärder, när den underåriges intressen kräver det.

Att efter en övergång till hemvistprincipen fortfarande låta svensk domsrätt föreligga beträffande alla svenska medborgare med hemvist utomlands kan inte komma i fråga. Har en svensk medborgare lämnat landet utan att ha annan anknytning hit än medborgarskapet får det i princip anses tillräckligt med den domsrätt som tillkommer myndigheterna i hemviststaten. Endast om dessa myndigheter skulle sakna domsrätt, t.ex. därför att hemviststaten tillämpar nationalitetsprincipen, bör svenska myndigheter tillerkännas behörighet.

Fall kan emellertid förekomma då någon som bor utomlands har egendom här i landet eller i övrigt har intressen som behöver bevakas här, t.ex. därför att han eller hon är arvinge eller testamentstagare efter någon som har avlidit i Sverige. I sådana situationer kan det t.ex. behöva förordnas god man för den bortovarande. För att han eller hon inte skall lida någon rättsförlust bör svenska domstolar vara behöriga att meddela ett sådant förordnande. Behörigheten bör gälla oavsett om den enskilde är svensk medborgare eller ej. De åtgärder som vidtas i Sverige bör emellertid vara av tillfällig natur.

En annan situation då svenska myndigheter rimligtvis bör tillerkännas en viss behörighet är då någon som i och för sig har hemvist utomlands vistas tillfälligt i Sverige och hans eller hennes intressen kräver ett skyndsamt ingripande. Enligt 1904 års lag har svenska domstolar rätt att i en sådan situation vidta interimistiska åtgärder. En motsvarande möjlighet bör finnas enligt den nya lagstiftningen. Även här bör det sakna betydelse om personen i fråga är svensk medborgare eller ej. Vilka åtgärder som kan bli aktuella kommer utredningen att gå närmare in på i specialmotiveringen.

6.3.5 Tillämplig lag

I fråga om lagvalet, dvs. vilket lands lag som skall tillämpas på en förmynderskapsfråga som är anhängig vid en behörig svensk myndighet, gör sig de allmänna synpunkter som tidigare redovisats rörande nationalitets- och hemvistprincipen i hög grad gällande (se avsnitt 6.3.2). Det innebär att svensk lag bör tillämpas i alla förmynderskapsärenden som rör personer med hemvist här i landet. Denna lösning är i överensstämmelse med 1961 års konvention (se art. 2; avsnitt 5.1.2).

Beträffande dem som har hemvist i Sverige bör svensk lag tillämpas inte bara när en svensk domstol eller annan svensk

myndighet skall vidta någon åtgärd, t.ex. förordna förmyndare, god man eller förvaltare, utan också vid bedömningen av vilken rätt att företräda den enskilde som utan särskilt beslut (ex lege) tillkommer föräldrar och andra. På samma sätt bör svensk lag vara tillämplig när det gäller att avgöra i vad mån den som har hemvist i Sverige har rätt att själv företa rättshandlingar. Det innebär bl.a. att svenska regler om myndighetsålder och om behörighet för underåriga att i vissa fall själva bestämma över sin egendom kommer att slå igenom beträffande alla som har hemvist här.

I närmast föregående avsnitt har utredningen föreslagit att svenska domstolar och andra svenska myndigheter i vissa fall skall ha behörighet att vidta åtgärder även beträffande personer med hemvist utomlands. En renodlad tillämpning av hemvistprincipen skulle innebära att svenska myndigheter i dessa fall skulle vara hänvisade att tillämpa hemvistlandets lag. Mot en sådan ordning kan invändas att de åtgärder som svenska myndigheter skall kunna besluta om, när det är fråga om personer med hemvist utomlands, i princip skall vara av interimistisk karaktär. Intresset av att ha så enkla regler som möjligt talar också för att låta lagvalsfrågan avgöras efter samma kriterier som domsrätten.

Enligt utredningens mening talar övervägande skäl för att svensk lag skall tillämpas i alla förmynderskapsfrågor som tas upp av en svensk domstol eller annan svensk myndighet. En sådan lösning stämmer delvis med 1961 års konvention, där det föreskrivs att hemlandets lag skall vara tillämplig i fall då en myndighet i hemlandet tar upp ett ärende beträffande en medborgare med hemvist utomlands.

I det föregående har föreslagits att svensk rätt skall tillämpas i vissa behörighetsfrågor när det gäller personer som har hemvist i Sverige. Är anknytningen svagare, saknas anledning att inte respektera den främmande rättsordningen.

När det gäller att bedöma vilken rätt att företräda en enskild som utan särskilt beslut tillkommer föräldrar eller andra bör således hemvistlandets lag vara tillämplig, om den enskilde har hemvist utomlands. Motsvarande bör gälla den enskildes rätt att själv företa rättshandlingar. Vistas någon tillfälligt här, blir hans eller hennes rättshandlingsförmåga alltså att bedöma enligt hemvistlandets lag.

I 1904 års lag föreskrivs att en rättshandling, som en underårig eller omyndigförklarad utländsk medborgare har företagit i Sverige och som inte gäller enligt hemlandets lag, likväl gäller i Sverige, om behörighet följer av svensk lag och tredje man var i god tro. På motsvarande sätt bör den nya regleringen innehålla en bestämmelse som bl.a. tar sikte på det fallet att någon som inte har hemvist i Sverige har företagit en rättshandling här utan att ha behörighet enligt hemviststatens lag. Rättshandlingen bör då vara bindande mot den som företog den, om behörighet föreligger enligt svensk lag och tredje man var i god tro. En sådan regel kan få betydelse bl.a. i sådana fall då en rättshandling i Sverige företas av en person som har hemvist i en stat där myndighetsåldern är högre än 18 år.

6.3.6 Erkännande av utländska avgöranden

Ytterligare en fråga som bör behandlas i en internationellträttslig reglering på förmynderskapsområdet är i vilken omfattning utländska avgöranden skall erkännas och vara verkställbara här i landet.

Innebörden av att ett utländskt avgörande erkänns i Sverige brukar anges på det sättet att avgörandet har samma rättskraft som ett motsvarande svenskt avgörande. I rättskraften ligger att det utländska avgörandet utgör rättegångshinder för ett mål eller ärende som gäller samma

sak i Sverige samt att det är bindande i alla sammanhang där den fråga som har avgjorts kommer upp till bedömning prejudiciellt här i landet. Med rättskraften sammanhänger också spörsmålet i vad mån ett pågående utländskt förfarande, som kan utmynna i ett avgörande som erkänns här, skall utgöra hinder mot en rättegång här i landet, dvs. frågan om verkan av s.k. lis pendens (pågående rättegång).

För att ett utländskt avgörande skall kunna verkställas här i landet krävs enligt 3 kap. 2 § utsökningsbalken stöd i lag.

Bestämmelser om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden på det familjerättsliga området finns f.n. intagna i olika konventionsbundna författningar. Även den nordiska regleringen är uppdelad på en rad olika författningar och därmed relativt svåröverskådlig. En redogörelse för gällande rätt finns intagen i avsnitt 7 i familjelagssakkunnigas betänkande SOU 1987:18, där också det internationella samarbetet på området finns utförligt redovisat.

För förmynderskapens del gäller inom Norden, som framgår av avsnitt 3.2, att ett avgörande i ett nordiskt land gäller och kan verkställas i övriga nordiska länder utan något stadfästelseförfarande eller annan särskild prövning.

Enligt 1936 års svensk-schweiziska domskonvention (se avsnitt 3.3.2) skall Svea hovrätt pröva förutsättningarna för verkställighet av en schweizisk dom, innan domen får verkställas.

Enligt familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor skall utländska avgöranden i stor utsträckning erkännas och vara verkställbara i Sverige. Motiv för denna ståndpunkt är bl.a. önskemålet att få ett väl fungerande internationellt privaträttsligt system. Detta förutsätter att parter kan lösa sina familjerättsliga tvister på ett slutgiltigt sätt i det land där de lever.

Enligt de sakkunnigas förslag krävs dock genomgående en prövning av Svea hovrätt för att ett utländskt avgörande skall kunna verkställas.

Även på förmynderskapsområdet är det angeläget att så långt möjligt undvika dubbla processer. Principen bör vara att ett utländskt avgörande som har meddelats eller annars gäller i den stat där den som avgörandet rör hade sitt hemvist skall erkännas i Sverige. Normalt torde det bli fråga om avgöranden som inte kräver några verkställighetsåtgärder. Skulle emellertid ett avgörande innefatta ett krav på fullgörelse, t.ex. förpliktelse för någon att lämna ut viss egendom, bör det, på samma sätt som enligt familjelagssakkunnigas förslag, fordras en prövning av Svea hovrätt för att verkställighet skall kunna äga rum här i landet.

Den nu föreslagna ordningen har en motsvarighet i 1961 års konvention. Åtgärder som har vidtagits av behöriga myndigheter skall enligt art. 7 i konventionen erkännas i alla fördragsslutande stater (se avsnitt 5.1.2). För verkställighet i en annan stat krävs dock enligt artikeln att stöd finns i den statens lag eller kan grundas på en annan konvention eller överenskommelse.

Lika litet som när det gäller sådana avgöranden som omfattas av familjelagssakkunnigas förslag bör det ställas upp något krav på ömsesidigt erkännande, dvs. erkännande även från den främmande statens sida av svenska beslut, för att ett avgörande på förmynderskapsområdet skall tillerkännas giltighet i Sverige. Det skall inte heller behöva ske någon kontroll av att den utländska myndigheten vid sitt avgörande har tillämpat "rätt" materiell lag. I dessa frågor får utredningen hänvisa till vad som har anförts av familjelagssakkunniga (SOU 1987:18 s. 156 ff).

På samma sätt som har skett i familjelagssakkunnigas lagförslag och i andra motsvarande lagar bör det emellertid i

den nu aktuella regleringen på förmynderskapsområdet föras in vissa bestämmelser om hinder för erkännande av ett utländskt avgörande i det enskilda fallet. Erkännande bör sålunda vägras, om det har förekommit allvarliga brister i det utländska förfarandet, såsom att en part inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan. Vidare bör hinder för erkännande kunna föreligga, om det utländska avgörandet konkurrerar med ett svenskt eller ett annat utländskt avgörande eller med ett här i landet eller utomlands pågående rättsligt förfarande. Slutligen bör erkännande av ett utländskt avgörande kunna vägras, om avgörandet strider mot grunderna för den svenska rättsordningen (ordre public).

Även om det inte fanns något att erinra mot ett utländskt avgörande vid den tidpunkt då det meddelades, kan förhållandena senare ha ändrats på ett sätt som gör att avgörandet inte längre bör gälla. Inom familjerätten finns flera exempel på bestämmelser som gör det möjligt att riva upp ett avgörande i en sådan situation.

Genomförs förslaget om upphävande av omyndigförklaringsinstitutet m.m., är det angeläget att den nya ordningen får slå igenom beträffande alla som har hemvist i Sverige. På samma sätt som när det gäller nordiska medborgare bör principen vara att ingen utomnordisk medborgare med hemvist här skall vara omyndigförklarad. Om en person som har blivit omyndigförklarad i ett annat land senare flyttar hit, bör alltså, utan hinder av omyndigförklaringen, god man eller förvaltare kunna förordnas för personen i fråga. Meddelas ett sådant förordnande, skall domstolen samtidigt förklara att det utländska avgörandet inte längre skall gälla. Ett utländskt avgörande som rör en person med hemvist i Sverige och som innefattar en omyndigförklarande e.d. bör emellertid kunna fränkännas giltighet även utan att det samtidigt förordnas en ny ställföreträdare.

När det slutligen gäller frågan vilka rättsverkningar som skall tillerkännas ett utländskt avgörande med giltighet i Sverige bör rimligtvis den utländska lagen vara avgörande. I godtroende tredje mans intresse bör emellertid ställas upp en regel som innebär bl.a. att en rättshandling som har företagits här i Sverige och som är i överensstämmelse med svensk lag kan tillerkännas giltighet även om den som företog rättshandlingen inte skulle ha varit behörig enligt den utländska lagen.

6.4   Ikraftträdande m.m.

Som tidigare berörts är reformen om avskaffande av omyndigförklaringsinstitutet m.m. avsedd att träda i kraft den 1 januari 1989 (se prop. 1987/88:32). När det gäller de nu förordade ändringarna i den nordiska regleringen, som i sin helhet är föranledda av omyndigförklaringsreformen (se avsnitt 6.2), är det önskvärt att de kan träda i kraft vid samma tidpunkt.

Den nya reglering som utredningen föreslår i fråga om de utomnordiska förhållandena (avsnitt 6.3) är endast delvis föranledd av den nyssnämnda reformen. Den utomnordiska regleringen är också såpass omfattande att det med hänsyn härtill är tveksamt om den kan träda i kraft så snart som den 1 januari 1989. Härtill kommer att regleringen är avsedd att ingå som en del i den lag om internationella familjerättsfrågor som har föreslagits av familjelagssakkunniga. Regleringen kan alltså inte träda i kraft tidigare än den lagen.

Med hänsyn till vad som nu har sagts kan det finnas anledning att som ett provisorium göra sådana ändringar i 1904 års lag som är direkt motiverade av omyndigförklaringsreformen. Dessa ändringar skulle i så fall träda i kraft samtidigt med den reformen, den 1 januari 1989.

De provisoriska ändringarna bör framför allt avse 5 kap. i 1904 års lag, som reglerar frågor om förmynderskap för omyndigförklarade. Dessutom behövs en mindre ändring i de gemensamma bestämmelserna i 7 kap. Däremot torde 4 kap., som handlar om förmynderskap för underåriga, tills vidare kunna lämnas oförändrat.

I 5 kap. bör de bestämmelser där det talas om omyndigförklaring enligt svensk rätt ändras så, att det i stället talas om förordnande av förvaltare och förvaltarskap. Därutöver synes kapitlet till vidare kunna lämnas oförändrat i sak. Det innebär bl.a. att det liksom hittills i princip bör vara den enskildes medborgarskap som är avgörande för vilket lands lag som skall tillämpas.

De provisoriska ändringar som kan behöva göras i 1904 års lag kommer att behandlas närmare i specialmotiveringen.

Utredningens lagförslag kräver vissa övergångsbestämmelser. Bl.a. behövs regler om i vad mån ett förfarande som före de nya bestämmelsernas ikraftträdande har inletts vid en svensk domstol skall fortsätta. När det gäller de utomnordiska förhållandena kan också lagvalsfrågan behöva regleras. Vidare bör en regel ställas upp som förhindrar att rättshandlingar som är giltiga enligt äldre lag förlorar sin giltighet i och med att de nya bestämmelserna träder i kraft.

Familjelagssakkunnigas lagförslag innehåller övergångsbestämmelser i de nu angivna frågorna (se SOU 1987:18 s. 332 ff.). Dessa torde till stor del kunna tjäna som mönster för den övergångsreglering som behövs på förmynderskapsområdet. Utformningen av övergångsbestämmelserna till de nya reglerna i fråga om utomnordiska förhållanden blir emellertid delvis beroende av om 1904 års lag ändras provisoriskt eller ej. Med hänsyn bl.a. härtill har utredningen avstått från att nu utarbeta något förslag till övergångsbestämmelser.

De förslag som utredningen lägger fram är sammantagna inte ägnade att medföra några ökade kostnader för staten eller kommunerna. Det förhållandet att svenska myndigheter i ökad utsträckning kommer att få befatta sig med utländska medborgare som har hemvist i Sverige torde uppvägas av att sysslandet med svenskar utomlands blir mindre. En kostnadsbesparing uppstår bl.a. genom att svensk diplomatisk eller konsulär personal inte längre skall tjänstgöra som överförmyndare (se vidare specialmotiveringen).

7 SPECIALMOTIVERING

7.1 Inledning

Utredningens förslag innebär för det första att bestämmelser om förmynderskap m.m. förs in i ett nytt 5 kap. i familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor och att vissa ändringar görs i de gemensamma bestämmelserna i lagen. Till följd därav kan lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap upphöra att gälla. Utredningen föreslår också vissa ändringar i 1931 års förordning angående de nordiska förhållandena. För den händelse 1904 års lag under en övergångstid skall vara kvar läggs förslag fram om provisoriska ändringar i den lagen.

Avsnitt 7.2 innehåller specialmotivering till de nya bestämmelserna i 5 kap. lagen om internationella familjerättsfrågor, liksom till övriga ändringsförslag beträffande den lagen. Ändringarna i 1931 års förordning kommenteras i avsnitt 7.3, medan de provisoriska ändringarna i 1904 års lag behandlas i avsnitt 7.4.

Hänvisningarna till lagrum i föräldrabalken (FB) avser den lydelse de har enligt lagrådsremissen den 24 september 1987.

7.2 Lagen om internationella familjerättsfrågor

Förslaget från familjelagssakkunniga till en ny lag om internationella familjerättsfrågor omfattar sex kap., där 5 kap. handlar om arv och 6 kap. innehåller gemensamma bestämmelser. Enligt förmynderskapsutredningens förslag skall förmynderskapsfrågor regleras i 5 kap. och bestämmelser om arv resp. gemensamma bestämmelser tas in i 6 kap. resp. ett nytt 7 kap.

Det nya 5 kap. om förmynderskap m.m. har i stort sett samma disposition som övriga kapitel. De gemensamma bestämmelserna i lagen är avsedda att tillämpas också på förmynderskapsfrågorna.

Som nämnts i allmänmotiveringen är avsikten att endast utomnordiska förhållanden skall omfattas av den nya regleringen. Denna ordning följer av den föreslagna 7 kap. 11 § (6 kap. 11 § enligt familjelagssakkunnigas förslag), där det anges att lagen inte tillämpas i den mån avvikande bestämmelser på grund av överenskommelser gäller i förhållande till vissa främmande stater. För förmynderskapsfrågornas del regleras nordiska förhållanden i avsnitt III i 1931 års nordiska konvention (SÖ 1931:19; se avsnitt 3.2).

Det föreslagna 5 kap. i lagen om internationella familjerättsfrågor ersätter helt och hållet 4 och 5 kap. i 1904 års lag. Dessa kapitel kan därför, jämte det kvarvarande 7 kap. med vissa gemensamma bestämmelser, upphöra. Därmed kan också lagen i dess helhet upphävas, eftersom övriga kapitel antingen redan tidigare har upphört att gälla eller ersätts av familjelagssakkunnigas förslag.

5 kap. Förmynderskap m.m.

Kapitlet motsvarar delvis vad som nu regleras i 4 och 5 kap. i 1904 års lag men innehåller även nya bestämmelser. Kapitlet innehåller för det första regler om ställföreträderskap utan särskilt beslut (1 §). Vidare finns bestämmelser om svenska myndigheters behörighet och tillämplig lag (2-3 §§). Slutligen finns föreskrifter om erkännande av utländska avgöranden m.m. samt verkan av vissa rättshandlingar (4-9 §§).

Ställföreträdarskap utan särskilt beslut

1 § Beträffande den rätt att företräda någon som utan särskilt beslut tillkommer en förälder eller annan liknande ställföreträdare tillämpas lagen i den stat där den som företräds har hemvist. Detsamma gäller den enskildes rätt att själv företa rättshandlingar.

Den inledande paragrafen innehåller bestämmelser om tillämplig lag när det gäller att bestämma dels vissa personers behörighet att utan särskilt beslut (ex lege) företräda någon annan, dels enskilda personers rätt att själva företa rättshandlingar. I första hand är det fråga om underåriga och deras föräldrar. För att ett ställföreträdarskap av annat slag skall uppkomma, krävs enligt svensk rätt ett särskilt beslut, och därmed är förevarande paragraf inte tillämplig (se i stället 3 § andra stycket). Enligt andra länders rättssystem kan det emellertid förekomma att även andra än föräldrar är ställföreträdare utan särskilt förordnande.

Enligt paragrafen bestäms den behörighet som det där är fråga om av lagen i den underåriges eller huvudmannens hemviststat. För en underårig med hemvist i Sverige bestäms således, oberoende av nationaliteten, föräldrars rätt som förmyndare helt av FB:s regler. FB tillämpas också i fråga om rätten för en underårig med hemvist i Sverige att själv företa rättshandlingar (9 kap. 1-5 §§ FB). Även om myndighetsåldern och därmed rätten att ingå rättshandlingar enligt den underåriges hemlands lag avviker från svenska bestämmelser, tillämpas alltså enbart den svenska lagen, om den underårig har hemvist här (jfr art. 12 i 1961 års konvention).

För den som har hemvist i ett annat land än Sverige tillämpas det landets lag i fråga om de förhållanden som avses i bestämmelsen. Om en underårig vistas här endast tillfälligt, blir alltså hemviststatens lag bestämmande för hans eller

hennes behörighet att ingå rättshandlingar här. Till skydd för godtroende tredje man finns emellertid en undantagsregel i 9 §.

Med hemviststatens lag avses enbart statens interna rätt och inte dess internationellrättsliga bestämmelser, dvs. renvoi innefattas inte. Det innebär att, om exempelvis en tysk medborgare med hemvist i Frankrike vistas tillfälligt här i landet, hans eller hennes behörighet bestäms efter fransk och inte tysk rätt, även om den franska internationella privaträtten skulle hänvisa till tysk lag.

I 1961 års konvention regleras frågan om behörighet för föräldrar m.fl. i art. 3.

Förmynderskap m.m. på grund av myndighets beslut

2 § Frågor om förordnande av förmyndare, god man eller förvaltare och andra förmynderskapsrättsliga frågor får tas upp av svensk domstol eller annan svensk myndighet, om den underårige eller den som frågan annars gäller har hemvist i Sverige.

Om en fråga som avses i första stycket gäller en svensk medborgare med hemvist utomlands, är svenska myndigheter behöriga att ta upp frågan, såvida hemviststatens myndigheter saknar behörighet.

I fråga om den som utan att ha hemvist i Sverige vistas här, har egendom här eller annars behöver få sin rätt bevakad här får svensk myndighet ta upp frågor om tillfälligt förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap.

I paragrafen behandlas frågan om svensk domsrätt. Enligt huvudregeln i första stycket får svensk domstol eller annan svensk myndighet ta upp frågor som rör förordnande av förmyndare, god man eller förvaltare och andra förmynderskapsrättsliga frågor, om den underårige eller den som frågan annars gäller har hemvist i Sverige.

Under bestämmelsen faller frågor som rör förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap enligt FB och annan förmynderskapsrättslig lagstiftning. Frågor om exempelvis god man enligt fastighetsbildningslagen (1970:988) eller vattenlagen (1983:291) omfattas inte, lika litet som god man som utses enligt lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt (se vidare utredningens betänkande SOU 1986:50 s. 105).

När det gäller förordnande av en sådan processuell god man som avses i 20 kap. 2 § FB behöver den nu aktuella bestämmelsen inte återopas, eftersom förordnandet förutsätter att talan redan har väckts. Frågan om förordnande av god man i det fallet följer därför enbart de interna reglerna.

Frågor som enbart rör vårdnad utan någon anknytning till förmynderskap omfattas inte heller av den aktuella behörighetsbestämmelsen.

Förutsättningen för svensk domstols eller annan svensk myndighets behörighet är att den som frågan gäller har hemvist i Sverige. Vad som avses med hemvist framgår av 7 kap. 2 § i lagen (6 kap. 2 § familjelagssakkunnigas förslag). Det avgörande är således om den berörde är bosatt i Sverige och bosättningen med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt måste anses stadigvarande.

Av 7 kap. 4 § (jfr 6 kap. 4 § i de sakkunnigas förslag) framgår att en ändring av hemvist sedan ett ärende anhängiggjorts inte påverkar domstolens eller myndighetens behörighet.

Vilken domstol eller myndighet i landet som har behörighet att handlägga frågan, sedan svensk domsrätt har konstaterats, avgörs av de interna svenska forumreglerna (se 12 kap. 1 § FB jfrd med 10 kap. 1 och 7 §§ rättegångsbalken). Vid sidan av domstolarna är det enligt nuvarande bestämmelser

överförmyndare (överförmyndarnämnder) som kan komma att ta upp förmynderskapsfrågor.

Eftersom en person kan ha hemvist i Sverige, trots att mantalsskrivning enligt folkbokföringsbestämmelserna inte föreligger (jfr 10 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken), kan det någon gång finnas behov av ett reservforum. Enligt 7 kap. 1 §, som delvis motsvarar 6 kap. 1 § i familjelagssakkunnigas förslag, är Stockholms tingsrätt resp. överförmyndaren i Stockholm behörig, om någon annan behörig domstol eller överförmyndare inte finns (jfr 12 kap. 1 § andra stycket FB).

Görs en ansökan om förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap, är det den som ansökningen gäller som skall ha den förutsatta anknytningen till Sverige. Om exempelvis en förmyndare skall förordnas för en underårig i anledning av båda föräldrarnas död erfordras således att den underåriga har hemvist här i landet för att svensk domstol skall vara behörig. Är sökanden en annan person än den som skall ha en ställföreträdare, exempelvis en släkting (jfr 11 kap. 15 § FB), är det utan betydelse för domsrätten om den personen har hemvist i Sverige eller inte.

Uppkommer en fråga om ett redan beslutat förmynderskap, godmanskap eller förvaltarskap är svenska myndigheter behöriga att ta upp frågan så länge den underåriga resp. huvudmannen har hemvist i Sverige. Så länge denna anknytning består prövar alltså svensk domstol eller överförmyndare alla frågor som rör förvaltningen, däribland ärenden om exempelvis arvode till ställföreträdaren. Även frågor om omprövning eller upphörande av ett godmanskap eller förvaltarskap behandlas här i landet.

Flyttar den underåriga resp. huvudmannen utomlands, förlorar i princip svenska myndigheter sin behörighet enligt första stycket. Detta gäller även om ställföreträdaren skulle bo kvar i Sverige. Vissa eftersläpande frågor bör dock kunna

prövas här. Sålunda bör ställföreträdarens anspråk på arvode, i den mån det hänför sig till den tid då den underårige eller huvudmannen hade hemvist i Sverige, tas upp av den svenske överförmyndaren. På samma sätt bör redovisning över förvaltningen under samma tid lämnas till överförmyndaren i Sverige. Denne har också behörighet att exempelvis ta emot sluträkning från ställföreträdare vars uppdrag har upphört i samband med den underåriges eller huvudmannens byte av hemvist.

Till de frågor som omfattas av behörighetsbestämmelsen i första stycket hör dock inte tvister på grund av förmyndares, god mans eller förvaltares förvaltning. Sådana frågor avgörs redan i dag efter särskilda forumregler (jfr 10 kap. 7 § rättegångsbalken och Dennemark, Om svensk domstols behörighet i internationella förmögenhetsrättsliga mål s. 194 f.).

I andra stycket föreskrivs att svenska myndigheter är behöriga att ta upp frågor enligt första stycket när det gäller en svensk medborgare med hemvist utomlands, om behörighet inte föreligger för hemviststatens myndigheter.

Bestämmelsen innebär att nationalitetsprincipen undantagsvis skall tillämpas, om hemvistlandets myndigheter inte anser sig kunna ta upp en fråga om förmynderskap eller liknande. Anledningen till detta kan vara att hemvistlandet tillämpar nationalitetsprincipen och därför anser att endast medborgarskapslandets myndigheter är behöriga. Om svenska myndigheter i ett sådant fall inte kunde ta upp frågan, skulle någon prövning över huvud taget inte kunna ske, även om det exempelvis fanns ett uttalat skyddsbehov för den enskilde.

Innan en svensk domstol eller överförmyndare kan ta upp en fråga med stöd av förevarande bestämmelse, måste det finnas en utredning om att hemviststatens myndigheter inte är behöriga. En redovisning av hemviststatens regler torde ofta

kunna lämnas av den svenska beskickningen i hemviststaten. Det får i första hand ankomma på sökanden att förebbringa den utredning som kan erfordras. Någon mera omfattande redovisning torde i de flesta fall inte behövas.

Enligt tredje stycket kan en svensk domstol eller annan svensk myndighet vara behörig att ta upp frågor om tillfälligt förmyndarskap, godmanskap eller förvaltare. Behörighet föreligger, om frågan gäller någon som utan att ha hemvist i Sverige

1. vistas här,
2. har egendom här eller
3. annars behöver få sin rätt bevakad här.

Samtliga tre fall förutsätter att situationen är sådan att det kan sägas föreligga fara i dröjsmål.

I det första fallet kan det bli aktuellt att exempelvis anordna ett tillfälligt förmyndarskap enligt 10 kap. 15 § FB eller förordna en tillfällig god man eller förvaltare enligt 11 kap. 18 § FB. Det kan vara nödvändigt att ett sådant beslut meddelas för att undvika att någon som vistas här lider en rättsförlust. Om ett beslut i hemviststaten kan avvaktas utan olägenhet, bör emellertid den svenska myndigheten inte vidta någon åtgärd. Skulle ett svenskt förordnande meddelas, bör det upphävas så snart det visar sig att en mera permanent åtgärd, som tillgodoser det uppkomna skyddsintresset, har vidtagits i hemviststaten eller något annat behörigt land.

Ett exempel på en situation som kan kräva ett snabbt myndighetsingripande är då en underårig flykting har kommit till Sverige utan föräldrar eller annan ställföreträdare. Det kan då finnas anledning för berörd överförmyndare att ansöka om ett godmansförordnande, och ett sådant förordnande kan meddelas av svensk domstol med stöd av den aktuella

bestämmelsen. Andra fall där det kan bli aktuellt att återropa bestämmelsen är då ett utländskt barn har kommit till Sverige för att adopteras men adoptionen inte fullföljs eller ännu inte hunnit fullföljas eller om annars den familjerättsliga situationen är oklar (jfr JO 1979/80 s. 250 och Pålsson, Svensk rättspraxis i internationell familje- och arvsrätt s. 144). Övergår vistelsen sedermera i hemvist, är det möjligt att med stöd av 1 § första stycket förordna förmyndare för barnet i de fall som nu har nämnts.

Enligt det andra fallet kan exempelvis god man eller förvaltare förordnas för den som har egendom här i landet utan att själv bo här. Även i det fallet finns den begränsningen att det skall vara fråga om ett tillfälligt förordnande. Såväl fast som lös egendom omfattas.

Ett exempel på fall då bestämmelsen kan behöva tillämpas är att det skall företas en rättshandling mellan en underårig och hans eller hennes förmyndare beträffande egendom som finns här i landet. Svensk domstol kan då förordna god man enligt 11 kap. 2 § FB.

Enligt 7 kap. 6 § (6 kap. 6 § i de sakkunnigas förslag) är fordringar som är knutna till en gäldenär eller till en bank eller ett försäkringsbolag med hemvist resp. rörelse här i landet att anse som egendom som är belägen här.

Om en bortovarande persons rätt inte är knuten till någon bestämd egendom men ändå behöver bevakas här, är enligt det tredje fallet svensk domstol eller myndighet likaså behörig. Med stöd av denna bestämmelse kan god man förordnas i alla situationer som avses i 11 kap. 2 eller 3 §§ FB. Häri innefattas bl.a. bevakning av någons rätt i ett dödsbo. Svensk domstol kan också förordna tillfällig ersättare för förmyndare enligt 11 kap. 1 § FB.

Även i det tredje fallet är det bara tillfälliga åtgärder som kan vidtas. Om det t.ex. med stöd av lagrummet har förordnats en god man med uppgift att bevaka en omyndigs rätt i ett dödsbo här i landet, skall förordnandet upphöra så snart det konstateras att det finns en behörig ställföreträdare enligt hemviststatens lag med möjlighet att företräda den omyndige i behövlig utsträckning.

Någon direkt motsvarighet till förevarande paragraf finns inte i 4 eller 5 kap. 1904 års lag; jfr dock 4 kap. 1 och 2 §§ samt 5 kap. 1 och 2 §§ i lagen.

För de nordiska förhållandenas del finns den närmaste motsvarigheten i 14 och 15 §§ i 1931 års förordning.

I 1961 års konvention regleras behörighetsfrågor i art. 1 och 4-6 samt 8-9.

3 § I frågor som enligt 2 § tas upp av svensk domstol eller annan svensk myndighet tillämpas svensk lag.

Rättsverkningarna av avgöranden som har meddelats med stöd av 2 § bedöms enligt svensk lag.

I paragrafens första stycke föreskrivs att i de frågor som enligt 2 § tas upp av svensk domstol eller annan svensk myndighet tillämpas svensk lag. Är det aktuellt att förordna förmyndare, god man eller förvaltare, gäller sålunda de förutsättningar för ett sådant förordnande som har ställts upp i FB (se 10 kap. samt 11 kap. 1-4 och 7 §§). Vidare skall de processuella bestämmelserna i FB tillämpas. Har förordnande meddelats, blir sedan FB:s regler om inskrivning m.m. tillämpliga.

Även prövningen av huruvida någon är underårig skall ske enligt svensk lag. Detta är en avvikelse från 1961 års konvention (se avsnitt 5.1.1), enligt vilken (art. 12) en underårig är varje person som är att anse som underårig såväl enligt sitt hemlands som enligt hemviststatens lag.

Svensk lag tillämpas också när det är fråga om åtgärder beträffande en svensk medborgare utomlands med stöd av 2 § andra stycket eller tillfälliga åtgärder enligt 2 § tredje stycket. Om överförmyndaren enligt det tidigare angivna exemplet har ansökt om godmansförordnande beträffande en underårig flykting som har kommit till Sverige, behöver tingsrätten inte undersöka vad reglerna föreskriver i den underåriges hemland utan kan meddela förordnande med hänvisning till 2 § tredje stycket ovan och 11 kap. 1 § FB. Även i det fallet skall inskrivning ske enligt FB:s regler. Eftersom det är fråga om en person med hemvist utomlands, får inskrivning ske vid Stockholms tingsrätt (jfr 7 kap. 1 § första stycket).

Enligt 1904 års lag kan regeringen förordna svenska diplomatiske eller konsulära tjänstemän att vara överförmyndare, när förmynderskap anordnas för svenska medborgare med hemvist utomlands. Utredningen har inte funnit anledning att föreslå någon motsvarande ordning för de undantagsfall då det enligt 2 § andra eller tredje stycket vidtas åtgärder beträffande en person med hemvist utanför Sverige, särskilt som det i princip blir fråga om tillfälliga åtgärder. Överförmyndartillsynen får alltså i dessa fall skötas från Sverige, varvid överförmyndaren i Stockholm enligt 7 kap. 1 § andra stycket blir behörig överförmyndare.

I 1904 års lag finns den närmaste motsvarigheten till den nu diskuterade bestämmelsen i 4 kap. 1 och 2 §§ och 5 kap. 1 och 2 §§, medan en motsvarighet för nordisk del finns i 16 och 19 §§ i 1931 års förordning.

Frågan om vilken lag som skall tillämpas av hemviststatens myndigheter regleras i 1961 års konvention i art. 2.

Enligt andra stycket skall rättsverkningarna av avgöranden som har meddelats med stöd av 2 § bedömas enligt svensk lag. Det gäller bl.a. hur långt behörigheten för en

ställföreträdare sträcker sig och vilken rätt att företa rättshandlingar som tillkommer den enskilde själv (jfr 1 och 8 §§). En godtroende tredje man skyddas emellertid enligt 9 §.

Erkännande av utländska avgöranden m.m.

4 § Ett lagakraftvunnet avgörande av utländsk domstol eller annan utländsk myndighet i en fråga som rör förmynderskap, godmanskap eller annat liknande ställföreträdarskap gäller i Sverige, om avgörandet har meddelats eller annars gäller i den stat där den som hade eller genom avgörandet fick ställföreträdare hade hemvist.

Paragrafen innebär att vissa utomnordiska avgöranden på förmynderskapsområdet gäller även i Sverige. En förutsättning är att avgörandet har vunnit laga kraft. Vidare krävs att avgörandet har meddelats i den enskildes hemviststat eller att det gäller där, fast det har meddelats i ett annat land. Här får alltså hemviststatens internationellt privaträttsliga regler betydelse. Det saknar däremot betydelse om personen i fråga är svensk eller utländsk medborgare.

Under paragrafen faller inte endast konstitutiva avgöranden, dvs. sådana som medför nya rättsförhållanden, utan även verkställbara avgöranden på förmynderskapsrättens område. Det kan i det senare fallet exempelvis gälla rätten för en förordnad förmyndare att få ut egendom som hör under hans förvaltning. Av 6 § framgår emellertid att verkställighet i Sverige inte får ske förrän efter särskild prövning.

Det utländska avgörandet skall gälla förmynderskap, godmanskap eller något annat liknande ställföreträdarskap. Härmed avses bl.a. de system med kuratel, som finns enligt vissa främmande rättsordningar och som innebär att någon ställs under en annans ställföreträdarskap och får sin rättshandlingsförmåga begränsad (när det gäller beskrivning av kuratel hänvisas bl.a. till utredningens tidigare betänkande 1986:50 s. 156 ff.)

För nordiska förhållanden gäller i stället 22 § i 1931 års förordning.

Frågor om erkännande och verkställighet regleras i 1961 års konvention i art. 7 samt 10 och 11.

5 § Det utländska avgörandet gäller dock inte i Sverige,
 1. om det har meddelats mot en part som inte har gått i svaromål och som inte har fått kännedom om den väckta talan i tillräcklig tid för att kunna svara i saken eller om en part annars inte har fått rimliga möjligheter att föra sin talan i det utländska förfarandet,
 2. om avgörandet strider mot ett svenskt avgörande,
 3. om avgörandet strider mot ett här i landet giltigt utländskt avgörande i ett förfarande som började tidigare än det andra utländska förfarandet,
 4. om det i Sverige pågår ett förfarande som kan utmyнна i ett motstridigt avgörande, eller
 5. om det utomlands pågår ett förfarande som kan leda till ett motstridigt avgörande, såvida det förfarandet har börjat tidigare än det andra utländska förfarandet och kan antas leda till ett här i landet giltigt avgörande.

I paragrafen anges i fem punkter fall då ett utländskt avgörande inte gäller i Sverige. Paragrafen motsvarar vad som i familjelagssakkunnigas förslag till lag om internationella familjerättsfrågor föreskrivs i bl.a. 3 kap. 5 §.

Beträffande den närmare beskrivningen av de olika fall då ett avgörande inte skall erkännas hänvisas till familjelagssakkunnigas betänkande SOU 1987:18 s. 247 ff.

Förutom med stöd av förevarande paragraf kan erkännande också vägras enligt ordre public-regeln i 7 kap. 10 § (6 kap. 10 § i de sakkunnigas förslag).

6 § Ett utländskt avgörande som gäller här i landet skall prövas av Svea hovrätt innan verkställighet får ske.

Bestämmelsen innebär att ett utländskt avgörande inte kan verkställas i Sverige utan föregående s.k. exekvaturprövning av Svea hovrätt. Bestämmelsen kan bli tillämplig, om det utländska avgörandet gäller exempelvis en förmyndares eller

motsvarande ställföreträdarens rätt att komma i besittning av egendom som omfattas av hans förvaltning. Verkställighet kan då behöva ske beträffande egendom här i landet.

Motsvarande bestämmelser om exekvaturprövning av Svea hovrätt finns i familjelagssakkunnigas lagförslag (se t.ex. 3 kap. 8 §).

Ytterligare föreskrifter om prövning av utländska avgöranden i Svea hovrätt ges i 7 kap. 7-9 §§ (6 kap. 7-9 §§ i de sakkunnigas förslag). Dessa föreskrifter är tillämpliga också på avgöranden enligt 4 §.

7 § I fråga om den som har hemvist i Sverige får, utan hinder av att ett utländskt avgörande gäller enligt 4 §, förmyndare, god man eller förvaltare förordnas enligt svensk lag. I samband därmed skall domstolen förklara att det utländska avgörandet, i den mån det strider mot förordnandet, inte längre skall gälla.

Även i övrigt får svensk domstol förklara att ett utländskt avgörande som avses i 4 § inte längre skall gälla, om det avser någon som har hemvist i Sverige. Härvid tillämpas vad som i svensk lag är föreskrivet om upphörande av förvaltarenskap.

I paragrafen öppnas enligt första stycket en möjlighet för svensk domstol att i fråga om den som har hemvist här förordna förmyndare, om personen är underårig, eller god man eller förvaltare enligt svensk lag, utan hinder av att ett giltigt utländskt avgörande föreligger beträffande personen i fråga. I samband med att ett förordnande meddelas skall domstolen förklara att det utländska avgörandet, i den mån det strider mot förordnandet, inte längre skall gälla. Bestämmelserna gör det möjligt att exempelvis för en omyndigförklarad person som har hemvist i Sverige förordna god man enligt 11 kap. 4 § FB eller förvaltare och samtidigt förklara att den utländska omyndigförklaringen inte längre skall gälla.

Möjligheten att på detta sätt meddela ett svenskt förordnande som strider mot ett tidigare utländskt avgörande är inte begränsad exempelvis till fall då det utländska avgörandet på grund av ändrade förhållanden inte längre är förenligt med personens bästa (jfr art. 10 i 1980 års Europarådskonvention; se avsnitt 5.2.1). Den förändring som ett byte av hemvist medför har här ansetts tillräcklig.

Enligt andra stycket kan en svensk domstol, även om det inte meddelas ett sådant förordnande som avses i första stycket, förklara att ett avgörande enligt 4 § inte längre skall gälla, om den enskilde har hemvist i Sverige. Inte heller här ställs det upp något krav på ändrade förhållanden, utöver bytet av hemvist. Bestämmelsen gör det möjligt att exempelvis häva en omyndigförklaring utan att ersätta förmynderskapet med någon annan form av ställföreträdarskap.

Enligt en särskild bestämmelse skall de svenska regler som gäller om upphörande av förvaltarskap tillämpas i de fall som omfattas av andra stycket. Härmed avses exempelvis reglerna om vem som kan göra ansökan hos domstol och hur domstolsprövningen går till (11 kap. 19 och 21 §§ FB).

Som har anförts i den allmänna motiveringen är det angeläget att reformen om avskaffande av omyndigförklaringsinstitutet får slå igenom beträffande alla som har hemvist i Sverige. Om en svensk överförmyndare får reda på att en omyndigförklarad person har flyttat till Sverige och fått hemvist i hans distrikt, åligger det honom att ta de initiativ som behövs för att omyndigförklaringen skall upphöra att gälla. Det blir då aktuellt att tillämpa antingen första eller andra stycket i förevarande paragraf.

För de nordiska förhållandena föreslås motsvarande bestämmelser i 19 § och i en ny 21 a § i 1931 års förordning (se avsnitt 7.3).

8 § Rättsverkningarna av ett utländskt avgörande som enligt 4 § skall gälla i Sverige bedöms enligt lagen i det land där avgörandet har meddelats.

Enligt paragrafen bedöms rättsverkningarna av ett avgörande som enligt 4 § skall gälla här i landet enligt lagen i det land där det har meddelats. De rättsverkningar som avses är bl.a. behörigheten för en förordnad ställföreträdare att företräda sin huvudman och den enskildes rätt att själv ingå rättshandlingar (jfr 1 § och 3 § andra stycket). Lagen i den stat där det utländska avgörandet har meddelats blir således bestämmande för vilken behörighet som exempelvis tillkommer en kurator eller vilken inskränkning i rättshandlingsförmågan ett beslut om kuratel innebär för huvudmannen. Godtroende tredje man skyddas emellertid även här genom 9 §.

Verkan av vissa rättshandlingar

9 § Oavsett vad som föreskrivs i 1 §, 3 § andra stycket och 8 §, är en rättshandling som någon har företagit i Sverige eller utomlands bindande mot den som företog rättshandlingen, om behörighet förelåg enligt lagen i det land rättshandlingen företogs och den mot vilken rättshandlingen företogs var i god tro.

Om verkan av förbindelse enligt växel eller check finns särskilda bestämmelser.

Enligt första stycket är den som företar en rättshandling i Sverige eller utomlands bunden enligt lagen i det land där rättshandlingen företogs i förhållande till en godtroende motpart, även om behörighet inte skulle föreligga enligt hemviststatens lag. Detta gäller oavsett om det är fråga om en behörighet som följer direkt av lag enligt 1 § eller om behörigheten är en rättsverkan av ett svenskt eller utländskt avgörande (3 § andra stycket resp. 8 §).

Bestämmelsen är tillämplig på rättshandlingar som ingås antingen av den enskilde själv eller av hans eller hennes ställföreträdare. Om en artonåring som har hemvist i ett land med högre myndighetsålder än arton år köper en sak i Sverige,

blir köpet alltså giltigt, om säljaren är i god tro. Motsvarande gäller, om en ställföreträdare genom en rättshandling i Sverige överskrider sin behörighet enligt hemviststatens lag men är behörig enligt svensk lag.

Är det fråga om en ordinär rättshandling, torde den mot vilken rättshandlingen företas normalt inte behöva undersöka närmare vilken behörighet som kan tillkomma medkontrahenten för att vara bibehållen sin goda tro. När det gäller överlåtelse av exempelvis fast egendom kan det dock finnas skäl för den berörde att vara mera omsorgsfull och med frågor försöka förvissa sig om medkontrahentens behörighet.

För att en rättshandling skall anses vara företagen här i landet erfordras att en viljeförklaring är såväl avgiven som mottagen här.

Bestämmelsen i förevarande stycke är emellertid, som nämnts, inte begränsad till förhållanden i Sverige utan avser också fall då någon företar en rättshandling utomlands. Även i det fallet skyddas en godtroende medkontrahent i det land där rättshandlingen företogs. Om exempelvis en person med hemvist i Sverige ingår ett avtal utomlands, som han eller hon enligt svensk förmynderskapsrätt är obehörig att ingå men som gäller enligt avtalslandets lag, blir detta avtal gällande, om motparten inte kände till eller borde känna till den bristande behörigheten enligt svensk rätt. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs enligt art. 11 i 1980 års EG-konvention om tillämplig lag på kontraktsförpliktelser.

Till den behörighet som regleras i bestämmelsen hör inte behörigheten för exempelvis en fullmäktig enligt 2 kap. lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Bestämmelsen motsvarar beträffande rättshandlingar i Sverige vad som nu föreskrivs i 4 kap. 5 § andra stycket och 5 kap.

6 § i 1904 års lag. Utredningen har emellertid inte funnit anledning att föreslå någon motsvarighet till den speciella regeln i 5 kap. 6 § andra stycket om inskränkning i möjligheten att åberopa god tro, när en omyndigförklaring har kungjorts.

I andra stycket anges att särskilda regler gäller för växel och check. Bestämmelsen motsvarar 4 kap. 5 § tredje stycket och 5 kap. 6 § i 1904 års lag.

Enligt 79 § växellagen (1932:130) skall en utländsk medborgares behörighet att ingå växelförbindelse bedömas efter hemlandets lag. Om enligt den lagen ett annat lands lag skall tillämpas gäller den. Är en utländsk medborgare enligt en lag som sålunda skall gälla obehörig, ansvarar han ändå för förbindelser som han har åtagit sig inom en stat enligt vars lag han var behörig.

Motsvarande bestämmelser finns för checkar i 58 § checklagen (1932:131). Bestämmelserna bygger på ingångna växel- och checklagskonventioner.

För nordiska förhållanden gäller närmast 17 § i 1931 års förordning i de fall som regleras i förevarande paragraf.

7 kap. Gemensamma bestämmelser

1 § Finns det inte någon behörig domstol när svensk domsrätt föreligger enligt denna lag, tas målet eller ärendet upp av Stockholms tingsrätt.

Skall ett ärende tas upp av svensk överförmyndare, tas ärendet upp av överförmyndaren i Stockholm, om det inte finns någon annan behörig överförmyndare.

I andra stycket har lagts till att överförmyndaren i Stockholm är behörig överförmyndare, om någon annan behörig överförmyndare inte finns. Denna bestämmelse liksom regeln om reservforum i första stycket kan behöva tillämpas när det

t.ex. enligt 5 kap. 2 § andra eller tredje styckena föreligger behörighet för svensk myndighet rörande en person med hemvist utomlands.

4 § Om det sedan talan har väckts eller ansökan har gjorts inträffar en ändring av de omständigheter som grundar svensk domstols eller annan myndighets behörighet enligt denna lag, upphör inte domstolens eller myndighetens behörighet.

Tillägg har gjorts i paragrafen för att också ärenden som gäller en förmynderskapsfråga, där svensk domstol eller svensk överförmyndare är behörig myndighet, skall omfattas.

7.3 1931 års förordning

Förslagen till ändring i förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap innebär dels att tillägg görs till 19 och 22 §§, dels att en ny paragraf, 21 a §, införs. De allmänna motiven till ändringarna framgår av avsnitt 6.2.

19 § Fråga om hävande av omyndighetsförklaring, som meddelats i fördragsslutande stat, skall, om den omyndigförklarade är medborgare i sådan stat, prövas i den stat, där förmynderskapet är anordnat.

Vid prövningen tillämpas i varje stat där gällande lag.

I fråga om den som har hemvist i Sverige gäller 21 a §.

Det nya tredje stycket innebär att paragrafen inte skall tillämpas på nordiska medborgare som har hemvist i Sverige. För dessa gäller i stället 21 a §.

21 a § Har en medborgare i en fördragsslutande stat hemvist i Sverige, kan förvaltare förordnas för honom eller henne enligt svensk lag. Är han eller hon omyndigförklarad, skall omyndigförklaringen samtidigt hävas.

Även i övrigt kan svensk domstol häva en omyndigförklaring beträffande den som har hemvist i Sverige. Härvid tillämpas vad som i svensk lag är föreskrivet om upphörande av förvaltarskap.

Bestämmelserna i 17 och 20 §§ om omyndigförklaring tillämpas också när förvaltare har förordnats enligt första stycket.

Den för vilken förvaltare har förordnats i Sverige får utan hinder därav omyndigförklaras i en annan fördragsslutande stat där han eller hon har tagit hemvist.

Genom första stycket öppnas en möjlighet för svenska domstolar att beträffande alla nordiska medborgare som har hemvist i Sverige - utan hinder av att de kan vara omyndigförklarade här eller i ett annat nordiskt land - pröva behovet av förvaltare enligt FB. Förordnas förvaltare, skall omyndigförklaringen samtidigt hävas. Det innebär att beslutet om omyndigförklaring inte heller längre blir gällande i ett annat nordiskt land (jfr 22 §).

Enligt andra stycket kan en svensk domstol pröva frågan om hävande av en omyndigförklaring beträffande den som har hemvist i Sverige, även om det inte är aktuellt att förordna förvaltare för personen i fråga. Det kan t.ex. vara tillräckligt att utse en god man enligt 11 kap. 4 § FB, men det är också tänkbart att den enskilde inte längre behöver någon ställföreträdare alls.

Vid prövningen av om en omyndigförklaring skall hävas tillämpas vad som i svensk lag är föreskrivet om upphävande av förvaltarskap. Genom denna hänvisning kommer inte bara de materiella bestämmelserna i FB (jfr 11 kap. 19 §) att bli tillämpliga utan också de erforderliga processuella bestämmelserna. Frågan skall således handläggas och prövas som ett sedvanligt ärende om upphörande av förvaltarskap vid den domstol där den som ärendet gäller har sitt hemvist.

Motsvarande bestämmelser för utomnordiska medborgare i de fall som behandlas i första och andra styckena finns i 5 kap. 7 § lagen om internationella familjerättsfrågor.

I tredje stycket anges att 17 och 20 §§ skall tillämpas också när förvaltare har förordnats enligt första stycket. Det innebär att förvaltarskapets rättsverkningar skall bedömas enligt svensk lag och att underrättelse skall sändas till medborgarskapslandet när förvaltarskap anordnas eller upphör beträffande en nordisk medborgare. En motsvarande regel finns i 21 § första stycket för det fallet att ett danskt lavvaergemaal har anordnats.

Enligt fjärde stycket medför ett förordnande av förvaltare i Sverige inte hinder mot en omyndigförklaring i ett annat nordiskt land där den enskilde har tagit sitt hemvist. Bestämmelsen motsvarar vad som nu gäller för lavvaergemaal enligt 21 § andra stycket.

22 § Lagakraftvunnen dom eller administrativ myndighets beslut, som i en av staterna meddelats jämlikt 5, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 19, 21 eller 21 a §, skall gälla i övriga stater utan särskild stadfästelse och utan prövning av avgörandets riktighet eller av dess förutsättningar med hänsyn till hemvist eller medborgarskap i den ena eller andra av de fördragsslutande staterna. Detsamma gäller lagakraftvunnen dom som meddelats i en av staterna och avser ogiltighet eller återgång av äktenskap mellan medborgare i fördragsslutande stat.

I paragrafen har hänvisning gjorts också till de avgöranden som svensk domstol kan fatta enligt 21 a §.

7.4 Provisoriska ändringar i 1904 års lag

Som framgår av allmänmotiveringen (avsnitt 6.4) krävs det vissa provisoriska ändringar i 1904 års lag, om utredningens mera långtgående förslag i fråga om utomnordiska förmynderskapsförhållanden inte kan träda i kraft samtidigt med avskaffandet av omyndigförklaringarna och införandet av ett förvaltarinstitut m.m.

De provisoriska ändringarna berör förutom 5 kap., där rubriken bör ändras till att avse förvaltarskap m.m., också 7 kap. 5 §.

Förutom de sakliga ändringar som är föranledda av omyndigförklaringsinstitutets avskaffande m.m. har vissa språkliga justeringar gjorts i bestämmelserna.

1 § Vad som föreskrivs i svensk lag om förvaltarskap skall tillämpas också på svensk medborgare som inte har hemvist här i landet. Om förmynderskap anordnas i ett annat land för en svensk medborgare som har hemvist där och denne redan har förvaltare här i landet eller ansökan därom har gjorts, får domstolen besluta att förvaltare inte skall vara förordnad enligt svensk lag. Detta gäller dock inte, om särskilda omständigheter påkallar att förvaltarskap är anordnat här i landet.

Regeringen får beträffande svensk medborgare, för vilken förvaltare har förordnats och som har hemvist i ett annat land, meddela särskilda föreskrifter om värden av den svenske medborgarens värdehandlingar samt förordna svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman att vara överförmyndare. Regeringen prövar frågan om entledigande av sådan överförmyndare.

Förvaltarskap som avses i första stycket och som är anordnat enligt svensk lag skall vara inskrivet vid Stockholms tingsrätt. Ersättning till överförmyndare beträffande sådant förvaltarskap utgår av statliga medel enligt bestämmelser som regeringen meddelar. Detsamma gäller ersättning till förvaltare i den mån ersättningen inte enligt 15 kap. 20 § föräldrabalken skall utgå av den enskildes medel.

2 § Har en ansökan gjorts om att förvaltare skall förordnas för en utländsk medborgare som har hemvist här i landet, skall domstolen genom utrikesdepartementets försorg inhämta upplysning huruvida förmynderskap kommer att anordnas enligt den främmande statens lag. Om det upplyses att förmynderskap inte kommer att anordnas eller svar inte erhålls inom sex månader, får förvaltare förordnas enligt svensk lag.

Paragraferna har ändrats så att, när det gäller svensk lag, det talas om förordnande av förvaltare och förvaltarskap i stället för omyndigförklaring och förmynderskap för omyndigförklarade. Liksom hittills är det i princip den enskildes medborgarskap som är avgörande för vilket lands lag som skall tillämpas.

Lika litet som i dag nämns i paragraferna möjligheten att förordna god man enligt 11 kap. 4 § (tidigare 18 kap. 3 §) FB. I enlighet med den princip som gäller enligt FB bör det

emellertid först undersökas om inte ett godmansförordnande är tillräckligt, innan förvaltare utses. Svensk lag får anses tillämplig i samma utsträckning, vare sig det är fråga om ett godmans- eller ett förvaltarförordnande.

3 § Om en svensk medborgare har blivit omyndigförklarad i ett annat land, kan omyndigförklaringen hävas även här i landet. Härvid tillämpas vad som i svensk lag är föreskrivet om upphörande av förvaltarskap.

Har det för en medborgare i ett annat land förordnats förvaltare här i landet, men anordnas förmyndarskap för honom enligt den främmande statens lag, skall den här i landet förordnade förvaltaren entledigas.

I första stycket har gjorts ett tillägg som innebär att reglerna om upphörande av förvaltarskap skall tillämpas vid hävande i Sverige av en omyndigförklaring som har meddelats i ett annat land. Tillägget motsvarar vad som har föreslagits för de nordiska förhållandenas del (se 21 a § andra stycket i 1931 års förordning).

Andra stycket har ändrats så att det i stället för omyndigförklaring här i landet och entledigande av förmyndare talas om förordnande och entledigande av förvaltare.

4 § Skall i ett visst fall svensk lag om förordnande av förvaltare inte tillämpas beträffande någon som vistas här i landet, eller är frågan om tillämplig lag inte utredd, får domstolen förordna förvaltare enligt 11 kap. 18 § föräldrabalken, om den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål annars skulle medföra uppenbar skada för den enskilde.

Har förmyndarskap anordnats för någon enligt ett annat lands lag, får domstolen i trängande fall också förordna god man enligt 11 kap. 2 eller 3 § föräldrabalken för att tillvarata den enskildes rätt.

Första stycket gör det möjligt att beträffande den som vistas här meddela interimistiskt förordnande om förvaltare enligt 11 kap. 18 § FB även i de fall svensk lag i övrigt inte skall tillämpas eller det är oklart vilket lands lag som skall gälla. Förutsättningen för ett sådant interimistiskt

förordnande är att den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller att dröjsmål annars skulle medföra uppenbar skada för den enskilde.

För att ett interimistiskt beslut skall kunna övergå i ett mera permanent förordnande erfordras att förutsättningar för detta föreligger enligt 1 eller 2 §.

Enligt andra stycket finns det f.n. en möjlighet att i trängande fall förordna god man enligt svensk lag för den som är omyndigförklarad enligt ett annat lands lag. I styckets nya lydelse anges att det är fråga om god man enligt 11 kap. 2 eller 3 § FB. Bestämmelsen täcker alltså fall då det föreligger en intressekonflikt mellan den omyndigförklarade och förmyndaren samt fall där god man erfordras för bl.a. bortovarande.

Motsvarande möjlighet att förordna god man för underåriga följer av 4 kap. 3 § andra stycket 1904 års lag.

5 § En omyndigförklaring, som har meddelats av behörig utländsk myndighet, skall genom svensk domstols försorg på begäran kungöras i Post- och Inrikes Tidningar. Den utländska myndighetens behörighet skall styrkas genom intyg av en diplomatisk eller konsulär tjänsteman, som är anställd här i landet, eller av en svensk diplomatisk eller konsulär tjänsteman.

Första stycket tillämpas även när en omyndigförklaring har hävts av en behörig utländsk myndighet.

6 § Om förmynderskap är anordnat enligt utländsk lag, tillämpas vad som föreskrivs i 4 kap. 5 § beträffande underåriga.

Om en omyndigförklaring har kungjorts enligt 5 §, får dock den mot vilken den omyndigförklarade här i landet har företagit en rättshandling inte åberopa att han inte kände till eller bort känna till omyndigförklaringen.

I paragraferna har enbart språkliga ändringar gjorts.

7 § Vad som i detta kapitel föreskrivs om omyndigförklaring och anordnande av förmynderskap enligt utländsk lag tillämpas också på annan jämförlig åtgärd, som är förenad med inskränkning i den rättsliga handlingsförmågan.

Även i denna paragraf har endast språkliga ändringar gjorts.

Ett exempel på sådana åtgärder enligt utländsk rätt som faller under bestämmelsen är anordnande av kuratel. Utanför bestämmelsen faller däremot åtgärder som i likhet med förordnande av god man enligt 11 kap. 4 § FB inte innebär någon inskränkning i den enskildes rättsliga handlingsförmåga.

8 § Om förvaltare förordnas här i landet för en svensk medborgare som har hemvist i ett främmande land, skall rätten genast anmäla detta till utrikesdepartementet.

I sin nya lydelse tar paragrafen sikte på förvaltarförordnande i stället för omyndigförklaring.

7 kap. 5 §

Regeringen får, efter avtal med Danmark, Finland, Island och Norge eller med en eller flera av dessa stater föreskriva avvikelser från bestämmelserna i denna lag om internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps ingående, äktenskapsskillnad, förmynderskap för underåriga och omyndigförklarade samt förvaltarskap och också i övrigt meddela föreskrifter i dessa hänseenden.

Efter avtal med annan stat än nu är sagt får regeringen, när det gäller medborgare i fördragsslutande stat, föreskriva avvikelser från de i 4 och 5 kap. meddelade bestämmelserna.

Skall, enligt de i en viss främmande stat gällande allmänna reglerna om internationella rättsförhållanden, lagen i hemviststaten tillämpas på omyndigförklaring och anordnande av förmynderskap för underårig och omyndigförklarad, får regeringen också beträffande medborgare i den staten, som har hemvist här i landet, besluta att förvaltare får förordnas enligt svensk lag, samt i fråga om svenska medborgare som har hemvist i den främmande staten besluta att omyndigförklaring får ske och förmynderskap anordnas i den främmande staten.

I första stycket har gjorts ett tillägg som innebär att regeringen efter avtal med de andra nordiska länderna kan

föreskriva avvikelser även från lagens bestämmelser om förvaltarskap. I avsnitt 6.2 har föreslagits att förhandlingar skall inledas i denna fråga.

Andra stycket har justerats språkligt.

I tredje stycket har regeringen getts möjlighet att besluta att förvaltare får förordnas för den som har hemvist i Sverige under samma förutsättning som i dag gäller beträffande omyndigförklaring.

SUMMARY

In this second report, the Commission on Guardianship (Förmynderskapsutredningen), appointed by the Ministry of Justice, presents its proposals regarding the private international law on guardianship for minors and compatible rules for adults.

In its first report (God man och förvaltare, SOU 1986:50), the Commission proposed i.a. that a system of receivership should be substituted for the present rules regarding legal incapacitation for adults in need of aid and assistance in handling their economic and personal affairs. By appointing a receiver (förvaltare) instead of declaring a person legally incompetent the infringement on a person's legal competence could be limited and tailored to the need in each individual case. In addition a receivership could never lead to the loss of the right to vote in general elections, which is the case when a person is declared legally incapacitated under the present regime. The Commission's proposals and draft provisions have in substance been met with approval and a Government Bill has been submitted to the Parliament for legislation.

The Commission's conclusions regarding the private international rules on guardianship and other related matters in this report have been reached on the assumption that the reform regarding legal incapacitation and receivership would be implemented.

The proposals made by a special Committee on Family Law (Familjelagssakkunniga) have been of major importance to the Commission's work in the field of private international law.

This Committee has recently presented a report on private international family law (Internationella familjerättsfrågor, SOU 1987:18).

The Committee on Family Law proposed as a basic rule that Swedish private international law in this field should abolish the principle of nationality in favour of the domicile as the primary connecting factor for the choice of law. The Committee's draft statutes on the matter are framed with an aim to including also provisions on guardianship. The Draft Act, as it now stands, includes provisions on matrimonial matters, maintenance obligations and succession.

The Commission on Guardianship distinguishes in its present proposals between Nordic Citizens and Non-Nordic Citizens. Regarding Nordic Citizens the Commission notes that the present rules on guardianship are based on an international Agreement of 1931, still in force, between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden. The Agreement and the respective domestic laws are based on the principle of the domicile. This enables each country where a person has his domicile to take action, regardless of citizenship, concerning guardianship for minors and legal incapacitation for adults and related matters in accordance with its own national law. In the case of a change in the domicile the law provides for a transfer within the Nordic countries of the administration of a decision made regarding guardianship or legal incapacitation in any of them.

For the future, the Commission proposes an amendment to the Agreement and the national law in Sweden, whereby receivership is substituted for legal incapacitation in the Swedish application of the present system. It would entail the possibility for Swedish courts and authorities to apply the rules of receivership on all Nordic citizens residing in Sweden, regardless of whether they e.g. are subject to a decision of legal incapacitation made in one of the Nordic

countries. Swedish citizens would, however, not be barred from the possibility of such a decision being made in another country, should he or she reside there. A person who is domiciled in Sweden should also be able to have a prior decision of legal incapacitation repealed without the substitution of a decision of receivership.

In questions relating to Non-Nordic Citizens the Commission proposes that the Draft Act on Conflict of Laws in Matters of Family Law, put forward by the Committee on Family Law, should encompass a Section on Guardianship, which, like the rest of the Act, should be based on the principle of the domicile as the essential connecting factor regarding the choice of law. Under the provisions in this Section, all persons residing in Sweden should be subject to Swedish authorities and Swedish Law regarding all matters of guardianship and similar provisions for adults, e.g. receivership. Also non-residing persons visiting Sweden or having property here or else in need of aid or assistance should be subject to Swedish national law for temporary measures. Questions regarding legal competence should also be decided by the law of the domicile, but a provision would protect a third person who in good faith relied on the law of the country where a contract was concluded or a legal act was made.

The Commission has examined whether Sweden should adopt the 1961 Convention for the Protection of Minors, which has been signed or ratified by a number of European States, although none of the Nordic countries has yet done so. The Commission has found that the disadvantages outweigh the advantages of this Convention. According to the Commission's analysis the Convention leaves too much room for the application of conflicting principles, which in turn could cause unnecessary difficulties in the application at the national level. In designing its draft provisions on guardianship the Commission has, however, tried to follow the articles of the Convention.

Finally, the Commission has proposed in a separate draft as a provisional measure that the present Act of 1904 on International Matters regarding Matrimony and Guardianship, which could be repealed if the Draft Act on the Conflict of Laws in Matters of Family Law is adopted, should be amended to meet the need of the previously mentioned reform on legal incapacitation and receivership. If that reform is enacted and in force prior to the Act on the Conflict of Laws, provisions on receivership have to be substituted for the provisions regarding legal incapacitation in the Act of 1904. In its draft statutes in this respect the Commission closely follows the drafts made regarding the 1931 Nordic Agreement, although the basic principle of nationality in the 1904 Act is retained awaiting the final revision.

The Commission will continue its work with the national law regarding guardianship. These deliberations will deal mainly with the provisions concerning the relationship between guardians and minors with an aim to i.a. liberalizing the present system as far as parents as guardians are concerned. The Commission will also examine the present system of administration and supervision of guardians by the courts and municipal Boards of Guardians.

Treaty Series

*Treaties and international agreements
registered
or filed and recorded
with the Secretariat of the United Nations*

VOLUME 658

I. Nos. 9425-9439

Recueil des Traités

*Traités et accords internationaux
enregistrés
ou classés et inscrits au répertoire
au Secrétariat de l'Organisation des Nations Unies*

UNITED NATIONS • NATIONS UNIES

No. 9431

MULTILATERAL

Convention concerning the powers of authorities and the law applicable in respect of the protection of infants. Opened for signature at The Hague on 5 October 1961

Authentic text : French.

Registered by the Netherlands on 26 February 1969.

MULTILATÉRAL

Convention concernant la compétence des autorités et la loi applicable en matière de protection des mineurs. Ouverte à la signature à La Haye le 5 octobre 1961

Texte authentique : français.

Enregistrée par les Pays-Bas le 26 février 1969.

CONVENTION¹ CONCERNANT LA COMPÉTENCE DES AUTORITÉS ET LA LOI APPLICABLE EN MATIÈRE DE PROTECTION DES MINEURS

Les États signataires de la présente Convention,

Désirant établir des dispositions communes concernant la compétence des autorités et la loi applicable en matière de protection des mineurs,

Ont résolu de conclure une Convention à cet effet et sont convenus des dispositions suivantes :

Article premier

Les autorités, tant judiciaires qu'administratives, de l'État de la résidence habituelle d'un mineur sont, sous réserve des dispositions des articles 3, 4 et 5, alinéa 3, de la présente Convention, compétentes pour prendre des mesures tendant à la protection de sa personne ou de ses biens.

Article 2

Les autorités compétentes aux termes de l'article premier prennent les mesures prévues par leur loi interne.

¹ Conformément à l'article 20, la Convention est entrée en vigueur le 4 février 1969, soit le soixantième jour après le dépôt du troisième instrument de ratification auprès du Ministère des affaires étrangères des Pays-Bas, à l'égard des États suivants au nom desquels les instruments de ratification ont été déposés aux dates indiquées ci-après :

Suisse*	9 décembre 1966
Luxembourg**	13 octobre 1967
Portugal***	6 décembre 1968

* L'instrument de ratification de la Suisse contient la déclaration suivante :

« La Suisse fait usage de la réserve prévue à l'article 15 de la Convention et considérera le juge appelé à statuer sur la nullité du mariage, le divorce ou la séparation de corps comme compétent pour prendre, dans les limites des articles 133, 2e alinéa, 156 et 157 du code civil suisse, des mesures de protection de la personne ou des biens d'un mineur. »

** Voir p. 158 du présent volume les réserves faites au moment de la signature.

*** Dans une note reçue par le Ministère des affaires étrangères des Pays-Bas le 31 janvier 1969, le Gouvernement portugais a déclaré qu'il a décidé d'étendre l'application de cette Convention à tous les territoires de la République portugaise. Cette déclaration, conformément à l'article 22, alinéa 3, de la Convention, a pris effet le 1er avril 1969.

Conformément à l'article 11 de la Convention, les Gouvernements des États susmentionnés ont fait part au Ministère des affaires étrangères des Pays-Bas de la désignation des autorités ci-après qui peuvent donner et recevoir directement les informations visées à cet article :

Suisse : La Division de la Justice du Département fédéral de Justice et de Police.
Luxembourg : Le Juge des enfants à Luxembourg (*Kinderrechter te Luxemburg*).
Portugal : la Direction générale des Services tutélaires des Mineurs.

[TRANSLATION — TRADUCTION]

CONVENTION¹ CONCERNING THE POWERS OF AUTHORITIES AND THE LAW APPLICABLE IN RESPECT OF THE PROTECTION OF INFANTS

The States signatory to the present Convention,

Desiring to establish common provisions on the powers of authorities and the law applicable in respect of the protection of infants,

Have resolved to conclude a Convention to this effect and have agreed upon the following provisions :

Article 1

The judicial or administrative authorities of the State of the habitual residence of an infant have power, subject to the provisions of articles 3 and 4, and paragraph 3 of article 5 of the present Convention, to take measures directed to the protection of his person or property.

Article 2

The authorities having power by virtue of the terms of article 1 shall take the measures provided by their domestic law.

¹ In accordance with article 20, the Convention came into force on 4 February 1969, i.e., the sixtieth day after the deposit of the third instrument of ratification with the Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands, in respect of the following States on behalf of which the instruments of ratification were deposited on the dates indicated :

Switzerland*	9 December 1966
Luxembourg**	13 October 1967
Portugal***	6 December 1968

- * The instrument of ratification by Switzerland contains the following declaration :

[*Translation-Traduction*] — Switzerland makes use of the reservation contemplated in article 15 of the Convention and will consider the judge empowered to decide on the nullity of the marriage, on divorce or on judicial separation competent, within the limits of articles 133, second paragraph, 156 and 157 of the Swiss Civil Code, to take measures for the protection of the person or property of an infant.

** For reservations made on signature, see p. 159 of this volume.

*** In a note received by the Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands on 31 January 1969, the Portuguese Government declared that it has decided to extend the application of the Convention to all territories of the Portuguese Republic. The said declaration, in accordance with the third paragraph of article 22 of the Convention, took effect on 1 April 1969.

In accordance with article 11 of the Convention, the Governments of the above-mentioned States notified the Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands of the designation of the following authorities which can directly give and receive the information envisaged in that article :

Switzerland : Federal Department of Justice and Police, Justice Division (*Division de la Justice du Département fédéral de Justice et Police*).

Luxembourg : The Children's Court Magistrate at Luxembourg (*Kinderrechter te Luxemburg*).

Portugal : The Department of Services for the Protection of Infants.

Cette loi détermine les conditions d'institution, modification et cessation desdites mesures. Elle régit également leurs effets tant en ce qui concerne les rapports entre le mineur et les personnes ou institutions qui en ont la charge, qu'à l'égard des tiers.

Article 3

Un rapport d'autorité résultant de plein droit de la loi interne de l'État dont le mineur est ressortissant est reconnu dans tous les États contractants.

Article 4

Si les autorités de l'État dont le mineur est ressortissant considèrent que l'intérêt du mineur l'exige, elles peuvent, après avoir avisé les autorités de l'État de sa résidence habituelle, prendre selon leur loi interne des mesures tendant à la protection de sa personne ou de ses biens.

Cette loi détermine les conditions d'institution, modification et cessation desdites mesures. Elle régit également leurs effets tant en ce qui concerne les rapports entre le mineur et les personnes ou institutions qui en ont la charge, qu'à l'égard des tiers.

L'application des mesures prises est assurée par les autorités de l'État dont le mineur est ressortissant.

Les mesures prises en vertu des alinéas précédents du présent article remplacent les mesures éventuellement prises par les autorités de l'État où le mineur a sa résidence habituelle.

Article 5

Au cas de déplacement de la résidence habituelle d'un mineur d'un État contractant dans un autre, les mesures prises par les autorités de l'État de l'ancienne résidence habituelle restent en vigueur tant que les autorités de la nouvelle résidence habituelle ne les ont pas levées ou remplacées.

Les mesures prises par les autorités de l'État de l'ancienne résidence habituelle ne sont levées ou remplacées qu'après avis préalable auxdites autorités.

Au cas de déplacement d'un mineur qui était sous la protection des autorités de l'État dont il est ressortissant, les mesures prises par elles suivant leur loi interne restent en vigueur dans l'État de la nouvelle résidence habituelle.

Article 6

Les autorités de l'État dont le mineur est ressortissant peuvent, d'accord avec celles de l'État où il a sa résidence habituelle ou possède des biens, confier à celles-ci la mise en œuvre des mesures prises.

That law shall determine the conditions for the initiation, modification and termination of the said measures. It shall also govern their effects both in respect of relations between the infant and the persons or institutions responsible for his care, and in respect of third persons.

Article 3

A relationship subjecting the infant to authority, which arises directly from the domestic law of the State of the infant's nationality, shall be recognized in all the contracting States.

Article 4

If the authorities of the State of the infant's nationality consider that the interests of the infant so require, they may, after having informed the authorities of the State of his habitual residence, take measures according to their own law for the protection of his person or property.

That law shall determine the conditions for the initiation, modification and termination of the said measures. It shall also govern their effects both in respect of relations between the infant and the persons or institutions responsible for his care, and in respect of third persons.

The application of the measures taken shall be assured by the authorities of the State of the infant's nationality.

The measures taken by virtue of the preceding paragraphs of the present article shall replace any measures which may have been taken by the authorities of the State where the infant has his habitual residence.

Article 5

If the habitual residence of an infant is transferred from one contracting State to another, measures taken by the authorities of the State of the former habitual residence shall remain in force in so far as the authorities of the new habitual residence have not terminated or replaced them.

Measures taken by the authorities of the State of the former habitual residence shall be terminated or replaced only after previous notice to the said authorities.

In the case of change of residence of an infant who was under the protection of authorities of the State of his nationality, measures taken by them according to their domestic law shall remain in force in the State of the new habitual residence.

Article 6

The authorities of the State of the infant's nationality may, in agreement with those of the State where he has his habitual residence or where he possesses property, entrust to them the putting into force of the measures taken.

La même faculté appartient aux autorités de l'État de la résidence habituelle du mineur à l'égard des autorités de l'État où le mineur possède des biens.

Article 7

Les mesures prises par les autorités compétentes en vertu des articles précédents de la présente Convention sont reconnues dans tous les États contractants. Si toutefois ces mesures comportent des actes d'exécution dans un État autre que celui où elles ont été prises, leur reconnaissance et exécution sont réglées soit par le droit interne de l'État où l'exécution est demandée, soit par les conventions internationales.

Article 8

Nonobstant les dispositions des articles 3, 4 et 5, alinéa 3, de la présente Convention, les autorités de l'État de la résidence habituelle d'un mineur peuvent prendre des mesures de protection pour autant que le mineur est menacé d'un danger sérieux dans sa personne ou ses biens.

Les autorités des autres États contractants ne sont pas tenues de reconnaître ces mesures.

Article 9

Dans tous les cas d'urgence, les autorités de chaque État contractant sur le territoire duquel se trouvent le mineur ou des biens lui appartenant, prennent les mesures de protection nécessaires.

Les mesures prises en application de l'alinéa précédent cessent, sous réserve de leurs effets définitifs, aussitôt que les autorités compétentes selon la présente Convention ont pris les mesures exigées par la situation.

Article 10

Autant que possible, afin d'assurer la continuité du régime appliqué au mineur, les autorités d'un État contractant ne prennent de mesures à son égard qu'après avoir procédé à un échange de vues avec les autorités des autres États contractants dont les décisions sont encore en vigueur.

Article 11

Toutes les autorités qui ont pris des mesures en vertu des dispositions de la présente Convention en informent sans délai les autorités de l'État dont le mineur est ressortissant et, le cas échéant, celles de l'État de sa résidence habituelle.

The authorities of the State of the habitual residence of the infant may do the same with regard to the authorities of the State where the infant possesses property.

Article 7

The measures taken by the competent authorities by virtue of the preceding articles of the present Convention shall be recognized in all contracting States. However, if these measures involve acts of enforcement in a State other than that in which they have been taken, their recognition and enforcement shall be governed either by the domestic law of the country in which enforcement is sought, or by the relevant international conventions.

Article 8

Notwithstanding the provisions of articles 3 and 4, and paragraph 3 of article 5 of the present Convention, the authorities of the State of the infant's habitual residence may take measures of protection in so far as the infant is threatened by serious danger to his person or property.

The authorities of the other contracting States are not bound to recognize these measures.

Article 9

In all cases of urgency, the authorities of any contracting State in whose territory the infant or his property is, may take any necessary measures of protection.

When the authorities which are competent according to the present Convention shall have taken the steps demanded by the situation, measures taken theretofore under this article shall cease, subject to the continued effectiveness of action completed thereunder.

Article 10

In order to ensure the continuity of the measures applied to the infant, the authorities of a contracting State shall, as far as possible, not take measures with respect to him save after an exchange of views with the authorities of the other contracting States whose decisions are still in force.

Article 11

All authorities who have taken measures by virtue of the provisions of the present Convention shall without delay inform the authorities of the State of the infant's nationality of them and, where appropriate, those of the State of his habitual residence.

Chaque État contractant désignera les autorités qui peuvent donner et recevoir directement les informations visées à l'alinéa précédent. Il notifiera cette désignation au Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas.

Article 12

Aux fins de la présente Convention on entend par « mineur » toute personne qui a cette qualité tant selon la loi interne de l'État dont elle est ressortissante que selon la loi interne de sa résidence habituelle.

Article 13

La présente Convention s'applique à tous les mineurs qui ont leur résidence habituelle dans un des États contractants.

Toutefois les compétences attribuées par la présente Convention aux autorités de l'État dont le mineur est ressortissant sont réservées aux États contractants.

Chaque État contractant peut se réserver de limiter l'application de la présente Convention aux mineurs qui sont ressortissants d'un des États contractants.

Article 14

Aux fins de la présente Convention, si la loi interne de l'État dont le mineur est ressortissant consiste en un système non unifié, on entend par « loi interne de l'État dont le mineur est ressortissant » et par « autorités de l'État dont le mineur est ressortissant » la loi et les autorités déterminées par les règles en vigueur dans ce système et, à défaut de telles règles, par le lien le plus effectif qu'a le mineur avec l'une des législations composant ce système.

Article 15

Chaque État contractant peut réserver la compétence de ses autorités appelées à statuer sur une demande en annulation, dissolution ou relâchement du lien conjugal entre les parents d'un mineur, pour prendre des mesures de protection de sa personne ou de ses biens.

Les autorités des autres États contractants ne sont pas tenues de reconnaître ces mesures.

Article 16

Les dispositions de la présente Convention ne peuvent être écartées dans les États contractants que si leur application est manifestement incompatible avec l'ordre public.

Each contracting State shall designate the authorities which can directly give and receive the information envisaged in the previous paragraph. It shall give notice of such designation to the Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands.

Article 12

For the purposes of the present Convention "infant" shall mean any person who has that status, in accordance with both the domestic law of the State of his nationality and that of his habitual residence.

Article 13

The present Convention shall apply to all infants who have their habitual residence in one of the contracting States.

Nevertheless any powers conferred by the present Convention on the authorities of the State of the infant's nationality shall be reserved to the contracting States.

Each contracting State may reserve the right to limit the application of the present Convention to infants who are nationals of one of the contracting States.

Article 14

For the purposes of the present Convention, if the domestic law of the infant's nationality consists of a non-unified system, "the domestic law of the State of the infant's nationality" and "authorities of the State of the infant's nationality," shall mean respectively the law and the authorities determined by the rules in force in that system and, failing any such rules, that law and those authorities¹ within such system with which the infant has the closest connexion.

Article 15

Each contracting State may reserve the jurisdiction of its authorities empowered to decide on a petition for annulment, dissolution or modification of the marital relationship of the parents of an infant, to take measures for the protection of his person or property.

The authorities of the other contracting States shall not be bound to recognize these measures.

Article 16

The application of the provisions of the present Convention can only be refused in the contracting States if such application is manifestly contrary to public policy.

¹ Note by the Permanent Bureau: The original text was: "... rules, by that law within...".

Article 17

La présente Convention ne s'applique qu'aux mesures prises après son entrée en vigueur.

Les rapports d'autorité résultant de plein droit de la loi interne de l'État dont le mineur est ressortissant sont reconnus dès l'entrée en vigueur de la Convention.

Article 18

Dans les rapports entre les États contractants la présente Convention remplace la Convention pour régler la tutelle des mineurs signée à La Haye le 12 juin 1902¹.

Elle ne porte pas atteinte aux dispositions d'autres conventions liant au moment de son entrée en vigueur des États contractants.

Article 19

La présente Convention est ouverte à la signature des États représentés à la Neuvième session de la Conférence de La Haye de droit international privé.

Elle sera ratifiée et les instruments de ratification seront déposés auprès du Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas.

Article 20

La présente Convention entrera en vigueur le soixantième jour après le dépôt du troisième instrument de ratification prévu par l'article 19, alinéa 2.

La Convention entrera en vigueur, pour chaque État signataire ratifiant postérieurement, le soixantième jour après le dépôt de son instrument de ratification.

Article 21

Tout État non représenté à la Neuvième session de la Conférence de La Haye de droit international privé pourra adhérer à la présente Convention après son entrée en vigueur en vertu de l'article 20, alinéa premier. L'instrument d'adhésion sera déposé auprès du Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas.

L'adhésion n'aura d'effet que dans les rapports entre l'État adhérent et les États contractants qui auront déclaré accepter cette adhésion. L'acceptation sera notifiée au Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas.

¹ De Martens, *Nouveau Recueil général de Traités, deuxième série*, tome XXXI, p. 724.

Article 17

The present Convention applies only to measures taken after its entry into force.

The relationships subjecting the infant to authority which arise directly from the domestic law of the State of the infant's nationality shall be recognized from the date of entry into force of the Convention.

Article 18

In relations between the contracting States the present Convention replaces the Convention governing the *tutelle* of infants, signed at The Hague on 12 June, 1902.¹

It shall not affect any provisions of other conventions binding the contracting States at the time of its entry into force.

Article 19

The present Convention is open to the signature of the States represented at the Ninth Session of the Hague Conference on Private International Law.

It shall be ratified and the instruments of ratification deposited with the Ministry of Foreign Affairs of The Netherlands.

Article 20

The present Convention shall enter into effect the sixtieth day after the deposit of the third instrument of ratification contemplated in article 19, paragraph 2.

As respects each signatory State subsequently ratifying the Convention, it shall enter into effect on the sixtieth day from the date of the deposit of its instrument of ratification.

Article 21

Any State not represented at the Ninth Session of the Hague Conference on Private International Law may adhere to the present Convention after it has entered into effect in virtue of article 20, paragraph 1. The instrument of adhesion shall be deposited with the Ministry of Foreign Affairs of The Netherlands.

The adhesion shall have effect only in the relations between the adhering State and contracting States which declare that they accept this adhesion. The acceptance shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of The Netherlands.

¹ *British and Foreign State Papers*. Vol. 95, p. 421.

La Convention entrera en vigueur, entre l'État adhérent et l'État ayant déclaré accepter cette adhésion, le soixantième jour après la notification mentionnée à l'alinéa précédent.

Article 22

Tout État, au moment de la signature, de la ratification ou de l'adhésion, pourra déclarer que la présente Convention s'étendra à l'ensemble des territoires qu'il représente sur le plan international, ou à l'un ou plusieurs d'entre eux. Cette déclaration aura effet au moment de l'entrée en vigueur de la Convention pour ledit État.

Par la suite, toute extension de cette nature sera notifiée au Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas.

Lorsque la déclaration d'extension sera faite par un État ayant signé et ratifié la Convention, celle-ci entrera en vigueur pour les territoires visés conformément aux dispositions de l'article 20. Lorsque la déclaration d'extension sera faite par un État ayant adhéré à la Convention, celle-ci entrera en vigueur pour les territoires visés conformément aux dispositions de l'article 21.

Article 23

Tout État pourra, au plus tard au moment de la ratification ou de l'adhésion, faire les réserves prévues aux articles 13, alinéa 3, et 15, alinéa premier, de la présente Convention. Aucune autre réserve ne sera admise.

Chaque État contractant pourra également, en notifiant une extension de la Convention conformément à l'article 22, faire ces réserves avec effet limité aux territoires ou à certains des territoires visés par l'extension.

Chaque État contractant pourra, à tout moment, retirer une réserve qu'il aura faite. Ce retrait sera notifié au Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas.

L'effet de la réserve cessera le soixantième jour après la notification mentionnée à l'alinéa précédent.

Article 24

La présente Convention aura une durée de cinq ans à partir de la date de son entrée en vigueur conformément à l'article 20, alinéa premier, même pour les États qui l'auront ratifiée ou y auront adhéré postérieurement.

La Convention sera renouvelée tacitement de cinq en cinq ans, sauf dénonciation.

La dénonciation sera, au moins six mois avant l'expiration du délai de cinq ans, notifiée au Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas.

Elle pourra se limiter à certains des territoires auxquels s'applique la Convention.

Between the adhering State and the State which has declared that it accepts the adhesion the Convention shall enter into effect the sixtieth day after the notification mentioned in the preceding paragraph.

Article 22

At the moment of the signature, ratification or adhesion, each State may declare that the present Convention shall extend to all the territories which it represents on the international level, or to one or more of them. This declaration shall have effect at the moment of the entry into effect of the Convention for that State.

Thereafter, any extension of this nature shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of The Netherlands.

When the declaration of extension is made on the occasion of a signature or ratification, the Convention shall enter into effect for the territories indicated in conformity with the provisions of article 20. When the declaration of extension is made on the occasion of an adhesion, the Convention shall enter into effect for the territories indicated in conformity with the provisions of article 21.

Article 23

At the latest at the moment of ratification or adhesion, each State may make the reserves contemplated in articles 13, paragraph 3, and 15, paragraph 1 of this Convention. No other reserve shall be admitted.

When notifying an extension of the Convention in conformity with article 22, each State also may make these reserves with an effect limited to the territories, or some of them, indicated in the extension.

At any time, each contracting State may withdraw a reserve made. Such withdrawal shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of The Netherlands.

The effect of the reserve shall cease the sixtieth day after the notification mentioned in the preceding paragraph.

Article 24

The present Convention shall have a duration of five years starting from the date of its entry into effect in conformity with article 20, paragraph 1, even for States which have ratified it or adhered hereto subsequently.

The Convention shall be renewed tacitly every five years, in the absence of a denunciation.

The denunciation must be notified at least six months before the expiration of the five years period to the Ministry of Foreign Affairs of The Netherlands.

It may be limited to certain of the territories to which the Convention applies.

La dénonciation n'aura d'effet qu'à l'égard de l'État qui l'aura notifiée. La Convention restera en vigueur pour les autres États contractants.

Article 25

Le Ministère des Affaires Étrangères des Pays-Bas notifiera aux États visés à l'article 19, ainsi qu'aux États qui auront adhéré conformément aux dispositions de l'article 21 :

- a) les notifications visées à l'article 11, alinéa 2 ;
- b) les signatures et ratifications visées à l'article 19 ;
- c) la date à laquelle la présente Convention entrera en vigueur conformément aux dispositions de l'article 20, alinéa premier ;
- d) les adhésions et acceptations visées à l'article 21 et la date à laquelle elles auront effet ;
- e) les extensions visées à l'article 22 et la date à laquelle elles auront effet ;
- f) les réserves et retraits de réserves visés à l'article 23 ;
- g) les dénonciations visées à l'article 24, alinéa 3.

EN FOI DE QUOI, les soussignés, dûment autorisés, ont signé la présente Convention.

FAIT à La Haye, le 5 octobre 1961, en un seul exemplaire, qui sera déposé dans les archives du Gouvernement des Pays-Bas et dont une copie certifiée conforme sera remise, par la voie diplomatique, à chacun des États représentés à la Neuvième session de la Conférence de La Haye de droit international privé.

Pour la République Fédérale d'Allemagne :

(sous réserve de ratification)
Hans ARNOLD
22.X.68

Pour l'Autriche :

Claus WINTERSTEIN
22.X.68

Pour la Belgique :

Pour le Danemark :

The denunciation shall have effect only as regards the State which shall have given notice of it. The Convention shall remain in force for the other contracting States.

Article 25

The Ministry of Foreign Affairs of The Netherlands shall give notice to the States indicated in article 19, as well as to States which will have adhered in conformity with the provisions of article 21, of :

- (a) notifications dealt with in article 11, paragraph 2 ;
- (b) signatures and ratifications dealt with in article 19 ;
- (c) the date at which this Convention will enter into effect in conformity with the provisions of article 20, paragraph 1 ;
- (d) adhesions and acceptances dealt with in article 21 and the date at which they will take effect ;
- (e) extensions dealt with in article 22 and the date at which they will take effect ;
- (f) reserves and withdrawals of reserves dealt with in article 23 ;
- (g) denunciations dealt with in article 24, paragraph 3.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned, being duly authorized, have signed the present Convention.

DONE at The Hague, on 5 October 1961, in a single copy, which shall be deposited in the archives of the Government of The Netherlands. A certified true copy shall be sent, through the diplomatic channel, to each of the States represented at the Ninth Session of the Hague Conference on Private International Law.

For the Federal Republic of Germany,

(subject to ratification)
Hans ARNOLD
22.X.68

For Austria :

Claus WINTERSTEIN
22.X.68

For Belgium :

For Denmark :

Pour l'Espagne :

Pour la Finlande :

Pour la France :

La Haye, le 29 Novembre 1961
Étienne DE CROUY
(sous la réserve prévue à l'article quinze)

Pour la Grèce :

Pour l'Italie :

R. GIUSTINIANI
15.12.1961

Pour le Japon :

Pour le Luxembourg :

P. SCHULTE
3 janvier 1963
(sous les réserves prévues aux articles 13, alinéa 3,
et 15, alinéa premier ¹⁾)

Pour la Norvège :

Pour les Pays-Bas :

H. R. VAN HOUTEN
30.11.62

Pour le Portugal :

Alvaro BRILHANTE LABORINHO
29 Sept. 1967

---

¹ Dans une note en date du 3 janvier 1963 adressée par l'Ambassade du Grand-Duché de Luxembourg à La Haye au Ministère des affaires étrangères des Pays-Bas, ces réserves ont été précisées comme suit :

« 1) Conformément à l'article 13, alinéa 3, l'État luxembourgeois se réserve de limiter l'application de la présente Convention aux mineurs qui sont ressortissants d'un des États contractants.

« 2) Conformément à l'article 15, alinéa premier, l'État luxembourgeois réserve la compétence de ses autorités appelées à statuer sur une demande en annulation, dissolution ou relâchement du lien conjugal entre les parents d'un mineur, pour prendre des mesures de protection de sa personne ou de ses biens. »

1969

Nations Unies — Recueil des Traités

159

For Spain :

For Finland :

For France :

The Hague, 29 November 1961
 Étienne DE CROUY
 (subject to the reservations contemplated in article 15)

For Greece :

For Italy :

R. GIUSTINIANI
 15 December 1961

For Japan :

For Luxembourg :

P. SCHULTE
 3 January 1963
 (subject to the reservations contemplated in article 13, third paragraph, and article 15, first paragraph¹)

For Norway :

For the Netherlands :

H. R. VAN HOUTEN
 30 November 1962

For Portugal :

Alvaro BRILHANTE LABORINHO
 29 Sept. 1967

¹ In a note of 3 January 1963 addressed by the Embassy of the Grand Duchy of Luxembourg at The Hague to the Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands, these reserves were specified as follows:

(1) In accordance with article 13, third paragraph, the State of Luxembourg reserves the right to limit the application of the present Convention to infants who are nationals of one of the contracting States.

(2) In accordance with article 15, first paragraph, the State of Luxembourg reserves the jurisdiction of its authorities empowered to decide on a petition for annulment, dissolution or modification of the marital relationship of the parents of an infant, to take measures for the protection of his person or property.

Pour le Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord :

Pour la Suède :

Pour la Suisse :

Jean MARMINOD
18.XI.1964

Pour la Yougoslavie :

Rade LUKIĆ
(sous réserve de la ratification)

1969

Nations Unies — Recueil des Traités

161

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland :

For Sweden :

For Switzerland :

Jean MERMINOD
18.XI.1964

For Yugoslavia :

Rade LUKIĆ
(subject to ratification)

Statens offentliga utredningar 1987

Kronologisk förteckning

- Otillbörlig efterbildning. Ju.
- Dödsboäggande och samägande av jordbruksfastighet m.m. Ju.
- Långtidsutredningen '87. Fi.
- En ny kyrkolag m. m. Del 1. C.
- En ny kyrkolag m. m. Del 2. C.
- Folkstyrelsens villkor. Ju.
- Barnets rätt. Ju.
- Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. UD.
- Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. Fö.
- Indrivningslag m.m. Fi.
- Skydd för det väntade barnet. Ju.
- Legitimation för vissa kiropraktorer. S.
- Översyn av rättegångsbalken 3. Ju.
- Mordet på Olof Palme. Ju.
- Miljöskadefond. ME.
- Begravningslag. C.
- Franchising. Ju.
- Internationella familjerätsfrågor. Ju.
- Varannan damemas. A.
- Läkemedel och hälsa. S.
- Äldreomsorg i utveckling. S.
- Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. S.
- Medicinteknisk säkerhet. S.
- Produktsäkerhetslag. Fi.
- Ökat kommunalt våghållningsansvar. K.
- Enskilda vägar. K.
- Skeppslega till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. K.
- Bistånd för bättre miljö i u-land. UD.
- Stöd till näringslivet. Fi.
- Fel i fastighet. Ju.
- Integritetsskyddet i informationssamhället 4. Ju.
- För en bättre miljö. ME.
- Ju mer vi är tillsammans. Del 1. C.
- Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. C.
- Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. C.
- För en bättre miljö. Miljöårdsfamiljen. Myndigheter och författningar. ME.
- Stödet till barn- och ungdomsföreningar. C.
- Arkiv för individ och miljö. U.
- Studiemedel. U.
- Datorisering av tullens export- och importrutiner. Fi.
- Fasta Öresundsförbindelser. K.
- Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. K.
- Snabbare körkortsingripanden m.m. K.
- Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. Jo.
- Översyn av mervärdesskatten. Del XI. Fi.
- Översyn av rättegångsbalken 4. Ju.
- Skäligen lokalhyror och trygghet i besittningen. Bo.
- Ett nytt plan- och bostadsverk. Bo.
- Sverigeinformationen och vissa publikationer. UD.
- Högskolans journalistutbildning. U.
- Ljud och bild för eftervärlden. U.
- Folkbröllorens lotterier och spel. Jo.
- Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. S.
- Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga – Målbeskrivningar. S.
- Efterlevandepension. S.
- Ekonomiskt stöd till arbetslösa. A.
- Sverigebilder-17 svenskar ser på Sverige. UD.
- Försäkringsväsendet i framtiden. Fi.
- Ansvarsombrott m.m. Ju.
- Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. U.
- Knivförbud. Ju.
- Ny arvs- och gåvoskattelag. Fi.
- Vidareändring av satellitprogram i kabelnät. U.
- Dammssäkerhet och skydd mot översvämningar. ME.
- Statistik och prognoser på energiområdet. ME.
- Arbetsmiljö och sekretess. A.
- Finsk-svenska utbildningsrådet: riktlinjer och aktuell verksamhet. U.
- Elhushållning på 1990-talet. ME.
- Elhushållning på 1990-talet. Bilagor. ME.
- Idrottens forskning och högre utbildning. U.
- Förslag till ny yttre organisation för datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm (QZ). U.
- Mordet på Olof Palme. Del 2. Ju.
- Internationella förmynderskapsfrågor. Ju.

Statens offentliga utredningar 1987

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Otillbörlig efterbildning. [1]
Dödsboägande och samägande av jordbruksfastighet m.m. [2]
Folkstyrelsens villkor. [6]
Barnets rätt. [7]
Skydd för det väntade barnet. [11]
Översyn av rättegångsbalken 3. [13]
Mordet på Olof Palme. [14]
Franchising. [17]
Internationella familjerättsfrågor. [18]
Fel i fastighet. [30]
Integritetsskyddet i informationssamhället 4. [31]
Översyn av rättegångsbalken 4. [46]
Ansvarsgenombrott m.m. [59]
Knivförbud. [61]
Mordet på Olof Palme. Del 2.
Internationella förmynderskapsfrågor. [73]

Utrikesdepartementet

- Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. [8]
Bistånd för bättre miljö i u-land. [28]
Sverigeinformationen och vissa publikationer. [49]
Sverigebilder-17 svenskar ser på Sverige. [57]

Försvarsdepartementet

- Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. [9]

Socialdepartementet

- Legitimation för vissa kiropraktorer. [12]
Läkemedel och hälsa. [20]
Äldreomsorg i utveckling. [21]
Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. [22]
Medicinteknisk säkerhet. [23]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. [53]
Kompetensutvecklingen efter läkarexamen. Huvudbilaga – Målbeskrivningar. [54]
Efterlevandepension. [55]

Kommunikationsdepartementet

- Ökat kommunalt väghållningsansvar. [25]
Enskilda vägar. [26]
Skeppsleiga till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. [27]
Fasta Öresundsförbindelser. [41]
Miljökonsekvenser av fasta Öresundsförbindelser. [42]
Snabbare körkortsingripanden m.m. [43]

Finansdepartementet

- Långtidsutredningen '87. [3]
Indrivningslag m.m. [10]
Produktsäkerhetslag. [24]
Stöd till näringslivet. [29]
Datorisering av tullens export- och importrutiner. [40]
Översyn av mervärdesskatten. Del XI. [45]

- Försäkringsväsendet i framtiden. [58]
Ny arvs- och gåvoskattelag. [62]

Utbildningsdepartementet

- Arkiv för individ och miljö. [38]
Studiemedel. [39]
Högskolans journalistutbildning. [50]
Ljud och bild för eftervärlden. [51]
Informationsförsörjning för vetenskap och teknik. [60]
Vidaresändning av satellitprogram i kabelnät. [63]
Finsk-svenska utbildningsrådet: riktlinjer och aktuell verksamhet. [67]
Idrottens forskning och högre utbildning. [70]
Förslag till ny yttre organisation för datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm (QZ). [71]

Jordbruksdepartementet

- Livsmedelspriser och livsmedelskvalitet. [44]
Folkförrelsernas lotterier och spel. [52]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Varannan damernas. [19]
Ekonomiskt stöd till arbetslösa. [56]
Arbetsmiljö och sekretess. [66]

Bostadsdepartementet

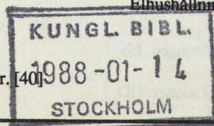
- Skäliga lokalhyror och trygghet i besittningen. [47]
Ett nytt plan- och bostadsverk. [48]

Civildepartementet

- En ny kyrkolag m. m. Del 1. [4]
En ny kyrkolag m. m. Del 2. [5]
Begravningslag. [16]
Ju mer vi är tillsammans. Del 1. [33]
Ju mer vi är tillsammans. Exempelsamling. Del 2. [34]
Ju mer vi är tillsammans. Underlag för reformer samt förslag. Del 3. [35]
Stödet till barn- och ungdomsföreningar. [37]

Miljö- och Energidepartementet

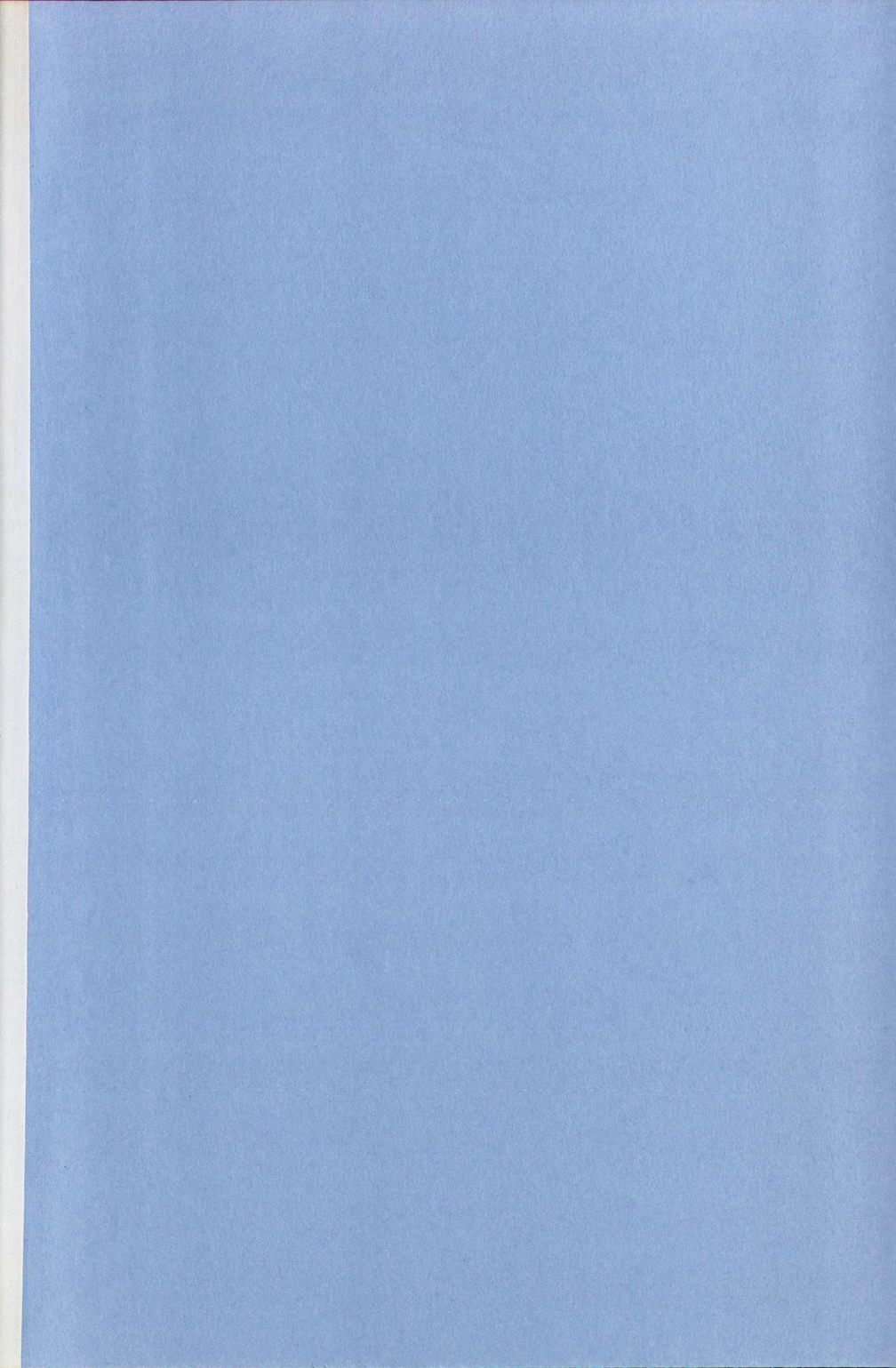
- Miljöskadefond. [15]
För en bättre miljö. [32]
För en bättre miljö. Miljövärdssfamiljen. Myndigheter och författningar. [36]
Damssäkerhet och skydd mot översvämningar. [64]
Statistik och prognoser på energiområdet. [65]
Elhushållning på 1990-talet. [68]
Elhushållning på 1990-talet. Bilagor. [69]

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10101-7
ISSN 0375-250X